MUHİT

Kılıçe Devlet Matbaasında yapılmıştır

Müvezzinlerden Elbise kalıbını isteyiniz.

Resimli Aylık Aile Mecmuası

№ 20, Haziran 1930
NUSHASI 50 KR.

Hazır **Ismarlama**

İbrahim Ağa Zade

Eyüp Mustafa

ZERRİN

Kundura imalâthanesi ve lâstik mağazası

Yeni postahane karşısında Büyük Kınacıyan hanı ittisalinde No 8

Matluba muvafık olmadığı iddia edilen sipariş geri alınır.

Genclik Kütüpanesi : 6

Viktor Hügo nun şaheseri

Sefiller

Kısaltılmış metni resimli olarak intişar etti.

Bu büyük ve çok kıymetli, mâruf eseri her kese tavsiye ederiz.

460 Sahife dir.

Fiatı 175 - Bez ciltlisi 200 kuruştur.

Sipariş için İstanbul Dilsizzade Han 1-2, «Muhit» mecmuasına müracaat olunabilir.

Jilet tıraş bıçakları ; hakikaten değeri kıymetindedirler.

Gillette

FAİDELİ BİR ESER

Şirketler Muhasebesi

Muallim Abdi Tevfık bey, İlânat Fenni, Mâlumatı Ticariye, Ticaret Muhaberatı eserlerinden sonra (Şirketler Muhasebesi) ismindeki kitabını da çıkardı. Bütün şirketlerin muhasebe usullerini gösteren ve öğreten bu kitabı alâkadarlara tavsiye ederiz.

FLİ-TOKS

FLY-TOX

BÜTÜN HAŞARATI ÖLDÜRÜR

KOKUSU SIHHİ VE LÂTİFTİR

KATİYEN LEKE YAPMAZ

Yeni

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2 | Haziran, 1930 | № 20

İktisat Âleminde İstatistiğin Ehemmiyeti

İstatistiğin ehemmiyeti hakkında ne yazılsa, ne söylense azdır. Gemi için pusla ve harita ne ise ticaret, sınaat ve maliye âlemi için de istatistik odur.

Haritasız, puslasız engin denizlere, ummanlara, okyanuslara açılmak mümkün olmadığı gibi istatistiksiz de cihanşumul iktisadiyata atılmak, o uçsuz bucaksız îktisat Okyanusu içinde muvaffakiyetle seyrüsefer etmek muhaldir.

İstatistik mâlumatı bugünkü îktisadi nizam içinde en küçük köy istihsalinin genişlemesi için bile elzemdir. Cihan piyasalarını ve memleketin tabiî mahreçlerini bilmeden her hangi bir zer'iyata yirmi otuz dönüm fazla toprak tahsis eden bir köylü dahi cehaletinin acı pişmanlığını çeker. Mahsulünü mal olduğu bahaya bile satamaz, borçlanmağa mahkûm olur.

İktisadiyat bütün memleketleri sıkı sıkıya bağlayan bir beynelmilel münasebat sistemidir. Bu sistem dahilinde aktif rol oynayabilmek için teknik bir îktisadi terbiye sahibi olmalıdır. Bu teknik terbiyenin en mühim mevzuu da istatistiktir. İktisadiyatta pasif role katlanan memleketler müstemlekelikten kurtulamazlar. Başka memleketlerin kendisine gelip yetiştirdiği iptidai maddeler, teklif edecekleri fiatlarla, satın almalarını beklerler. Bu vaziyette olan bir memleket köylülerine, işcilerine yüz güldürecek bir emek hakkı têmin edemez; şayet müşterileri çoğalır da aralarında rekabet zuhur ederse biraz istifade eder, bir'akis bir trust teşkil ederlerse bütün sekenesiyle boğaz tokluğuna onlara esir olur.

Fa'al bir iktisadi rol oynamak isteyenler cihan piyasalarına atılırlar. Yeni yeni mahreçler keşf ve feth etmeğe çalışırlar ve muvaffak olurlar. Bu faal rolde en yanılmaz rehber vazifesini gören fenni âmil istatistikçidir. Barometro gibi buhran zamanlarını gösterecek, pusla gibi istikameti tâyin ettirecek âlet istatistik cedvelleridir. Bunların tanzim ve tertibini üstlerine alan teknisiyenler ve yarattıkları müesseseler kadar memleketlerinin îktisadi inkişafına hizmet eden unsurlar yoktur.

Bu nushamızda ikinci defa olarak kendisinden bahsettiğimiz Mr. Roger Babson Amerikanın Birleşmiş Cümhuriyetlerinde bu müesseselerin en mükemmel numunelerinden birini vücude getirmeğe muvaffak olmuş bir adamdır. Bizde de böyle bir müessese mevcut olmuş olsa harici ticaretimiz, beynelmilel iktisadi münasebatımız, dahili inkişafımız dev adımlariyle ilerliyebilecekti. Romanya, Yunanistan,

Bulgaristan gibi îktisadi rakîplerimizden aşağı kalmak tehlûkesı kalmazdı. Hattâ İtalya gibi sınai bir inkişafa mazhar olmak imkânı suhuletle bulunurdu.

Fakat düşünüyorum ve müteselli oluyorum: yirmibeş sene evvel böyle merkezi bir istatistik müessesinin îktisadiyat için ne derece elzem olacağı Amerikanın Birleşmiş Cumhuriyetlerinde bile henüz düşünülmemişti. Demek ki yirmi beş sene gibi devletlerin ve milletlerin ömrüne nisbeten bir an demek olan cüz'i bir zaman zarfında tam bir îktisadi inkişaf têmini mümkündür; o halde bizim için ümidi kesmeğe mahal yoktur. Evet, biz de çalışacak olursak, İtalya gibi, Almanya gibi, hattâ İngiltere gibi sınai medeniyetin en geniş inkişafına mazhar olabileceğiz. Bu noktada benim ümidim pek büyüktür. Bu nikbinliğim, istenildiği kadar tebessümle karşılansın, essassız değildir.

Bütün şarkî Avrupa ve garbî Asyada bizden başka hangi memlekette zengin mâden kömürü vardır? Balkanlar, Arabistan, Surya, Mısır, İtalya hemen hemen kömürsüzdür. Bizim Karadeniz havzamız dünyanın en zengin kömür depolarından birini teşkil etmeyor mu? İngilterenin de sınai inkişafına hizmet eden en mühim tabii unsurlardan biri mâden kömürü bolluğu değilmidir? Şimdiye kadar yapılmış fenni istikşaflar da şarkî vilayetlerimizin pek geniş bir sahasını gayet zengin bir petrol hazinesi olarak tahmin ettiriyor. Erzurum havalisinin ikinci bir Baku haline gelmesi için ancak on senelik bir çalışma devresine bağlıdır. Bakırımızın, gümüşlü kurşunumuzun zenginlikleri her kesçe mâlumdur. Garbi Anadoluda demirin de mebzulen bulunduğu bâzı iptidai istikşafların meydana koyduğu bir hakîkattır. Ya ormanlarımız... diğer bakir bir servet kaynağını teşkil etmeyor mu? Bu kadar tabiî servetlere ve medeniyet âmillerine malik bir memlekette Türkler gibi asırlarca devam eden muazzam bir devlet kurabilmiş, denizcilikte dünyanın en kudretli milletleriyle yarışmış, orta Avrupada hükmü cari olmuş bir millet yeniden asri medeniyeti temessül etmiş bir devlet kuramaz mı?

Şüphesiz bugün İngilterelerden, Almanyalardan, Amerikalardan geri kalmış bulunuyoruz; fakat asrın fen ve san'atlarını öğrenmeğe, ihtirâlarından istifadeye, sınai inkişafını tatbikê yetmiş seksen seneden beri başlamamış da değiliz. Teknik geriliğimiz aşikârdır, fakat fevt edilmiş vakîtlerin telafisine çare vardır; o çare de garbin teraküm etmiş teknik ve mali sermayelerinden istifade etmek yolunu bulmaktır. Bu yolu bulmağa da bize *(istatistik)* pek çok yardım edebilir.

İstatistik yalnız harici ticaretin kılağuzu değildir, beynelmilel mali ve sınai kooperasyonun da pusla ve haritasıdır.

Bir tütün ihracat müessesesi nasıl istatistik vasıtasıyle dünyanın bütün memleketlerindeki bütün istihlâklerine, bu istihlâkin cinslerine, mîktarlarına, markalarına, kalitelerine, en mühim tütün tevzi' firmalarına ve organizasyonlarına vakıf olabilirse ve bunlara vakıf olmadan beynelmilel mîkyasta büyük biri hracat faaliyeti ibrazına muvaffak olamazsa mâden kömürü havzasında geniş bir sahanın mülkiyetini haiz bir müessese de asri seviyede kömürcülük edebilmek için yine istatistiğin bin bir hizmetine müftekîrdir.

Teşkilatı mükemmel bir İstatistik müessesi haftası haftasına, günü gününe, ticari ve mali âlemin her temevvucünü, her hadisesini size haber verir; hattâ yakında vukua gelecek hadiseler üzerine de, bir barometro gibi, dikkatınızı celb eder.

Her hafta kıt'avi Avrupa, Büyük Britanya ve Birleşmiş Cumhuriyetler arasında geçen ticari ve mali muamelatı biz tâkîp edebiliyormu yuz? Para ve her nevi' kîymetlerin beynelmilel hareketleri bizi, bizim hususî ve resmî, ticarî ve malî âlemimizi layıkîyle alâkadar edebiliyormu?

Mükemmel teşkilatlı bir istatistik müessemiz mevcut olmadıkça buna imkân yoktur.

Babson müessesini biz iki cihetten dikkate şayan görüyoruz: 1) Istatistik mütahassısları yetiştirmek için Babson institüsüne talebe göndermek luzumuna kaniiz.

2) Bizzat Babsonu memleketimizde tetkîkatta bulunmak, bir kaç konferanş vermek üzre dâvet etmeliyiz.

Bu milyoner mütehassıs aldığı dâvetlere kendi masraflariyle gider, ve hiç bir ayak teri kabul et. mez. İktisat vekâletimizin bir dâveti maksadı têmine kâfi gelir, ümidindeyiz.

Avrupadan muhtelif mali mütehassısların geldiği ve gelmek üzre olduğu şu sırada İktisat vekâletimizden ve Ticaret odalarımızdan Babson müessesesine ve pek muktedir müessisine layık olduğu dikkatin atfedilmesini temenni ederiz.

AHMET CEVAT

Büyük Türk İnkîlabına Dair

Yazan: AHMET CEVAT

— 14 —

Son Meclisi - Mebusan

4. — İstanbulun İşgaline kadar

Cereyan eden hadiseler tahlil edilince: Ali Rıza kabinesinin, son meclisi-meb'usan âzasının ve Büyük Rehberi saran dar halkaya mensup milli mücahitlerden bir çoğunun, en mühim siyasi umdelerde âdeta birleşerek, Büyük Rehbere muhalefet ettiklerini anlayoruz.

Onların iyman ettiği ve sarıldığı siyasi akîdeler şunlardır:

1) Memleket padişahındır, padişah her neye razı olursa millet kabul edecektir. Galip devletlere karşı devletin ve milletin tabii mümesili padişah ve hukûmetidir.

2) Padişahın ve hukûmetinin " adalet dilenmek " söziyle hülasa olunabilen harici politikası eyidir, ne kurtarabilirsek o politika sayesinde kurtarabileceğiz.

Büyük Rehberin karşılaştırdığı büyük umdeler bunlara taban tabana zıttır; onun büyük iymanı şu düsturlarda toplanıyordu:

1) Milletin mukadderatına ancak millet hakimdir.

2) Millet hakkını yalnız kendi kuvvetiyle alabilir.

İki tarafı ayıran bu esaslı ihtilaf idi. Kendisiyle beraber müsellah milli mücadeleye atılanların dahi samimi kanaatları galip devletlerden ancak istirham politikasiyle, ve belki de aralarındaki rekabetten, bâzı şeylr alınabileceği merkezinde idi.

Gerçi son meclisi-meb'usan Sıvas kongresinin mukarerratını " Milli Miysak " namı altında toplayarak kürsüsünün üstünden âleme iylan etmiştir; fakat bu jest sadece Büyük Rehberin yaktığı vatan aşkı ve milli hamiyet ateşinin bir alevinded ibaret idi. Yoksa diğer icraatlarında uysallıktan asla ayrılmamıştır.

Ali Riza kabinesinin, meclise ve İstanbuldaki milli mücahitlere dayanarak ettiği muhalefet her tavsiften fenadır. Mudafaayı-Hukuk ve Kuvayı-Milliye teşkilatlarını (yok etmak ellerinde olmadığından) yok göstermek için her şeyi yaptılar:

a) Meb'usların Ankaraya uğramasına bütün kuvvetleriyle mani' olmağa çalıştılar.

b) Kuvayı-Milliyeye husumet göstermiş mêmurları Anadoluya göndermekten asla fariğ olmadılar.

c) Mudafaayı-Hukuk namını alenen söylemediler, ekseriyet grupuna (Felahı-Vatan) ismini verdiler.

ç) Bu grup hukûmetin siyasetine uyarak ecnebi mudahalelere sukût etti, ecnebilerin emriyle harbiye nazırının ve erkânıharp reisinin çekilmesine razı oldu.

d) Sadrazamın mecliste okuduğu beyannameyi " Felahi-Vatan " da alkışladı.

Bu beyannamenin nasıl ahmakça bir gurur ve ihtiras ile yazılmış olduğuna dikkat olunsun:

Sadrazam evvela *" Hukûmet mes'uliyetini der'uhte "* ettiği zaman memleketin ne halde olduğunu anlatıyor:

1) Meb'usan intihabatına hemen mübaşeretle meclisin içtimaını têmin etmek lâzımdı.

2) İstanbulla Anadolu arasında muhaberelerin kesilmesine kadar varan " beynunetin " izalesi elzemdi.

İşte Ali Riza Paşa kabinesi *" sarfı-ikdamat ederek "* bu lazimelerin her ikisini yapabilmiş, meclis de o sayede toplanmıştı!

Sadrazam " bu muvaffakıyetle " memlekette yeni bir devir, hakîkî bir meşrutiyet devri açtığına kail:

" ... bundan böyle iradei-milliyenin meclisi-âlinizde tecellisi hasebiyle... *artık* meşrutiyet kaidelerine tamamiyle muvafık harekete hiç bir mani' tasavvur olunamaz... "

Görülüyor ya, yalnız yeni bir meşrutiyet devri açmakla kalmayor, diğer bir devri, M. H. ve K. M. teşkilatlarının meşrutiyeti ihlal eden devrini de ebediyen kapattığını iylan ediyordu!

Bu sözler sırf ecnebiler için söylenmiş farz edilemez, çünkü dahili beyannamenin bundan daha müfsidane olduğunu evelce görmüştük.

Hukûmetin beyannamesi bu mâruz iyzahattan sonra, harice karşı siyasetini tespit ediyor:

1— Devlet ıslahata muhtaçtır... hukûmetçe " tarzı tatbikî değiştirerek... kavait ve esasatı-cedide " vaz' olunmak mecburidir.

2— Vilayetlere tevsii-mêzuniyet... (Vilayet meclisi-umumilerinin salahiyetini tevsi', mahalli hizmetleri meclisi-umumilerin ühtesine ihale; nahiyeleri birer cüz'i-tam şekline ifrag; buna göre hukukî ve idari esaslar kabul).

3— Ekalliyetlerin hukukunu têmin için meclisi-umumilerde ve belediyelerde temsili-nisbi kaidesinin kabulu.

4— Adli, mali, nafia ve inzibat işlerinde ve hattâ

mülki idarede *teftiş* hakkîyle ve *salâhiyeti-kâfiye* ile ecnebi erbabı-vukufa muracaat...

Bu vâtlere ehemmiyet vereceklerini zann ettikleri iytilaf devletlerinden istedikleri de şunlardı:

1— Bir an evel sulhun akdı;

2— Vilson prensipleri dairesinde hukuku-sariha ve meşruamızın muhafazası.

3— Mâdelet temennisi.

Sadrazam Ali Riza paşa bu beyannameyi okuyor, ve meclis, Felahi-Vatan grupu da dahil olduğu halde, tastik ediyor (9-2-336, 1920). Halbuki beyanname "ecnebi kontrolünü" kabul etmek gibi milli istiklale münafi bir esasın mudafaanamesinden ibaretti. Bu politika Osmanlı padişahlarının ve onları meşrutiyete sürüklemek isteyen vezirlerinin eski politikasıdır, şu fark ile ki Osmanlı padişahları Gülhane Fermanı zamanından ve hattâ Tersane köşkü sahnesinden çok uzak bir mevkîde idiler.

Galip imperialist devletlerin ve müttefiklerinin "mâdelet dilencisi" olarak çıkan ve "kâfi salahiyetle" ecnebi kontrolünü kabul eden bir kukûmetin ne elde edebileceği aşikâr değilmi idi?

Yunan - Fransız işgalleri nasıl bertaraf edilecekti?

İngilizler İstanbuldan nasıl atılacaktı?

Bunları olsun düşünüyorlar mı idi?

Ya ekalliyetlere vât edilen "temsili-nisbi" den, nahye istiklalinden memleket dahilinde acaba nasıl bir kaotik siyasi hal doğacaktı?

Siyasi haklarla ufalanmış etnik unsurları artık hangi kuvvet tek bir Osmanlı Devleti halinde tutabilecekti?

Ali Riza ve hukûmeti, onun beyannamesini tastik eden meclisi-meb'usan bu noktaları olsun hatırına getiriyor mu idi?

Ya Sıvas kongresinin mukarreratını kabul ettikleri için intihap olunan meb'usların hukûmetin o mukarrerata taban tabana zıtt olan bu beyannamesini alkışlarken ne yaptıklarını biliyorlar mı idi?

Hakîkaten devam ve istikrara kabiliyetli bir meşrutiyet devrinin açılabileceğine inananlar arasında ordu kumandanları bile vardı! (Nutuk, s. 238).

Ali Riza paşa hukûmetinin beyannamesinde vât olunan şeyler, farzımuhal olarak, iytilaf devletleri tarafından da kabul olunup tatbikîne girişilmiş olsaydı; Kuvayı-Milliye teşkilatı da Büyük Rehber gibi bir siyaset ve askerlik dâhisinin yüksek reisliği altında bulunmayıp aklı ve kalbi zayıf kimselerin elinde kalsaydı; memleket nasıl bir manzara arz edecek, millet ne felaketli bir gelecekle karşılaşacaktı!

Şark vilayetlerimizde yeni bir Makedonya, Kara Deniz sahilinde üç dört kere daha büyük ve bin kere daha tehlikeli yeni bir Girit; Adana-Maraş, mıntakasında yeni bir Lubnan, cenupta yeni bir Yemen yaratılmayacakmı idi? Bu dört Volkanın mütemadi alev ve lavları altında kasup kavrulacak koca bir türklüğün cançekişmeleri arasında yunanlılık İzmirden ve Gümülcineden İstanbula yayılmayacak, Kara-Deniz sahilini ve karamana kadar Anadolunun ta bağrını kavramayacak, nefesini tıkamayacakmı idi?

Devleti hangi ölüm beşiğinde salladıklarını anlamaktan bile âciz olan Ali Riza ve yoldaşları tarihi devirlerini de şaşırarak Koca Reşit paşaları taklide yeltenircesine "Yeni İslahat" fermanları istar ediyor, ve bu suretle hâlâ efendisini Ulah Kâfirinin başına tacını giydirmek iktidarında zanneden zenci Darusseade ağasının zihniyetinde olduğunu ispat ediyordu. Fakat Osmanlı İmparatorluğunun bu yêcuç-mêcuç paşalarını o gaflet uykusundan, pek çabuk, kafalarına inen imperialist yumrukları uyandırır gibi oldu:

Evela, Yunanlılar de dahil olduğu halde, iytilaf devletlerine karşı müsellah mukavemet hareketlerinden vazgeçilirse İstanbulun Osmanlı Devletine terk edileceği (şifahen) vât edilmişti. Bu onlarca umulmaz bir niymet telekkî edilen yaldızlı vât karşısında gözleri kamaşmış, Kuvayı-Milliyeyi yer yüzünden bir efsun üflemesiyle silip kaldırmak istediler. Mâhut dahili beyannameleri neşrettiler ve bütün meb'usları istedikleri gibi oynattılar. Yalnız Kuvayı-Milliyenin ne Aydın cephesine ne Mar'aş cephesine zerre kadar halel getiremediler.

Bedbahtlar bu gaflete dalmış iken Yunanistan Şubatın 18, 19, 20 nci günlerinde İzmire yeni kuvvet ve külliyetli cephane getiriyor, yeni bir taarruza hazırlanıyordu. Düşmanın bu hazırlıklarını en evel gören ve İstanbul hükûmetinin dikkatini celp eden yene Büyük Rehber oldu.

İmperialistler, tabii, Ali Riza kabinesinin ne vâtlerine ne de tafralarına inanıyorlardı. Hakîkati görüyorlar ve Kuvayı-Milliyeden başka memlekette milleti temsil edecek hiç bir teşkilat mevcut olmadığını biliyorlardı. Bu cüce paşalara Anadoluda, Yunanlılar ile Fransızların karşısındaki yedi başlı devi göstererek geri sürmelerini emrettiler!

Aydın cephesindeki Kuvayı-Milliyeyi üç kilometro geri çekmek suretinde vakî' olan bu teklif karşısında Ali Riza imperialistlere karşı aczini iytiraf etmekten başka çare bulmadı. 3 Mart da ise Yunan ordusu taarruza geçiyor, Gölcük yaylasiyle Boz Dağını işgal ediyordu.

Ali Riza için istiyfadan başka yapacak bir şey kalmamıştı. İmperialistlerin de maksatları bu idi. Ali Rizanın istiyfasiyle yeni bir buhran başlayordu.

*
* *

İstanbulda imperialistlerin tertibatı ve muvaffakiyetleri büyüktü. Hürriyet ve İytilafçılarla birleşmişlerdi; Hoca

Zeynel'abidin, Hoca Sabri, Sait Molla ve sairenin nüfuziyle Nev-Şehirden Konyaya kadar geniş bir mıntaka dahilinde (Taalii-İslam Cemiyeti) namı altında halkın ifsadına başlanmıştı. Ahmet Anzavur Balıkesir ve Biga havalisinde (Ahmediye Cemiyeti) ismiyle müsellah kuvetler tertip ediyor, milli kuvetlerle kanlı muharebeler yapacak ve bu kuvetleri dağıtacak derecede bir iktidar gösterebiliyordu.

Bu hain gruplar İngilizlerle anlaşarak İzmir ve Adananın işgallerini tastik etmek şartiyle hükûmeti ellerine almak isteyorlar, mukabil kuvetlerle Kuvayı-Milliyeyi ilga edebileceklerini imperialistlere vât ediyorlar; Anzavur muvaffakiyetini de iddialarına maddi delil olarak gösterebiliyorlardı. Fazla olarak muhalifler (yâni Hürriyet ve İytilafçılar, Taalii-İslamcılar, Nigehbancılar, İngiliz Muhipleri vs.) İngilizleri daha ziyade alâkadar etmek için tekmil İslam âlemine şamil bir siyasetin pişvaları olmağa yeltenerek "İstanbulda bir Şurayı-Hilafet teşkili ve *bolşeviklik* aleyhinde fetva isdarı" teklifinde bulunuyorlardı (Nutuk, s. 246).

Bu son tedbirler de gösteriyor ki bu gruplar doğrudan doğruya padişahın arzusuna ve telkînlerine muvafık bir siyaset tâkîp ediyorlardı; fakat bu siyaset Mehmet V. zamanında ittihatçılar tarafından tatbik olunmuş ve iflas ile neticelenmiş değil miydi?

İslam âleminin esaretten kurtulmak için en mühim mücadelelere atılmış olan Hindistan müslümanları İngilizin bir "Home Rul" vâdı üzerine Hilafete karşı yürümeğe muvafakat etmemişler miydi?...

Ali Rizanın istiyfasiyle açılan buhranın önünü almak telaşı altında meb'uslar reis vekillerini ve Felahı-Vatan grupunun reisini saraya gönderiyorlar; padişah ise bu heyeti huzura kabul bile etmeyor, ancak kâtip ve mabeyinci gibi adamlariyle konuşturuyor ve neticede "iycabıhal ve vaz'iyete göre" intihap edeceği sadrazamın salahiyetine müdahale etmeyeceğini, yalnız ekseriyet grupu ile anlaşması için tavsiyede bulunacağını —selamına terdifen— tebliğ ettiriyor.

Mebusların, Felahı-Vatancıların uğradıkları bu muamelenin mânası sarih idi. Padişah muhaliflerle beraberdi; Ferit gibi birinin sadarete getirilmesi düşünülüyordu. Bu tehlike karşısında meb'usların etekleri tutuşuyor, kafaları zaruretin alçak tavanına çarpıyor, yüzleri tekrar Heyeti-Temsiliyeye, Büyük Rehbere dönüyor! bir hafta evel Ali Riza hükûmetiyle beraber *mudahalelerden* men' etmek isteyenler şimdi Büyük Rehberden "nezdi-şahanede tedabiri-müessirede" bulunmasını rica ediyorlardı! Büyük Rehber yalnız vatan menfaatının emirlerine tabi' olarak vaz'iyeti derhal bütün ordulara, teşkilat merkezlerine ve bütün millete bildiriyor, her tarafı ve her makamı padişaha ve meclise şiddetle müracaata ve mutlaka milli iradeye muhalif hareket etmeyecek birinin sadarete getirilmesi mutalebesini ileri sürmeye sevk ediyor. Bizzat kendi de padişaha çektiği telgrafta: "sükûn ve selameti tehdit altında bulunan memleketimizin milli vicdanı tatmin etmeyecek bir kabine reisine bir dakîka bile tahammül edemeyeceğini" söyleyor ve aksi takdirde memleket dahilinde "Devleti-Osmaniye tarihinde mesbuk olmayan hadisatı-elime" zuhur edeceği tehdidi ile milli iradenin ilhamında israr ediyordu.

Büyük Rehberin tâlimatı üzerine memleketin her tarafından, milletin her makamından saraya ve Meclisi-Mebusana bir *"telegraf fırtınası"* başladı ve Martın altıncı gününe kadar devam ederek Salih Paşanın sadarete getirilmesini intaç etti.

Salih paşa şüphesiz milli iradeyi tahakkuk ettirecek adam değildi; fakat padişah da tam istediği birini sadarete getiremeyor, ve bununla milletin mukadderatı üzerine hükmünün cari olamayacağını idrâk ettiğini göstermiş oluyordu. Salih paşa Felahı-Vatan grupu ile görüşmeden kabinesini teşkil etti, bu hareketiyle derhal ekseriyeti hiçe saydığını göstermiş oluyordu. Fakat ne yapsa muhaliflerin ve bilhassa imperialistlerin istediği ve emniyet edebileceği bir sadrazam olamazdı. Kuvayı-Milliye teşkilatlarının tehditleri karşısında intihap olunmuş bir korkuluk olduğu meydanda idi.

Meclisin feshine ve imperialistlerin şiddetli tazyikatına doğru gidiliyordu. İytilaf devletleri mümessilleri İstanbuldaki kuvetlerin kumandanları, İngilizlerin teklifi ile, konuşarak İstanbulun resmi bir surette işgali, meclisin dağıtılması, Kuvayı-Milliye reislerinin tevkîfi hakkında kararlar veriyorlar, Hükûmetlerinden tâlimat bekleyorlardı.

Salih paşa 8 Mart 336-1920 de sadarete geçmişti; işgal sekiz gün sonra (16 Mart 1920 de) vukua geliyordu.

Genç ihtisaslardan:

YAPRAK DÖKÜMÜ

Muhit hüzünle dolu, sema bulutla kara,
Sarı ölgün yapraklar, katılıyor rüzgâra.
Tabiatın eliyle kefenlenmiş bir ölü,

Kimi uçmuş uzağa, kimi burda gömülü...
Bu yaprak dökümüne benzeyoruz hepimiz,
Birer birer toprağa böyle döküleceğiz!...

CAVİDAN SAİM

Hakîkî Bir Cennet

İş adamlarına mahsus iş zevki ile her başladığı işi muvaffakîyetle başaran Sadullah Bey, hiç şüphesiz Seyri sefainin olduğu gibi Yalovanın da TEŞKİLATCISI dır.

İşi iş olarak kabul eden ve başaran idare teşkilatcılarımızın azlığı Sadullah beyin himmeti eseri olan bugünkü asrî Yalovaya bir kat daha kıymet veriyor.

Zümrüt Yalova Kaplıcaları

Avropa kaplıcalarını **Aramayınız!**

Sıhhî sebeplerde kaplıcalara ihtiyacı olanlar için **Yalova Kaplıcası** en büyük bir niymettir.

Avropa tenezzüh şehirlerine

Koşmayınız!

Başını dinlendirmeğe muhtaç olanlar için

Zümrüt Yalova

Hakîkî bir Cennettir.

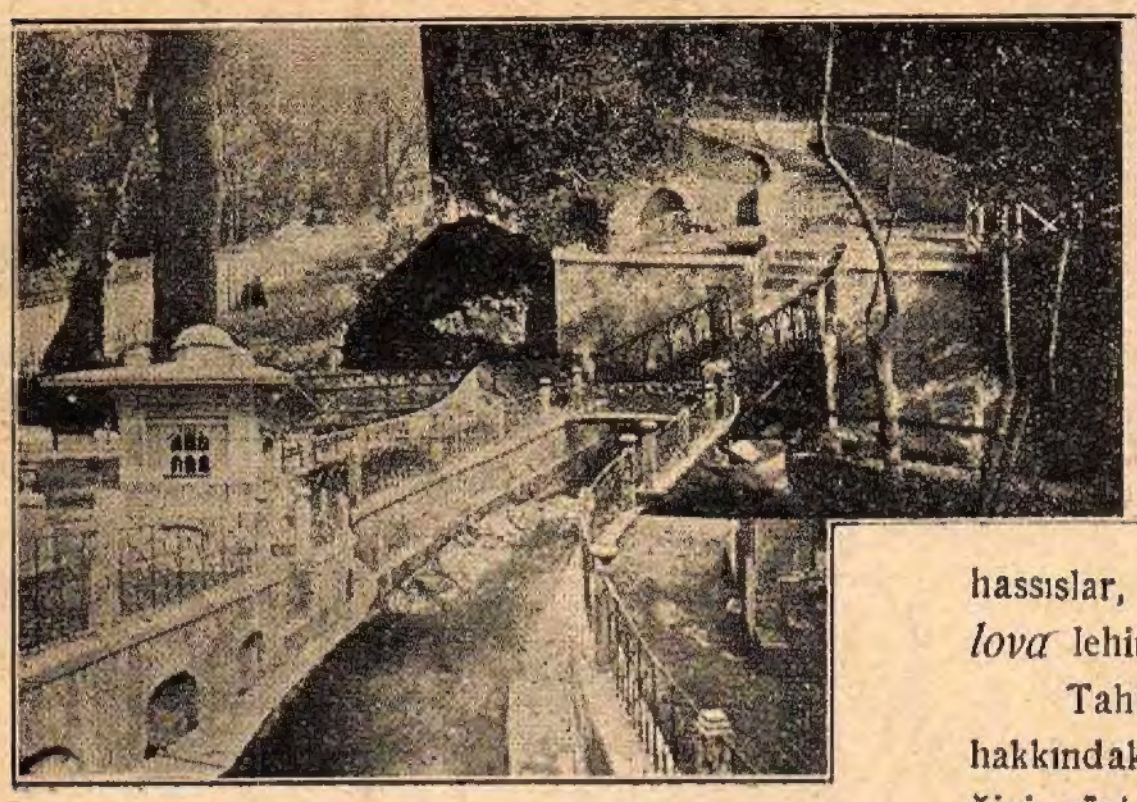

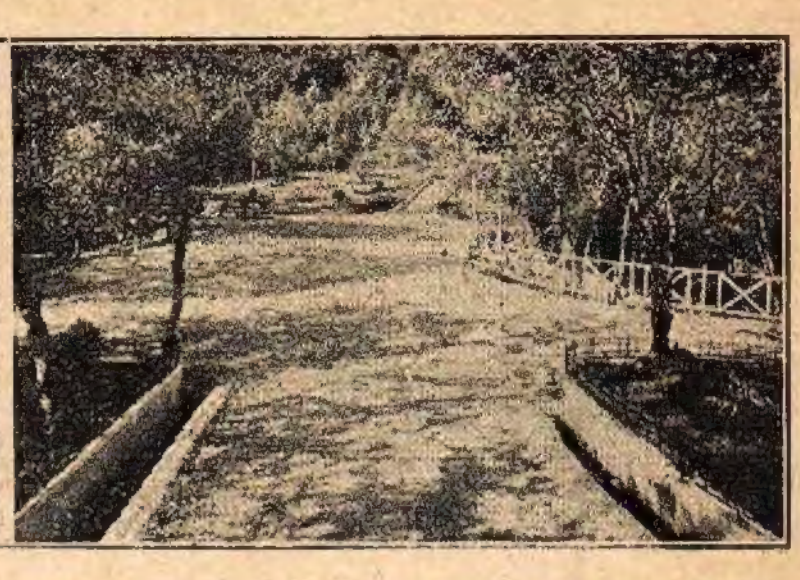

Şirin *Yalova*yı, yeni tanıyacak olanlar, aramızda mevcuttur, fakat tarih, hayat ve kuvvet verici menbâlariyle onu çok eski zamandanberi tanıyor:

Yalova.. vücutlerindeki adale kuvvetlerini çelikleştirmek istiyen kahramanların uğrağı idi. Dermansız hastalar iztıraplarından kurtulmak için, ümitsiz biçareler şifa bulmak maksadiyle bu kaynakların başına akın ederlerdi. Muhtelif diyarlardan *Yalova*ya doğru yola çıkan kafileler arasında gönül hastaları kadar, gaiplerinden haber almak, müşküllerini bu esrarlı ve efsanevî suların kutsiyetiyle halletmek istiyenler de vardı.

Harp âfetleri, kargaşalıklar mâmur *Yalova*yı zaman zaman tahrip ettiler, fakat hiçbir âfet *Yalova*nın bu tarihî şöhretini unutturamadı.

Şimdiki *Yalova*ya gelince.. *BÜYÜK GAZİ*nin ayak bastığı her yer gibi, çok feyizli bir umran ve inkişafa doğru yürüyor.

*Yalova*nın hayat ve zindegî menbâlarını, vaziyetini, îklimini, sularını tetkîk için gelen mütehassıslar, aldıkları neticeler karşısında, asırların *Yalova* lehindeki muhteşem şehadetine hak verdiler.

Tahlil raporları, tarihin *Yalova* menbâları hakkındaki sitayişkâr hükümlerini ilmin de îlâ ettiğini gösteriyor.

Bu sebepledirki.. şimdi her Türk, sade vatandaşlarına değil, hatta bütün dünya hastalarına *Yalova*yı tavsiye etmekle iftihar edebilir.

İztiraplarını ilâçlarla eksiltemiyen hastalar; günün binbir derdi ve meşgalesiyle başları bunalan iş yorgunları; hayattan hiçbir zevk alamıyan sinirleri yıpranmış insanlar; eğlenceli bir muhit ve faydalı bir hava ile ferahlamak ve zindeleşmek istiyenler *Yalova*da başlarını dinlendirecekleri bir hava, yorgunluklarını, ağrılarını, sızılarını dağıtan bir su, eğlendiren nezih bir muhit bulacaklardır.

Dünyada mevcut bütün kaplıcaların en eskisi, en meşhuru, güzeli ve faydalısı olan *Yalova* mevkîinin letafeti, îkliminin mutedil olması, tedavi ve istirahat için geleceklere en asrî bir konfor têmin eden tesisatın mevcut bulunması, muhtelif ve müteaddit gezinti ve eğlence mahalleri, geniş ve mükemmel plâjları, mütehassıs doktorların idaresine tevdî edilmiş olan sıhhî teşkilâtı, gidip gelme vasıtalarının sık olması itibarile behemehal gidilecek, görülecek ve istifade edilecek bir yerdir.

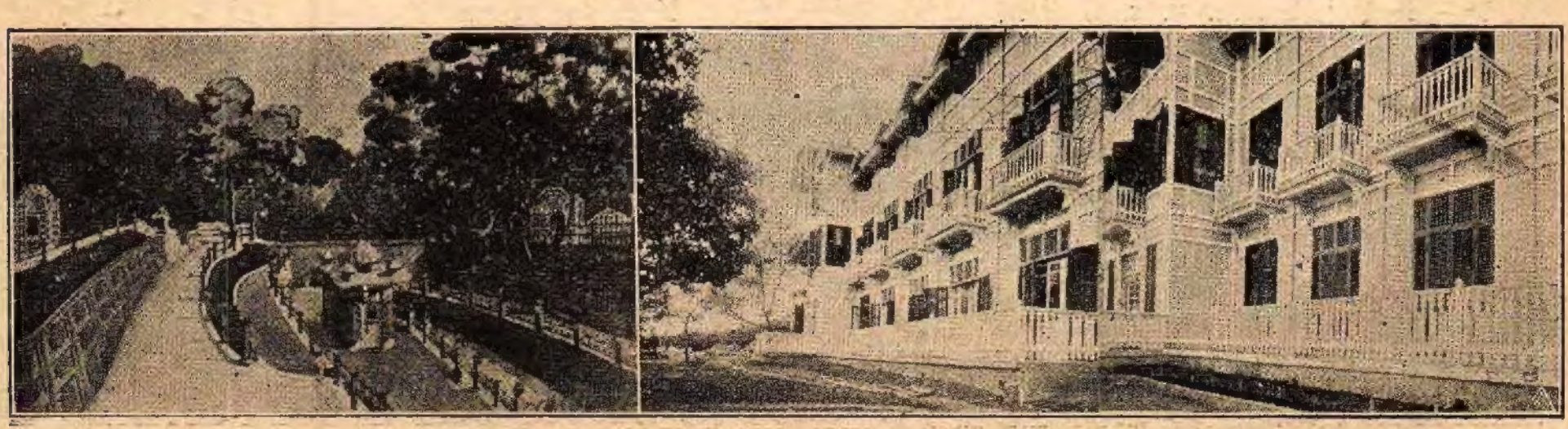

YALOVADA TEDAVİ ŞEKİLLERİ

Kaplıcalarda her türlü tesisatı ile mükemmel bir sıhhiye teşkilatı mevcuttur.

Tedavi için Kaplıcalara gelecek zevat evvelâ mütehassıs doktorlar tarafından muayene olunarak lüzumuna göre banyo, duş ve saire suretiyle tedavi edilecek ve iycap ederse elektrik, ziya, masaj

Evelden böyle idi...

gibi mihanikî tedaviler de beraber yapılacaktır.

1— Banyolar (muhtelif derecede ve muhtelif müddetlerle yapılır.)
2— Duş (çarpma şekli) dairevî duş, mevziî duşlar).
3— Muhtelif şekilde lavajlar.
4— Duş-masaj.
5— Su altında masaj.
6— Umumî havuz.
7— Boğaz, burun. v. s. duşları.
8— İnalasyon.
9— Kuru masaj (mevziî ve umumî).
10— Hareket tedavileri.
11— Elektrik tedavisi.
12— İyonizasiyon.
13— Diyatermi.
14— Umumî ve mevziî ziya banyosu.
15— Ültra-viyole (umumî ve mevziî).
16— Enfra-ruj.
17— (Bergonier) tedavisi.

Zümrüt Yalova kaplıcaları otellerinde üç sınıf odalarla ayrıca bir lüks sınıf vardır.

BİR GECELİK FİATLAR

Lüks Odalar

1 karyolalı oda		Lira	6
1 „	„	ayrıca bir salon	12
2 „	„		10
2 „	„	ayrıca bir salon	15

I Sınıf Odalar

1 karyolalı oda			4
2 „	„		6

II Sınıf Odalar

2 karyolalı oda			4

III Sınıf Odalar

Karyola başına			1

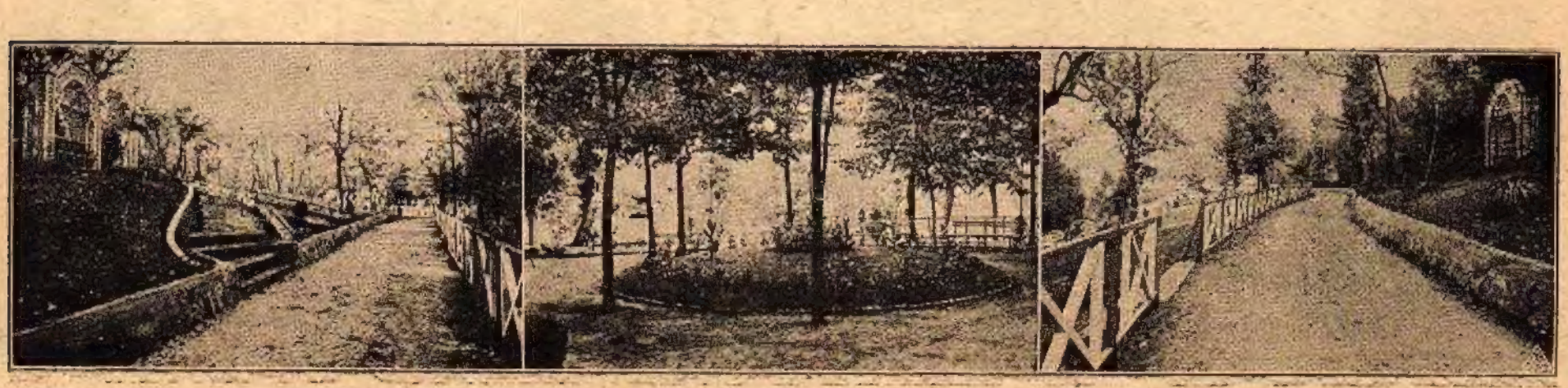

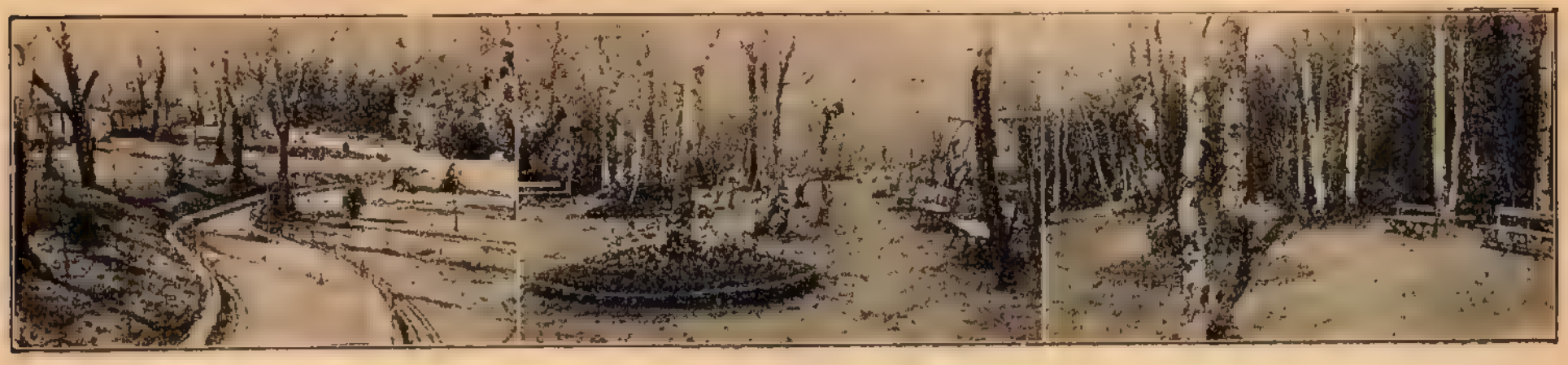

Kaplıcalarda Oteller

Büyük otel

Çınar oteli

Taş otel

Gazinolar ve Lokantalar

1— Büyük gazino

2— Büyük otel lokanta ve gazinosu

3— Çınar gazinosu

4— Üç kardeşler gazinosu

5— Panorama gazinosu

6— Park lokanta ve gazinosu

*Yalova*nın plâjı, İstanbulun rahat ve ucuzca gidilebilen en muhteşem plajıdır. Deniz mevsiminde banyo alacaklar için zarif köşkler, soyunma mahalleri, güzel ve büyük bir gazino yapılmıştır.

Kaplıcalarda her türlü eğlenceler,

Kaynak civarları ile zümrüt tepelerde gezinti yolları ve muhtelif çiçek bahçeleri, kameriyeler ve orman dahilinde müteaddit istirahat mahalleri vardır.

Mükemmel orkestra

Amerikan Bar

Müteaddit salonlar

Bilardo

Tenis kurt

Her gün çaylı dans

Zümrüt Yalova Kaplıcalarındaki lokantalar Karpiç müessesesi tarafından idare edilmektedir.

Yemekler tablıdottur. Sabah, Öğle, Akşam dahil Fiatları:

225 — 350 — 500 kuruştur.

Kaplıcalarda banyo ücretleri

100 — 75 — 50 kuruştur.

Yalovadan bahsederken Sadullah beyin büyük himmetini işaret etmeden geçmek haksızlık ve kadir naşınaslık olur. İş adamlarına mahsus iş zevkî ile her başladığı işte menfaatli teşkilat yapan Sadullah

Şimdi böyle oldu!

bey hiç şüpheşiz Seyri Sefainde olduğu gibi Yalovanında *Teşkilatcısı*dır. Memleketimizde işi iş olarak kabul eden ve başaran idare teşkilatcılarının azlığı nazarı itibare alınırsa Sadullah beyin himmeti eseri olan bugünkü asrî Yalovanın kıymeti bir kat daha artar. Yalova, her sınıf halk için bir eğlence ve sıhhat menbaıdır. Bilhassa zenginlerimiz, Avropa kaplıcalarını hiç bir surette aratmıyacak olan zümrüt Yalovada ummadıkları istirahat ve rahatı bulurlar.

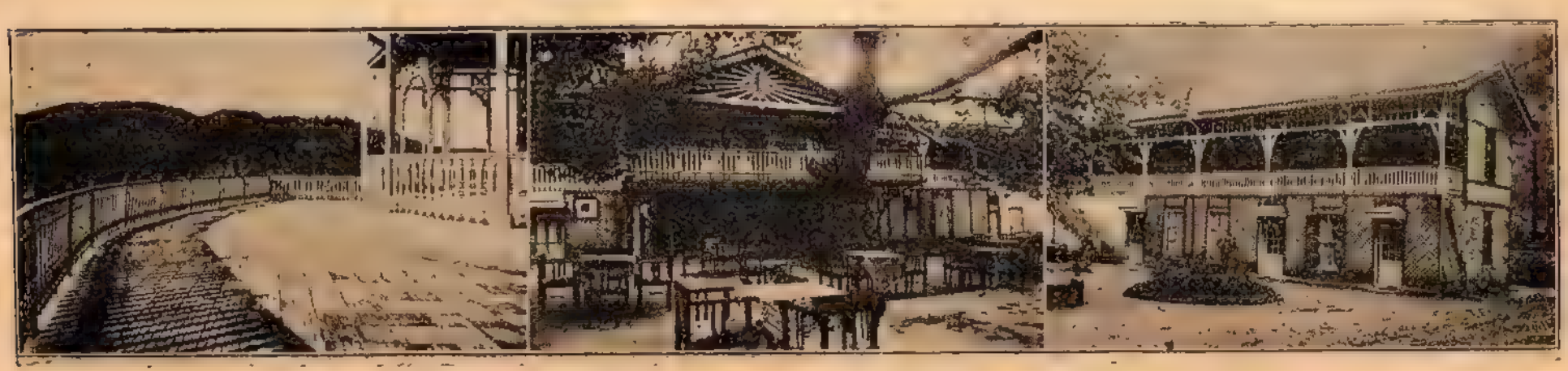

Yalova Kaplıcaları Sularının Faideli Olduğu Hastalıklar

1— Hâd ve müzmin mafsal hastalıkları.
2— Siyatik.
3— Artritik hastalıklar (Gut ve mevzî veya umumî şişmanlık, diyabet, böbrek, karaciğer kumları ve saire).
4— Nevraljiler. (asap ağrıları).
5— Nevritler (asap iltihapları).
6— Cilt hastalıkları (Akne, ekzema, gal, liken, pisuriyazis ve saire).
7— Sinir zaafları (vücudun umumî ve ibtidaî tegayyüratile müterafık).
8— Adalî dumurlar.
9— İltihabî kadın hastalıkları (Ovarit,
10— Mide ve bağırsak hastalıkları (Bilhassa muannit kabızlar ve antrokolitler),

Gibi hastalıklara çok nafi olmakla beraber bilhassa alelumum asap üzerine tenbih *hassası şayanı tezkârdır.*

BAHARIN DOĞUŞU

Yedi renk dalgalanmış, güneşten bir tül gibi,
Ruhlara süzülüyor vadiyi yalayarak;
Çiçekler titreşmede çarpan bir gönül gibi,
Hasret dolu gözleri kalplere bağlıyarak.

Elemler büyülendi, çalkanıyor ışıklar
Tabiatın baharı bekleyen gözlerinde;
Bir sihirle silindi yüzlerden kırışıklar,
Renkleri mineleyen ilk günün seherinde
Titrek bir ses güllüyor dalların arasından
Bir tılsım gibi gizli, bir neş'e kadar kıvrak;
Bir peri çiy serpiyor ufkun altın tasından
Ümitlerden işlenen kanadını çırparak.

Sisler! dağılın sisler! ufuklar genişlesin;
Dolsun baygın çiçekler, yuvalar sevgilerle;
Varsın (tabiat) denen hırçın çocuk işlesin
(Koy) u serpintilerle, (sahili) incilerle.

KÂZIM SEVİNÇ

Edebiyatımız Hakkında

Halit Ziya Bey ne Diyor?

Şinasi-Namık Kemal, Edebiyatı Cedide, Fecriâti, Milli Edebiyat devirlerinin tahlili.

Bugünkü nesil dünkü nesil kadar okunmuyor mu?

Foto Febüs

Camekânlı bir kapıya açılan iki taraflı taş merdivenlerin altında, tek kanatlı demir bir kapı, ne ses ne de hiç bir seda çıkarmaksızın yavaş yavaş aralıklanıyor:

Yaşını tâyin edemediğim —belki otuz, belki altmış— daha ziyade altmışa yakın, uzun boylu, süt kahvesi renginde, gözleri mavi taştan ve sapit bakışlı hizmetçi bir kadın âzamî bir sükût içinde:

— Evvela, diyor, içeri giriniz.. Kapıyı kapayınız.. Şu merdivenleri çıkınız... Orada bekleyiniz..

Şimdiye kadar hiç bir emre gösterdiğimi hatırlayamadığım âzami bir itaatla, evvela içeri giriyoruz; kapıyı kapıyoruz; şu merdivenleri çıkıyoruz; orada bekliyoruz..

Bu dakîkalarda kat'iyyen hatırlayamıyorum. İkinci kapı açıldığı zaman içeri girdiğimiz yer, her halde süslü bir methaldi. Gözlerimde, yalnız parlaklığı kalmış cilâlı merdivenler var; âdeta pamuk haline gelmiş bir sükûtun içinden geçtik; kütüphanedeyiz..

Halit Ziya bey efendi, san'at telekkîleri hakkında sorduğum suale, müselsel ve halkalı bir anlatışla çevap vermek lutfunda bulunuyorlar:

— Çocuk denecek bir sinde yazmağa başladığım için, tahrir hayatına girerken, tekarrur etmiş bir san'at telekkîsine malik olduğumu hatırlayamıyorum. Fakat her halde, ta ilk yazılarımdan itibaren, Şark edebiyatiyle iştigalimin tesiratından tamamen kurtulmuş olmakla beraber, bilhassa ben, o zamanın muasır olan Fransız muharrirlerinin tahtı tesirindeydim.

Her çocuk gibi, mektep hayatında, mekteplerde tedrisi mutat olan edebiyatın takdirkârı olmakla beraber bunlara karşı istiklâliyet fikrimi ihrazda gecikmemiştim. Öyle ki, daha mektep rahlelerinden yazı masasına sıçrar sıçramaz, kendimi, o vakît Fransız edebiyatında üstat mevkîinde bulunan Floberler, Dodeler, Gonkurlar ve Zolaların bezmi ünsiyetine dahil buldum. İlk eserlerim —ki bunlardan biri hiç bir zaman kitap halinde intişar etmemiş ve etmeyecek olan «sefile» ile onu takip eden «Nemide» dır — bu mektebi-edebinin tesiri ile olmuştur.

Ben öyle buluyorum ki, erbabı san'at ekseriyet üzre zamanlarına mütekaddimdirler ve kendilerinden sonra gelen nesillere pişva olurlar.. Fakat nesiller daha çabuk yürür. Bir zaman gelir ki, evelce yeni

yetişenlere rehberlik yapanların bilahere onlara pirev olmaları iktiza eder. Eger san'atlarında kendilerinden sonra vukua gelen teceddüt harekâtını tespit, hususiyle artık mutlaka rehber olmaktan vaz geçmek ferağatını gösteremezlerse onların artık faal hayattan çekilmeleri müreccahtır. Ben, zamanımda pek yeni karşılandığıma o zaman mâruz kaldığım hücumlarla kaniim. Eğer o kadar yeni görünmese idim ihtimal o kadar husumet celp etmeyecektim. Fakat şükranla telekkî ederim ki husumetin yanında, beni teşci eden hususî gençlerden geldiği için bence daha mergup muhabbetler vardı. Şu mukaddimeden bir netice çıkarmak lâzımsa, diyeceğim ki, o zaman tekâsüfe başlayarak seneler geçtikçe istikrar kazanan san'atımın evsafı mümeyizesi yeniliktir. Bu yeniliklerin ne olduğunu bilmem kendim tahlile salahiyettar mıyım. Fakat aziz muhibbim şair Ali Ekrem bey, Darülfünunda verdiği edebiyat derslerinde, benim san'atım hakkında tetkîkatta bulunurken kendi kendime keşfimden aciz kalacağım bir çok şeyler bulmuş, hattâ bu şeyler arasında bir takımlarını da şiveye mugayeretle itham etmişti. Ali Ekrem beyin, o zaman şiveye mugayeretle karşıladığı yeniliklerin, bu günkü edebiyatta eskilikler menzilesine indiğini görmekle tabiî müteselliyim, Bu yenilikleri telhis lâzım gelirse, diyeceğim ki ikiye kabili taksimdir; lisana ve tarzı rüyete...

Vakıf olmaksızın — daha sahih bir tâbir ile— kendi yaptığım şeyin mahiyetine tamamen nufuz etmeksizin, Garp lisanlarının tesiri altında, türkçenin teşkilatı nahviyesi öyle bir cereyan almıştı ki, ta o zaman bile, türkçe âdeta satır satır her hangi bir garp lisanına kabili nakl bir hale gelmişti. Yazılarım hakkında duyduklarını saraheten söylemekten çekinmeyen dostlarım, bana gülerek, türkçe kelimelerle fransızca yazıyorsun derlerdi. Lisanın nahvında bu suretle vukua gelen inkîlabın hayırlı olup olmadığını anlamak için zannederim ki, bu günün türkçesinin yetişdiği kabiliyet evsafını tetkike ihtiyaç vardır. Namık Kemal ve Recai zade nesilleriyle bugün Yakup Kadri ve Ruşen Eşref gibi genç üstatların, hattâ en gençler arasında mesela Peyami Sefanın türkçesini mukayese etmek lâzım.. Türkçe, her medenî milletin lisanına benzer bir mahiyet kazanmakla beraber Şark tesiratından tamamiyle kurtularak son zaman medeniyetinin lisanlarından biri olmak kemalini iktisap etmiştir. Bu binayı vücuda getirenler arasında benim mensup bulunduğum neselin en büyük hizmeti vardır zannındayım.

Daha evel, lisana bu serbestiyi verenlerin başında Ahmet Mithat ve pirevleri bulunuyordu. Fakat lisanlarında bir şemmei edebiye yoktu. Mamafih, eğer bahsın münhasıren ve edebiyattan kat'ı nazar, lisan zeminine inhisarı lâzımsa, elbette Ahmet Mithat ve pirevlerine büyük bir hizmet hissesinin ibrazı zaruridir.

Tarzı rüyet mes'eleşine gelince: şark ile garp arasında her hangi bir san'at heycanı uyandıracak esbabın telekkîsinde azim bir fark görülür.

Bu zeminde, Türk edebiyatının bilaşüphe en büyük inkîlapcıları Şinası, Namık Kemal, Abtülhak Hamit ve Recai zadedir. Hele Sami paşa zade Sezai bey «Sergüzeşt» ve «Küçük şeyler»iyle onların başladığı inkîlaba kendi tarzı telekkîsini getirip ilave edince, dinebilir ki, bizde edebiyatın tâkibi lâzım gelen çıgır tamamiyle gösterilmiş oldu. Bu çıgırda yürüyen edebiyatı cedide, daha sonra fecirati ve bu günün nesli, ancak yekdiğerini veli ve tâkip eden ayni grupların halkalarından ibarettir. Eğer edebiyatı cedide de muessir olanlar arasında benim yazılarımı da saymak lutfunu tarih gösterirse, kaydını arzu ederim ki, bu zeminde büyük hikâyelerimden ziyade küçük hikâyelerimin tesiri olmuştur.»

Kütüphanenin kapıya karşı cephesinde, yarıdan daha az açılmış bir pancur, gelecek ziyayı yumrukları içinde sıkar gibi, içeriye damla damla bırakmakla beraber, sağ taraftaki yarıdan fazla açılmış bir pancurdan bulutlu bir hava rengi boşalıyor; ve ileride bir su değirmeninin yuvarlak başlığını görüyoruz. Gözlerim bir etajer üstüne iytinalı bırakılmış bir cilde ilişti:

Andre Moruva'nın «Bayron» u.. bana öyle geliyor ki, roman ve hikâye satırlarında en ince bir itina ve tartılı hareketlerle gördügümüz Halit Ziya bey efendi, şu kütüphane içinde de ayni intizam ve ayni halkalı mükemmeliyeti yaşatıyordu.

Devam ediyorlar:

— ... Yaşamak yolunda, tabiyatın kendisine çizdiği tekâmülat tarikîni hatve hatve ve intizam ile tâkip eden türkçe, her şeyden ziyade istiklaliyet

noktasına doğru gidiyor. Ve elbette daima bu noktaya mütevecihen yürüyor. Bu istiklâliyetten maksat nedir?

Türkçenin en büyük noksanı, şimdiye kadar başka yerlerden, bilhassa arapcadan aldığı kelimeleri kendisine mal etmemesi ve yalnız onları almakla iktifa etmeyerek onların bütün muştaklarını, onlara ait bütün kaideleri, hattâ onlara ait bütün terkipleri beraber almış olmasıdır. Öyle ki, yakın vakta kadar türkçe rabıtalardan mürekkep, fakat bütün kerestesi yabancı kelimelerle yuğrulmuş bir bina halinde idi. Bu gün, artık lâyıkiyle anlaşılmıştır: Türkçede, türk ve yahut türkleşmiş olan kelimelerden başka bir şey bulunmamak lâzımdır. Ve elbette yavaş yavaş mutlaka alıkoymak mecburiyetini duyduğumuz arabi kelimelerinin asıllarını saklamak mecburiyetinde kalırsak — ki kalacağız — hiç olmazsa bunların doğurdukları yavruları da sürüklemek mecburiyetinden kendimizi kurtarmalıyız....

* *

Halit Ziya ismi, şüphesişki, edebiyatımızın roman ve hikâye kısmında, teknik kuveti itibariyle, şimdiye kadar hiç bir romancının kat'iyen aşamadığı bir irtifadır. Onun için, kendi yaptıklarından ne dereceye kadar memnun ve fikirlerine en munis gelen eserlerinin hangi eserleri olduğını öyrenmek istiyorum.

Dediler ki:

— Kendi yaptığım şeylerden netice itibariyle memnun ve mutmain olduğumu soruyorsanız, hiç bir san'atkâr, yaptığı işle tâkip ettiği hayalin tahakkukuna kani değildir.

Yok eğer mensup bulunduğum nesille beraber başlanmış eserlerin muvaffak ve müsmir bir surette devam edip etmediğini soruyorsanız, hiç şüphesiz edebiyatı cedidenin açtığı güzergâh bu gün muhtelif sahelerde inkişaf ile şehrah halinde geniş geniş yayılarak devam etmektedir. Bunlardan beklenilen semere tamamen hasıl olmuş mudur?... Buna evet diyecek kadar her şeyden çabuk memnun bir adam görünmek istemem. Fakat elbette; bu gün alay alay yetişen gençler, vâd ile doludur.

Hele kemiyet itibariyle o kadar bol mahsul veren bir nesil içindeyiz ki. bunun arasından yakın istikbalde keyfiyet itibariyle pek mümtaz şahsiyetlerin çıkacağına kani'im.

Fikirlerime en muvafık eserimi küçük hikâyelerimde aramak için bir meyli mahsusum var. Bunların arasında öylelerini biliyorum ki, ne zaman, ya ismi, ya her hangi bir vesile ile bir kaç satırı hatırıma gelse yahut gözüme ilişse dudaklarımda gayrı ihtiyari memnun bir tebessümün açıldığını duyarım. Yukarıda söylediğim gibi, eğer bunlarda fazla ziynet yükü olmazsa, elbette bu günün telekkîleriyle daha memnun kalacağım. Kalbime en ziyade enis olan eserime gelince, bilatereddüt, «mavi ve siyah» dır.

Pek tahlile lüzum görmüyorum. Bu eserde beni daima sarsan bir tesir kuvveti var. Hattâ bilmem kaçıncı tabının tashihini yapatken, bir kaç sahifesinde —açıkca söyleyeyim— âdeta ağladım. Ve en son defa Halit Fahrinin çıkardığı bir hülasada bu kitabın bir kaç parçasını okurken mevcudiyetimin derinliklerine kadar sarsılmıştım, elbette bu

(Devamı 156 ıncı sahifede)

BEN VE O

Bir ruhum ki seslerle renkten damla damla ben
Sanıyorum bendedir özlenilen fecirler.
Meçhule seslenirim en geniş sedamla ben,
Sevinçlerim ve hüznüm durgun sesimdedirler.

İçim sabah ufkunun tülleri gibi, gümüş
Ve altın pırıltılı nesiçlerle örülmüş;
Nefesimin içinde çiçekler, son bir gülüş
Gibi ve ağır ağır, dökülürler, erirler.

Ve kocaman başımda yeşil sarı gözlerim;
Bir çift damladır emer ışıkları gözlerim;
Ses, renk içinde yine ben bir fecri özlerim,
Ki "O" ndan bir parçayı saklasın nesçi yer yer.

Ne olur kaybolsa da sesim, rengim ve nurum;
Ben ki "O" nunla dolu bir fecri istiyorum.
Ne olurdu içimden onun için, bir yudum
Yavru kuş sesi gibi, süzülseydi şiirler.

San'at san'atçin değil san'at "O" nun içindir;
Ses ve renk, gül ve bülbül, kanat onun içindir.
"O" Belki ilk hüznümdür, belki son sevincimdir
Belki şifadır bana, belki beni zehirler.

HÂMİT MACİT

BABSON İSTATİSTİK MÜESSESESİ

(1904 — 1929)

Dr. G. W. Coleman dan

(Yirmibeşinci senei-devriyesi münasebetiyle iyrat edilmiş bir hitabeden alınmış tır.)

Mr. Babson her nekadar 1898 senesinde Maseçuset «İnstitute of technology» demir yollarında ihtisas sahibi sivil bir mühendis olarak çıkmış ise de mektepte bulunduğu dört sene zarfında iktisat ve içtimaiyat ile daha fazla âlakadar olmuştu. Beşerin refah ve saadetiyle yakın bir surette alâkadar olan her şeyi sevmişti. İlk işi yol yapmak ve şimdiki tâbiriyle artırma sandıkları tesis etmek ve toplanan parayı kullanmak için emin vasitalar aramak olmuştu. Bu işler için Miyagara şelâlelerinde soğuk almış ve ümitsiz bir müteverrim olmuştu. Sihatını temin için Mrs. Babson ile birlikte Garpta «Wellesley Hills» e gitmişti. Buradaki ev sahibi kendisini tekrar görmekten ümidini keserek evin konturatını feshetmiş ve «Seover Street» deki evi başkasına kiralamıştı.

Babson kendisine yapılan muamelelerden değil, fakat temiz havanın hiç bir kimse tarafından inhisara alınamayacağını ve yalnız Şarkta kendisine bir hayat temin edebileceğini düşünerek ve bunda kat'i bir iymanı olarak avdet etmişti. Erazi sahiplerinden biri kendi evinin yanındaki arsasına bir ev yaptı ve bunu (Babson) a ayda yirmi iki dolara kiraya verdi; bu suretle kendisi tekrar hayata ve yaşamak mücadelesine karıştı.

Pek güçlükle temin edebildiği sekiz müşteri ile işe başladı, ve her birinin senede verdiği (150) dolara hak kazanabilmek için çok çahştı. Bu, malî müesseselerin her birinin kendisi için yapmağa çabaladıkları şeyleri Babson bizzat kendisi yapmak için bunları ikna etti ve işte ticarî statistiklerin bir yere toplanması ve bunların neşri için ilk adım bu suretle atılmıştı. Bu gün işbu teşkilat vâsi mikyasta taazzuv etmiş ve çalıştığı sahada müteaddit rakîpler bulmuştur.

Kazanılan bu 1200 dolarla dairenin kirası verilecek, ycabeden kırtasiye mübayaa edilecek, istihtam edilen stenografcının maaşi têdiye edilecek ve artan para ile de bir aile geçindirilecekti. Miss. Benie Parkev haftada sekiz dolarla kâtiplik vazifesini ifa ediyordu. Bu işte on yedi sede çalışan Miss. B. P. bu teşkilatın hayatî bir uzvü olmuş ve bugün aldığı maaş beş rakamlı bir adete baliğ olmuştur. Adedi pek mahtut olan bu taife Mrs. Babsonun yardımıyle en soğuk ve karlı günlerde hariçte çalışmışlar ve Mr. Babsona « New Mexico » da olduğu kadar « Massechussetts »de de temiz hava almak imkânını bahşetmişlerdir. Mr. ve Mrs. Babson bu işin yegâne sahip ve şerikleri olarak başlamışlar ve bu güne kadar bu şeraiti arızasız devam ettirmişlerdir. Gayeleri alıcılara yardım etmek ve kefalet têmin etmekti. Her ne suretle olursa olsun bu maksada sadık kalmışlardır. İlk günlerde terakkî yavaş fakat devamlı idi; yayılan nüfuzu müsbet bir itimat tâkîp etti. Onuncu seneden sonra parlak bir muvaffakıyet görünmeğe başladı. Senevî varidat bir milyonu geçti. Dünyanın hiç bir tarafında bulunamıyan statistikcilerden mürekkep geniş bir teşkilat vücut bulmuştu.

«Wellesley»de «Seaver» caddesinde müte-

vâzî bir evde başlanan iş Bemis Road da bir ev kiralamak mecburiyetinde kalmış ve bilahara bir meyve pazarına yakın ve umumi meydanlardan birinde bir daire vücuda getirmişti. Aradan pek az geçmişti ki, sür'atle ilerileyen işi teshil etmek için Washington caddesinde, üçkatlı, tuğladan yapılmış, bütün konforu haiz bir bina vücuda getirmek iycabetti. Fakat pek az zaman zarfında bu yeni yapılan binalar da dar gelmiş ve bugünkü koca müesseselerin inşası bir zaruret halini almıştı.

Teşkilatın tevessü ve terakkîsinde başkalarının da bir hissei ianesi vardır. Kendilerini bu işe hasreden kadın ve erkek senelerin verdiği tecrübelerle içinde bulundukları işi kavramışlar ve tükenmek bilmiyen statistik taharriyatiyle müşterilerin muhtelif arzularını tatmin etmişlerdir.

Değişen zemanın ihtiyaçlarına tekabül etmek üzre bu tebeddülü tâkîp eden muhtelif cetveller neşretmişlerdir. Bu cetveller umumiyet itibariyle ticarî ve malî olmak üzre iki bariz guruba taksim edilebilir. İlk günden itibaren abone olanlara, para hakkında olduğu kadar emtia hakkında da malûmat verilirdi. Sınaî hayatta amele unsuru, Babsonun raporlarında bütün mesailyle mühim bir mevkî işgal etmişti.

« Barometro Mektubu » namı altında neşredilen haftalık gazete, bila istisna her aboneye gönderilir ve dahili ticaretin mühim noktalarına kuşbakışı bir nazar atfettirirdi. Bazıları böyle ticarî ve malî statistik teşkilatının taazzuv etmesi ancak New York ve Boston un hudutları dahilinde têsis edilmekle kabil olabileceğini ileri sürdükleri halde, Babson müessesesi sermayenin merkezinden 200 mil mesafede kurulmuş ve hayret veren bir tarzda büyümüş ve inkişaf etmiştir. Bugün muhalif noktai nazarların aksine olarak Babson Parkı elyevm mühim bir ticarî statistik merkezi olmuştur.

Babson statistik müessesesi sırf bir hizmet için teessüs etmiştir. Abonelerden têmin ettiği paradan başka hiçbir varidat menbaı yoktur. Ne bir nefret ve nede bir sui niyeti vardır. Müşterilerinin menfaatlarına bir mânî teşkil etmek hiçte proğramı dahilinde değildir.

Müspet umdeler Babson teşkilatının ticarî ahlakında bir rehber olmuştur. İşe başladığı günden itibaren başkalarının terakkîsine vasıta olmakla kendi inkişafını têmin edeceğini kat'iyetle hissetmişti. Müşterilerinin menfaatını têmin etmek Babsonun en has emeli olmuştur.

« Sir Isaac Newton »un hayatını tetkîk etmek üzre İngiltereye vakî olan seyahatında « Newton » kanununun iktisadî sahada da cari olduğu hissetmişti; uzun teçrübelerden sonra bu fikir kendi iktisadî felsefesinde bir akîde olarak tebellür etmiş ve ticarî statistik mutalaalarında buna istinat etmiştir. İşte bugünkü meşhur Babson planının esasını teşkil eden bu fikirdir. Bundan başka Babsonun kavli ile fikri arasında bir müşareket vardır. Söylediğini yapar ve kendisini tâkîp eden müşterileriyle birlikte yükselip ve düşmeğe daima hazırdır. Bu işin müessisi olmak kendisini tâkîp edenlere kanaat telkîn etmektedir,

Beşerin, sınaî, ticarî ve malî münasebatında daima hür bir fikirle hareket etmiş ve sınaî demokrasiyi têmin için, kârın taksimi, ve idarede iştirak esaslarını tatbikte kat'iyen tereddüt göstermemiştir. Fakat yanlış bir yol üzerinde yürüdüğü kanaatını hasıl ettiği dakîkada yolundan dönmeği kendisine bir vazife edinmiştir. İşe başladığı son yirmi beş sene zarfında müşterilerine verdiği vasayayı kendisi de tatbik etmekle tâkîp ettiği sahada Bankalar ve gazeteler gibi birçok rakîpler peyda etmiş fakat son on sene zarfında en kuvvetli zamanlarını yaşamıştır.

Malî muvaffakıyet onun icraatının bir cüzüdür. Memleketinin ticaret dünyasında ve aile hayatında derin nüfuz ve têsirleri vardır. Gazeteler ve hatipler onun sözlerini iktibas ederler. Memleketin her köşesindeki sınaî ve ticarî mühim anasır onun geniş ve hahişker samiinini teşkil eder. Babson raporlarından başka haftada bir defa olmak ve dört sene devam etmek üzre « Saturday Evening Post » ve daha diğer millî mecmualara makale verir ve beş milyon nüsha üzerinden para alırdı. Yaşadığı faal hayatın arasında yirmi kadar kitap neşrine imkân bulmuştur. Radyo onun hitabelerini memleketin dört bucağına ulaştırır. Buhranlı ve münzevî hayat geçirenler onun şen hitabelerinde bir teselli bulurlar, ve bu onun derin bir haz duyduğu umumî muhabbetin bir semeresidir.

(Devamı 157 inci sahifede)

MAHATMA GANDİNİN

Hususî hayatından intiba'lar

Tıraş oluyor

Yürüyor

Düşünüyor

Okuyor

Uyuyor

İNKILAPÇI RUHLARDAN

MAHATMA GANDHİ

Asırlar büyük varlıkları hazırlarken çok ihtiyatkâr hareket eder: Tarihin büyük hadiselerini başaran bu şahsiyetler tabiatın kendilerine îtina ile verdiği kabiliyetlerden hayatın seyrine yeni bir istikamet verecek kudretler yaratmayı bilirler. Milletlerin en buhranlı zamanlarında yetişen bu kuvvet ve irade menbâları çok defa tarihe ve cemiyetlere tahakküm edecek bir dereceye yükselirler. Bunun en kıymetli misali Büyük Gazimizdir. Burada hayatından ve Hint siyasetinde oynadığı rollerden bahsedeceğimiz (Gandhi) henüz ortaya müsbet bir hakîkat koyamamışsa da, onu istikbalin karanlıklarına açılan esrarlı perdenin önünde hamlelerinden emin ve vaitkâr görüyoruz.

(Mohan Karamchand Gandhi) 1869 senesinde Hindistanda (Kathiamar)ın (Porbanda) şehrinde doğdu. Hayatla ilk teması esrar ve esatir diyarı olan Hindistanın ateşin ve bâkir ufuklarında başladı. Derunî bir heyecanla gençliğinin 19uncu yaşına basan (Gandhi)yi İngilterede görüyoruz. İngilterenin en büyük mektəplerinden biri olan (University College)i bitiren çalışkan ve ateşli çocuk ruhunda hak ve hakîkatin müdafaası için büyük bir iştiyak duyduğu için baroya giriyor. Artık bundan sonra

Gandhi nin sadık taraftarı bir İngiliz amiral kızı olan Miss Shade

(Gandhi) yi müsbet bir ideal yolunda görüyoruz.

Gandhi Hindistana döndükten sonra (Bombay) mahkemei âliyesine çağırıyorlar. Çünkü orada bir çok Hintliler yerleşmiştir, vatandaşlarına yapacağı hizmet için en müsait sahayı orada gören (Gandhi) bütün kuvvetiyle çalışıyor. Orada bulunan İngiliz hükûmeti Asyadan akıp gelen muhacirlerin cesaretlerini kırıyor ve vatandaşlık haklarını tahdit ediyor. Buna karşı ruhunda isyan duyan genç Hintli hukukşinas bir muhalefet cephesi kuruyor ve onun liderliğini alıyor. İşte bugün Hindistanı kansız bir ihtilâle sürükleyen (silahsız mukavemet) sistemini ilk defa orada tatbik ediyor.

Bundan sonra (Gandhi) bir çok defalar hapsediliyor, bir hayli tazyîkler altında bulunduruluyor. Vücudünün hudutlarından ruhuna intikal edemeyen bu eziyetler onu idealinden bir dakika olsun geri koyamıyor. Hükûmet cephesinden menfi olan bu hareketlerinden başka onun bir kaç noktada hükûmete yardım ettiğini de görüyoruz. (Boer) harbinde (Salibi Ahmer) teşkilatı yapmak ve (Yohannesburg) da veba hastalığının salgın halini aldığı zaman bir veba hastahanesi açmak gibi hizmetleri bu cümledendir.

Artık Hindistanda da halkın şikâyetleri gittikçe çoğaldığı için Gandhinin nazarı dikkati Şarka teveccüh ediyor. Nihayet 1914 de artık (Gandhi) Hisdistana dönmüştür. Orada İstiklâl, ateşinin kuvvetle yanmasına çalışıyor ve İngilizlere karşı ruhî kudreti ve kendisinin en kuvvetli silahı olan (teşriki mesaiden imtina) vasıtasiyle mukavemete başlıyor.

1919 da Hindistanda (Rowlatt) kararnamesi ismini alan iki layiha neşrediliyor. Bunlar vasıtasiyle hükûmete İnkîlap cürümleri ve fesat hareketleri) ile mücadele etmek için vasi salahiyet ve kuvvet veriliyor. Gandhi bunun üzerine bir konferans veriyor ve bunun vatanı ve vatandaşları için bir tazyik ve işkence olduğunu iylan ediyor. Bu gayri kanunî harekete muhalefetin cürüm olmıyacağını iddia ediyor. Artık onun için (Satyagraha) mücadelesine başlamanın zamanı gelmiştir. Bu Hintçe kelimenin manası (hakîkat üzerinde israr) dır. Bu mücadele evvelâ haksız kanunlara karşı itaatsızlıkla başlıyor, sonraları ve bilhassa bugün bütün kanunlara teşmil ediliyor. Mücadelenin başlangıcında Pencap ve diğer yerlerde karışıklıkların şiddete inkîlap etmesi üzerine Gandhi muvakkaten bu tasavvurunu têhir ediyor.

Aynı senede İngilizlerin Türklere yaptıkları sulh teklifindeki maddelerden rencide olan (Hint İslamları Hilafet fırkası) Gandhi ve arkadaşlariyle teşriki mesai ediyor. Artık istiklâl için çalışanlar tamamiyle kuvvetlenmiştir. Nihayet 1920 de umumî mücadele ve (şiddetsiz, teşriki mesaiden imtina) kararı iylân ediliyor. Bundan sonra Hindistanda yavaş yavaş mahkemelere ve hükûmet hizmetlerine karşı boykot yapılıyor; çocuklar hükûmet mekteplerinden çekiliyor ve nihayet boykot ecnebî mallarına teşmil ediliyor. Yün eğirme (İktisadî serbestî) nin remzi olarak kabul ediliyor.

Seneler geçtikçe Gandhi halkın nazarında

yükseliyor. Hintliler onu (Mahatma) yâni (Büyük ruh) diye çağırıyor. 1921 de Gandhi kudretinin şahikasına yetişmiştir. O sene iptidasında toplanan (Hint milli kongresi) ona kâmil bir salahiyet veriyor. Bundan sonra mücahede şiddetleniyor. Fakat muvaffakîyetsizlikler bir birini tâkip ediyor. Artık Gandhi ibadet ve riyazet yolunu tutuyor ve gayesini tekrar têhir ediyor. Bu sırada Hindistan valiî umumisi Lord Reading İslamlarla mecusilerin arasını açıyor.

1922 Martına girdiğimiz zaman (Gandhi) yi hapiste görüyoruz. Mahkeme onu 6 sene hapse mahkûm etmiştir. Bunun üzerine Hint mücahidi hakimlere şu sözleri söyleyor: (Hükûmet kanunlarında hareketimin en büyük cürüm olmasını hürmetle kabul ederim. Fakat bu suretle hareket benim için en büyük bir vatan seven vazifesi idi.) 1924 Kânunusanisinde Gandhi apandisitten ameliyat edildiği için cezasının mütebaki müddeti bilakaydişart affediliyor. Hapisten kurtulan lider tekrar fırkasının başına geçiyor. 1925 de bir sene dünyadan çekilerek ibadet ve riyazetle iştigal ediyor. Bundan sonra Gandhi her sene gayesine doğru yeni bir adım atıyor, yeni bir hamle kazanıyor. İşte bu sene onu teşebbüsünün en hümmalı bir devresinde görüyoruz. İngiliz kanunlarını yerine getirmemek için ehaliyi denizden tuz çıkarmağa mêmur ediyor. Bu suretle İngilizlere tuz resmi verilmeyor. Fakat bu bir mukaddimedir. Onun gayesi hükûmet mekanizmesini felce uğratmaktır. Bütün Hintlilerin, bilakaydı şart, hükûmete karşı lakayt kalarak bütün hizmetlerden çekilip mükellefiyetlerden kendilerini vareste addetmeleri, her halde Hint ihtilâl tarihinde mühim bir adımdır.

Bütün bu hareketler Hindistandaki İngiliz emperyalizmi için büyük ve sakınılamaz bir tehlikedir. Milletlerin kendi mukadderatlarına hakim olmaları prensibi asrımızın en esaslı bir umdesini teşkil eder. Emperyalizm bugün her yerde inhilâle doğru adım atan bir kuvvet halini almıştır. Onun hamleleri daima menfidir. Menfî hamlelerin varacağı netice yükselme bile olsa elde edilecek mahsul şiddetli bir sukuttan

Gandhi nin çıkardığı [Genç Hindistan] gazetesinin muharriri
REGİNALD REYNOLDS

başka bir şey olamaz. Bu gün Gandhi tevkif edilmiştir. Fakat hükûmet bile onu en çok hürmet edilecek bir mevkuf addetmektedir. Onûn tevkîfi günü Hindistanda matem günü addedilmiştir. Bazı İngiliz neşriyatı Gandhiye islamların mümanaat ettiklerini yazmışsa da bunların Agahanın idaresindeki bir akalliyetten ibaret olduğu anlaşılmıştır.

Cihan sulhunun arifesi Şark için bir inkîlap mebdei olmuştur. Bugün Hindistanda Gandhinin ektiği tohumun hasat zamanı yaklaşıyor. İnkîlap kasırgası Hint ufuklarını karartıyor, bu kasırga feyizli bir yağmurla nihâyet bulacak mıdır? Bunu bize her şeye hakim olan zaman gösterecektir.

KÂZIM SEVİNÇ

Küçük Hikâye:

BİR ADALET MESELESİ

Yazan: YAŞAR NABİ

Bu cinayetin havadis ve dedikodusu uzun zaman matbuatla efkârı umumiyeyi işgal etmişti. İşin en fazla alâkayı celbeden ciheti cinayetin üzerindeki esrar perdesiydi.

Bir gün tanınmış doktorlardan birinin karısı, gece evinde yalnız başınayken karloyasında tam kalbine vurulan bir bıçak darbesiyle katledilmiş, fakat evdeki eşyadan hiç birine dokunulmamıştı. Kocası tanıdığı bir hasta tarafından bir gün evvel Bursaya çağrılmış ve daveti kabul ederek gitmişti. Vak'adan telgrafla haberdar edildiği için cinayetin ertesi günü derhal geri dönmüştü. Doktor cinayeti örten karanlık perdeyi açabilecek hiç bir iyzahat verememişti. O da herkes gibi hayret içinde bulunuyor ve bu menfur cürmün kimin tarafından irtikâp edilmiş olduğunu tahmin edemiyordu. Karısının çok namuslu olduğunu ve hiç bir zaman aralarında en küçük bir münazaa bile çıkmadığını söylüyordu. Demek ki bu cinayette kıskançlık veya aşk gibi bir sebep mevzuu bahis olamazdı. Sirkat kasdiyle yapılmamış olduğu da aşikârdı. O halde buna nasıl bir sebep bulmalıydı?

Zabıtanın bütün taharrıyatı, Doktorun bütün hususî tahkikatı boşa gitmiş, hadisenin failini meydana çıkarmak kabil olamamıştı.

Aradan aylar geçince herşey gibi bu vak'ada unutulmuştu. Bir çok cürümler gibi bu da, gömüldüğü esrar tabakası içinde, cezasız kalıyordu.

— 2 —

Bu cinayetin vuku' tarihinden bir sene sonra gazetelerin zabıta sütununda merakı celbeden bir haber intişar etmişti. Tanınmış doktorlardan biri, gece vakti bir harabeden geçerken tecavüze uğramış, kendini müdafaa etmek istemiş, fakat başına vurulan bir darbe tesiriyle baygın bir hale getirildikten sonra soyulmuştu. Doktoru ertesi gün kendini bilmez bir halde, yerde yatar bulmuşlardı. Derhal hastahaneye kaldırılarak lâzım gelen tedabir alınmış ve hayatı yaranın vehametine rağmen, kurtarılmıştı. Gazeteler tecavüze uğrayan doktorun bir sene evvel evinde katledilen kadının kocası olduğunu haber veriyorlardı. Karısından bir sene sonra kocasının da ölüm tehlikesine mâruz kalması hadiseye daha meraklı bir hal vermişti. Fakat bu iki vak'a arasında hiç bir irtibat olmadığı sonradan, ikinci cürmün failleri meydana çıktıktan sonra anlaşılmıştı. Bunlar âdi bir soyguncu çetesiydi, ve doktoru sırf parasını çalmak kastiyle yaralamışlardı.

Hadiseden on beş gün sonra mecruh doktorun tedavi altına alındığı hastahanenin sertabibi çok dikkate şayan beyanatta bulunuyordu. Tıp âlemi doktorun şahsında ender tesadüf edilen marazî hallerden birine tesadüf etmişti. Doktor vak'a gecesi başına yediği darbenin tesiriyle dımağına âriz olan bir sakatlıktan dolayı hafızasını tamamiyle kaybetmişti. Evvelâ konuşamadığı için dilinin tutulmuş olduğuna

zahip olunmuş, fakat işittiği kelimeleri sür'atle ezberleyerek tekrar ettiği görülünce hakîkat meydana çıkmıştı. Vak'a çok enteresandı. Ve bütün gazeteler uzun uzun bu vak'anın tafsilâtıyla dolup taşıyordu. Her gün bir çok muharrirler hastahaneye giderek hastayla ve onu tedavi eden doktorla mülâkatlar yapıyorlardı. Avrupanın meşhur doktorlarından biri de sırf hastayı bizzat görerek tetkîk için İstanbula gelmiş, sonra memleketinin gazetelerinde tıp âleminde çok alâka uyandıran mühim bir makale neşretmişti.

Hasta doktorun sıhhati tamamiyle avdet etmişti. Zekâsı sayesinde bir kaç ay evvel yeni doğan bir çocuk kadar cahil ve bilgisiz iken çabucak herşeyi öğreniyordu.

Fakültenin meşhur profesörlerinden biri ondaki ruhî tebeddülâtla bizzat meşgul oluyor, ve ona araştırmalarında yol gösteriyordu. Profesörün, ona, mazisini hatırlatmak için gösterdiği bütün gayretler boşa gitmişti. Tecavüze uğradığı geceden evveline ait hiç, ama hiç bir şey hatırlamıyordu. Bütün tıbbî bilgisini de unutmuş olduğu için mahkeme kararıyle diploması istirdat edilmişti. Babasından kalmış bir apartmanla iki dükkân sayesinde aç kalması korkusu yoktu.

Sabık doktor hastahaneden çıktıktan sonra ona bir ev göstermişler, bu bina ve içinde bulunan bütün eşya senin malındır demişlerdi. Fakat bu evin içindeki her şey ona yabancı geliyordu. Bu yazıhaneler, bu kütüphane ve çekmecelerin muhteviyatını karıştırmak ona âdeta tanımadığı bir adamın esrariyle meşgul olmak gibi geliyordu. Bunun kendisi için bir hak olduğuna onu bir türlü ikna' edememişlerdi.

Nihayet karar verdi, eski eşya alım ve satımiyle meşgul bir tüccarı evine dâvet etti ve bütün mevcut eşyayı olduğu gibi ve derhal kaldırılıp götürülmek şartıyle sattı. O parayla tabiî daha az fakat yeni bir takım mobilya satın aldı. Ancak o zaman geniş bir nefes aldı.

— 3 —

Bir kaç gün sonra gazeteler hiç beklenmedik bir haber neşrediyorlardı. Hafızasını kaybeden doktor bir sene evvel öldürülen karısının katli cürmiyle maznun olduğu için tevkif edilmişti.

Mesele doktorun eşyasını satın alan tüccarın onun yazıhanesinde bulduğu bir defterden zuhur etmişti. Bu, doktorun eski hatıra defteriydi ve orada kendi el yazısıyle karısını bizzat nasıl katlettiğine dair tafsilât mevcuttu.

Karısını deli gibi sevdiğini, fakat bir türlü ondan emin olamadığını kaydediyordu. Şüphe içini bir kurt gibi yemişti. Nihayet karısının kendisine ihanet ettiğine dair kuvvetli bir zan hasıl etmişti. Sebebini bilmiyordu ve elinde hiç bir vesika yoktu. Fakat onun ihanet ettiğine kanaât getirmişti.

Nihayet ondan intikam almak istemiş ve yalandan bir Bursa seyahatı tertip ederek o gece evine gelmiş, karısını bizzat öldürdükten sonra, Bursaya telgraf çekildiğini öğrenince vakanın ertesi günü malûm şekilde meydana çıkmıştı.

Cürüm inkâr, tevil kabul etmez bir şekilde, apaşikâr olarak meydana çıkmıştı. Efkârı umumiye hep bu hadiseyle meşgüldu ve muhakeme günü sabırsızlıkla bekleniyordu.

— 4 —

Muhakeme pek uzun sürmemişti. Katil cürmünü istemeden inkâr etmiş bulunuyordu. Binaenaleyh mücrim olduğunu ispata lüzum yoktu. Mamafih maznunun avukatlarından biri onu tedavi etmiş olan doktorların müdafaa şahidi olarak dinlenmesini istemiş, müddei umumî buna hiç lüzum olmadığını teklifin reddini talep etmişti. Fakat avukat bütün müdafaanın bu esasa istinat edeceği için doktorların dinlenmesi hususunda ısrar ettiği için teklifi kabul edilmiş ve muhakeme başka bir güne tâlik edilmişti.

İkinci celsede maznunu tedavi eden doktorlar salonda ispatı vücut etmişler ve hepsi müttefiken mücrimin dimağına arız olan bir sakatlık yüzünden mazisini tamamiyle unutmuş olduğunu ve ona ait hiç bir şey hatırlayamıyacağını tastik etmişlerdi.

Maznunun, etrafında geçen vaka'lardan hiç bir şey anlamıyan bir hali vardı. Karısını öldürmüş olmakla ittiham ediliyordu. Halbuki o altı ay evvel nerde ve ne halde bulunduğunu bile bilmiyordu. Sonra katil, hakim, avukat, muhakeme, hükûm mefhumları hakkında tam bir fikri yoktu. Hakim ona meseleyi anlattıktan sonra cürmü irtikâp ettiğini itiraf edip etmeyeceğini sorduğu zaman o:

— Ne diyeyim reis bey, diye cevap vermişti, bu suali bana sormayı lüzumsuz bulmuyor musunuz?

Nihayet müddei umumî iddianamesini okumuş, cürmün meydanda olduğunu söylemiş maznun taammüden katil filinden ceza görmesini istemiş ve bu katli kıskançlık hislerinin tesiri altında yapmış olmasını da esbabı muhaffife olarak zikretmişti. Muhakeme müdafaanın yapılması için başka bir güne talik olunmuştu. Üçüncü celsede birinci avukatın zaif müdafaasından sonra asıl müdafaası merakla beklenen meşhur avukat söze başlamıştı. Ağır ve temkinli söyliyordu. Cinayetin nasıl ve ne gibi tesirler altında yapılmış olduğunu kısaca geçerek cürmün hukuk âleminde nadir tesadüf edilen müşkil ve halli güç istisnalardan biri olduğuna işaret etmiş, hükümde bu noktanın nazarı itibara alınmasını bir haksızlık yapılmaması için lüzumlu görmüştü.

— Muhterem hâkimler, diyordu, çok muğlâk ve girift bir mesele karşısında bulunuyorsunuz. Cürmün cezası için bu istisnayı nazarı itibara almamış olan kanundan ziyade kendi vicdanlarınıza müracaat ediniz. Kanun size bu hakkı vermiştir. Vicdanınız vereceğiniz hükmün haksız olduğunu haykırırken kanunun arzusu böyledir diye vicdanınızın sesini boğmayınız. Müekkilim hiç bilmediği, hiç hatırlamadığı bir kadını katletmekle maznun bulunuyor. Geçen celsede şahit olarak dinlediğiniz doktorlar müvekkilimin bu cinayetten haberdar olmadığı, bu cinayeti bilmediği husunda müttefiktirler. Bu noktaya şiddetle nazarı dikkatinizi celbederim. Bir insan tamamiyle bihaber olduğu bir cürümden dolayı mahkûm edilebilir mi?

Müvekkilim bir kaç aydan beri hayata gözlerini açmıştır. Yâni bir kaç aylık bir çocuk kadar mâsumdur. Onun mahkûm edildiğini düşününüz. Bu mahkûmiyeti niçin giydiğini hiçbir zaman anlamıyacaktır. Bu en büyük bir haksızlık, adaletsizlik olur.

Bunca emek bahasına almış olduğu diploma mahkeme karariyle kendisinden istirdat edilmiştir. Cemiyet bu istisnai hali nazarı itibara alarak ona evvelce vermiş olduğu bir hakkı istirdat etmiştir. Mütekabilen, cemiyetin ondan isteyebileceği bir hakkı ynâi onu mahkûm edebilmek hakkı da kendiliğinden sakıt olmuştur.

Bu diplomayı elinden almakla adalet onun mazisini iptal etmiştir o mazi artık ona ait değildir. O, bilmediği tanımadığı bir adamın cürmünden dolayı mesul olamaz.

Size ve etrafına anlamadan hayretle bakan müvekkilimin gözleri, dikkat ediniz muhterem hakimler, bu gözler sizden merhamet talep eden bir canının gözleri değildir. Hayır, mahkeme huzuruna niçin çıkarıldığını anlamıyan bir mâsumun gözleridir. Onlar sizden merhamet değil adalet istiyorlar.

Avukat sözlerini bitirdiği zaman salonu hıncâhınç dolduran samîler arasından fırtınaya benzer bir alkış sesi yükselmişti. Bir an evvel bir mâbet sükûnu içinde bulunan salon şimdi alkıştan inliyordu.

Hakimler müzakere odasına çekildikten tam yarım saat sonra tekrar yerlerini işgal etmişlerdi. Salonda sanki nefes bile alınmıyordu. Herkes bu çok meraklı muhakemenin neticesini işitmek için sabırsızlanıyordu.

Hüküm okundu. Maznun taammüden katil cürmünden, esbabı muhaffefe nazarı itibara alınarak, on sene bilmem kaç ay ve gün hapse mahkûm olmuştu.

Bu hüküm muhakemede kanunun hükümran olduğunu bir kere daha ispat etmişti.

Salonda çıt yoktu.

Mektep ve Salon Temsili: **Fransızcadan Adapte**

İLHAM PERİSİ

KOMEDİ 1 PERDE

Nakleden: REŞAT NURİ

Şahıslar

AYŞE KADIN: *Dışarılıklı bir ihtiyar hizmetci*

FİKRET TEVFİK: *28 yaşında, şair*

LEYLA: *22 yaşında, zevcesi*

(Sahne güzel döşenmiş bir yazı odası... Yazıhanenin üstünde bir muharrir masasından ziyade bir kırtasiye mağazası camekânını hatırlatan yepyeni hokka takımları, çeşit çeşit kalemler, heykelcikler, bir likör takımı, çiçekle dolu bir vazo... Perde açıldığı zaman sahne boştur... Biraz sonra kapı açılır... Leyla gözleri bir ipek mendil ile bağlı olan kocasını elinden tutarak sahnenin ortasına getirir ve bırakır)

FİKRET— (bir şeye çarpmak korkusiyle yerinden kımıldanamayarak) Leylacığım darılma, bu senin yaptığın münasibetsizlik, şimdi yere yuvarlanacağım... Başım gözüm yarılacak...

LEYLA— (gülerek) geldik... Artık gözlerini açabilirsin.

FİKRET— (mendili çıkarır... hayretle) o!... bu dehşet!

LEYLA— (memnun ve mağrur) zevkimi beyendin mi? Sevgili şairim bundan sonra şiirlerini bu güzel yazıhanede yazacak... Şimdiye kadar matbaa odalarında, kahve köşelerinde çalıştığın halde gayet güzel eserler yazıyordun... Burada yazacağın şiirler her halde çok daha fevkâlâde olacak...

FİKRET— (eşyayı muayenede devam ederek) orası şimdiden kestirilemez ya... her ne ise demek senin beni bir kaç günden beri bu odaya sokmamaktan maksadın bu idi?..

LEYLA— Evet sana bir sürpriz yapmak istiyordum... Bu saatten itibaren bu güzel eşya arasında çalışmağa başlayacaksın... Fuzuliden de, Fikretten de, Hamitten de büyük bir şair olmağa gayret etmelisin... Benim zaten sana varmaktan maksadım bu idi... Yoksa beni senden güzel, senden zengin ne adamlar istemişti...

FİKRET— Annenle babanı bu izdivaca razı etmek için kim bilir ne kadar uğraşmışsındır...

LEYLA— Sorma... Hele babam o kadar inat etti ki... adamcağız cahil bir zahire tüccarı... Para kazanmaktan başka bir şeye aklı ermez...

FİKRET— (içini çekerek) Allah öyle bir cahilliği keşki bana da nasip etseydi...

LEYLA— "seni denize atarım da öyle ipsiz sapsız serserilere vermem." diye bağırmağa başladı... Bereket versin annem pek okumuş yazmış değildir amma açık zihinli bir kadındır... Benim üzüldüğümü görünce babama fena halde çıkıştı: "senin paran varsa şairlerin de şanı, şöhreti var... Evladımı bu kadar sene okutup yazdırdıktan, piyanolar, danslar öyrettikden sonra kalkıp da senin gibi elifi görse direk sanan kaba saba bir esnafa verecek değilim ya... Hem evladım kaç günden beri yiyip içmiyor... Eğer içlenip ölürse dünyada, ahrette yakanı elimden kurtaramazsın" dedi. Nihayet babam yumuşadı. Bana "kız bu adamın yazıları sahiden bir şeye benziyor mu? imlası filan düzgün mü?" dedi. Ben de dedim ki "İlahi baba... Bu meşhur bir adam... Dünyada bilmeyen yok... sen "Fikret Tevfik" ismini hiç işitmedin mi?" Babam başını kaşıyarak uzun düşündükden sonra: "Evet evet öyle bir isim hatırlayorum... Ancak bu şair ölmüştür, hattâ Eyüpte yatar" diye de bir şey işitmiştim galiba..." dedi. Allah esirgesin... Neden ölecekmiş... Ailesi vaktiyle Eyüpte oturmuş da ondan" dedim...

FİKRET— (gülerek) desene zavallı Tevfik Fikret namına bir nevi' sahtekârlık yapmışız...

LEYLA— Doğrusunu istersen benim seni sevmemde de bu Tevfik Fikret isminin çok tesiri oldu... Fikret uğurlu bir şair ismi, benimki de inşallah öyle olur, dedim... Fakat emin ol ben seni Fikretten de, Hamidden de, Fuzuliden de çok büyük bir şair yapacağım... Çünkü zenginim... Seni dâhi bir şair yapmak için ne fedakârlık lâzımsa göze alacağım...

FİKRET— (gizli gizli eylenerek) sade şahsım değil, edebiyat ve memleket namına da sana teşekkür ederim. Öyle ya para kuvetiyle güzel bahçe, güzel hayvan yetişir de neden güzel şair yetişmez...

LEYLA— Ben de böyle düşünüyorum... Fazla olarak da güzelim, seni seviyorum, sen de beni seviyorsun... Şu halde senin için bir İlham perisi olacağım... Daima senin yanında bulunacağım... En güzel beyitlerini benim gözlerime bakarak yazacaksın... Bir kitapta okudum... Bütün şairlerin bir İlham perisi varmış... Senin İlham perin de ben oluyorum...

FİKRET— (Düşünceli) hemen Allah bu yardımı ikimiz için de hayırlı etsin...

LEYLA— Haydi bakalım iş başına... (Bir çift eldiven uzatarak) giy bakalım şunları...

FİKRET— (hayretle eldivenlere bakarak, bu ne.... Sokağa mı çıkıyoruz...

LEYLA— Ne munasebet... Çalışacağız.... (Kocasının bön bön yüzüne baktığını görerek) ayol sen Abdülhak Hamit beyin şiir yazarken eldiven takdığını okumadın mı?

FİKRET— Bırak Allah aşkına Leyla... Eldivenle yazı yazılır mı?

LEYLA— Kibar ve yüksek şiir ancak öyle yazılır... Hattâ bunun için sana sırf iş başında giymek üzere bir de ısmokin sıparış edeceğim... Evelce söyledim ya... seni büyük bir şair yapmak için hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceğim...

FİKRET— (müstehzi) eksik olma... (masanın üstünde bir takim süslü şişeler göstererek) bunlar ne?

LEYLA— Çeşit çeşit likörler... Arasıra İlhamının hararetini arttırmak için bir iki kadeh içersin...

FİKRET— (şişeleri muayene ederek) tuhaf... tuhaf... isimlerini bile işitmediğim İngiliz likörleri...

LEYLA— Bunlar sefarathaneler için Avropadan gelen en nadir likörlerdir... Buluncaya kadar canım çıktı...

FİKRET— Sağ ol amma bu nereden aklına geldi?.

LEYLA— Ayol! sen şairlerin nasıl yazı yazdıklarına dair hiç bir şey bilmiyor musun... Bunlar İlhamı arttırır... Meselâ meşhur Ahmet Rasim bey o güzel şiirlerini yazarken likör içermiş...

FİKRET— (ayni tavurla) mâlûmatında bâzı küçük yanlışlıklar var... Ahmet Rasım bey şiir değil nesi yazar... Gerçi bâzı şarkıları vardır amma beste mi kendinin dir, güfte mi pek farkında değilim... Sonra içtiği likör Avropadan gelmez halis yerli malı bir likördür...

FİKRET— (bir etajer üstünde duran bir tepsinin kapağını açar..) bu ne?.. Bir tepsi börek...

LEYLA— Bak işte bu halis yerli malıdır...

FİKRET— Peki amma yemekten sonra böreği ne yapacağım?

LEYLA— Güzel yazı yazmak için o da pek hasiyetlidir... Halit Ziya bey romanlarını yazarken sık sık börek yermiş... (nazlı bir tavurla Fikretin yanaklarını okşayıp gülerek) ah benim kara cahil kocacığım... Hiç bir şeylere de aklı ermez.

FİKRET— (Karısını okşayarak) demek şimdi işe başlayoruz... Ben çalışırken sen ne iş göreceksin?

LEYLA— (hayretle) ne iş mi göreceğim? Sana yardım edeceğim... Şair karısı olmak kolay mı?

FİKRET— Nasıl yardım edeceksin?

LEYLA— Yanında, diklerinin dibinde oturacağım.., İlhamını o kadar sevdiğin gözlerimden alacaksın... En güzel şiirlerini model gibi yüzüme baka baka yazacaksın...

FİKRET— (kendi kendine) eyvah... eyvah...

LEYLA— Bilmem nerede okumuştum... İlham perisini bir dakika kaybeden bir şair karanlıklar içine düşermiş... Ben de işte bunun için her dakîka sana ışık tutmağa çalışacağım...

FİKRET — Teşekkür ederim ama bu seni pek fazla yormaz mı?

LEYLA — Beni düşünmene teşekkür ederim... Fakat ısrar etme... Söylediğim gibi senin için hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceğim...

(Bir kadeh likör doldurarak Fikrete içirir sonra tepsiden bir börek alır) şunu da ye...

FİKRET — Ne yapıyorsun Leyla... Zaten yemekde şiştim...

LEYLA — Mutlaka yemelisin...

FİKRET — (dehşetle) İmkânı yok... Beni hasta edersin....

LEYLA — O halde biraz sonra... Al bakalım kalemi ele...

FİKRET — (karısının gösterdiği kalemi masaya alarak) Bu ne ağır şey... Bunu kullanmak için iki elle yazı yazmak lâzım...

LEYLA — Tamamiyle altından yaptırdım da ondan... mâlüm ya altın ağır çeker...

FİKRET — Ne yaptın Leyla... Bu âdeta koskoca külçe...

LEYLA — Paranın ne ehemmiyeti var... Elverir ki yazacağın eser güzel çıksın...

FİKRET — Ay bu kalemle yazılan şiir daha başka türlümü olur?...

LEYLA — Elbette... Altın kalemden çıkan yazı ile iki kuruşluk pis kurşun kalemlerinden çıkan yazı bir olur mu? Hem bu kalemi bir hatıra gibi daima cebinde taşımalısın.

FİKRET — Allah esirgesin... Ben üstümde öyle kıymetli şeyler taşımağa alışmadım... "Düşüreceğim, çaldıracağım„ diye korka korka budalaya dönerim...

LEYLA — Ne olur canım... Yenisini alırız... Maamafi bunu ağır buluyorsan şu kalemle yaz...

FİKRET — Ha bu iyi işte... Ben daima böyle âdi kalemlerle yazmağa alıştım da... Kaybetmek korkusu filan da yok...

LEYLA — Âdi kalem mi? Gözünü aç da bak... O âdi dediğin kaleme ötekinin bir buçuk misli para verdim...

FİKRET — Buna mı? Alay ediyorsun?

LEYLA — (biraz evelki okşayıcı tavurla) Ah benim görmemiş toy kocacığım... Bu kalem kimin kalemi biliyor musun? Meşhur şairi Nedimin... Nedim Lale devrinde şiirlerini bu kalemle yazarmış... Onu bir antikacı elinden kandırıp alıncaya kadar canım çıktı.

FİKRET — (kahkahalarla gülmeğe başlar) Bir antikacıyı kandırarak aldın amma... (ayni tavurla onu okşayarak) ah benim açık göz karıcığım... (kalemi muayene ederek) Nedim (J) markalı demir kalem uciyle yazı yazarmış ha... Aferin Nedime... Tevekkeli onun için "teceddütperver„ dememişler...

LEYLA — Haydi bakalım başla... Ne yazacaksın?

FİKRET — Bilmem... Geçenlerde "sabaha karşı„ diye bir şiir başlamıştım...

LEYLA — Güzel amma gün ortasında (Sabaha karşı) diye şiir yazılır mı?

FİKRET— Niçin yazılmasın?

LEYLA—Sen nasıl şairsin anlayamadım gitti... Ayol her taraf gün güneş içinde iken geceyi nasıl târif edeceksin... Göz önünde bir model olmayınca şiir yazılır mı?

FİKRET— (kendi kendine) çattık belaya...

LEYLA—Sonra benim bildiğim şiir gurup vaktı deniz, dere kenarında, ya bir yeşil korunun kölgeleri altında, yahut da gecenin hafif aydınlıkları içinde yazılır... Bütün büyük şairler geceleri el ayak çekildikten sonra şiirlerini yazarlarmış...

FİKRET— Demek ben şimdi "sabaha karşı" şiirini mutlaka gece yazacağım...

LEYLA— Daha iyisi sabaha karşı...

FİKRET— Sabaha karşı ben uykuda olurum ayol...

LEYLA— Ziyanı yok... Ben seni uyandırırım...

FİKRET— (eylenerek) benim bir de yarım "açlıktan ölen çocuk" diye şiirim var...

LEYLA— (ciddi) onu da yemek yemeden evel yazarsın... Daha iyisi bugün oruç tutarsın... Akşam iftara yarım saat kala masa başına oturursun...

FİKRET— Sen benim açlığa yüzüm olmadığını bilmiyor musun?

LEYLA— Ne yapalım... san'at hatrı için insan her fedakârlığa katlanmalı...

FİKRET— (kendi kendine) pek hakkı yok değil... Şairlikle açlık kardeş gibidir amma... (yüksek sesle) peki ben şimdi ne yazayım...

LEYLA— Nesi yaz... Gündüzleri nesi yazmak daha doğru olur... Hani senin bir yarım kalmış tiyatron vardı..

FİKRET— "ölünün göz yaşları" ismindeki piyesim mi? bir yerde takıldım kaldım... Bir türlü yürümiyor...

LEYLA— Ben sana yardım edeyim... İlham perisi yanında iken hiç bir şeyden korkmamalısın "çekmeceyi karışdırarak bir defter bulup çıkarır..." ölünün göz yaşları... ta kendisi... Bu piyesde ölü sahiden ağlayor mı?

FİKRET— Yok canım... ölü ağlar mı ,kocasına öyle görünüyor...

LEYLA— Adamcağız ne kadar korkmuş tur...

FİKRET— Zannederim...

LEYLA— Ben ölsem da sen beni ağlayor gibi görsen ne yaparsın? (birdenbire yerinden fırlayarak) aman Allah esirgesin... neler söyliyorum... Bana bu yaşta ölüm yaraşır mı?

FİKRET— (Gülerek) nerede ise ağlayacaksın..

LEYLA— Ağlanmayacak şey mi? Sen benim hayatımı o kadar kıymetsiz mi görüyorsun?

FİKRET— Ne o hiç yoktan kavga mı çıkaracaksın? Hani sen bana yardım edecektin ya...

LEYLA— (Utanarak) pardon... pardon... Senin zihnini karıştırmak doğru olmadı... Bundan sonra sahiden de ölsem ağzımı açmam... "İlham Perisi" vazifemi sonuna kadar yapacağım... Hadi bakalım başla... Sana yardım etmek, zihnini açmak için bilmem ki ne yapmalıyım.

FİKRET— Aman börek vermeğe kalkma da ne yaparsan yap,

LEYLA— (müteredditi) bir likör daha... Daha iyisi gözlerime bak... O kadar sevdiğin gözlerim seni âdeta manyatizma etsin... (kocasını ellerinden tutarak dim dik gözlerine bakar.)

FİKRET— Güzel... Hakîkaten güzel gözler...

LEYLA— Fakat ilham vermeyor değil mi? Yalan söyleme... Anladım... Şu halde beni sevmeyorsun...

FİKRET— Çocuk olma...

LEYLA— Ben sana ilham vermeyorsam git başkasını al... Ben sana zorla varmadım ya...

FİKRET— (gülerek) yine mi kavga?

LEYLA— Sahi... bak yine unuttum... tekrar pardon sevgilim... Artık ölsem kendime dair bir kelime yok... Oku bakayım son kelimelerini...

FİKRET— (defterden okuyarak) "Nihat kapıdan girer... karısını yaralı göksünden akan kanlar içinde yere serilmiş görünce bir feryat koparır..." işte burada kaldım...

LEYLA— Devam et... Yalnız bir az çabuk ol.. Çünkü neticeyi fena halde merak ediyorum...

FİKRET— İşte takılıp kaldığım yer burası.. (tekrar okuyarak) " kanlar içinde yere serilmiş görünce bir feryat koparır..." Feryadı buldum... Fakat o vaziyette ne söylemesi lâzım geleceğini bir türlü bulamayorum...

LEYLA— Bu o kadar güç mü?

FİKRET— Tabii güç... Düşün... Bir erkek bir dakîka evel gülen, söyleyen sevgili karısını bir dakîka sonra ölmüş görüyor... Bu telaş ve iztırabı ifade için ne söylese zayif kalır...

LEYLA— Hakîkaten öyle... Fakat beraber arayalım... Meselâ Hâmidin "eşberinde" olduğu gibi: "eyvah... melek de mahvolurmış" dese nasıl olur?

FİKRET— Öyle şey olur mı canım?

LEYLA— Doğru... hakkın var... Sen kahramanına Hâmitten daha kuvvetli bir şey söyletmelisin... Meselâ, meselâ: "hayatımın ümidi, emelimin güneşi, kalbimin yıldızı söndü" diye bağırsa...

FİKRET— (odanın içinden boydan boya dolaşarak) çocuk musun? bu sıra ay, yıldız, güneş düşünülecek sıra mı?

LEYLA— O ne... O akan kan mı? Sevdiğimin kanı mı" diye bağırsa... onu da beyenmedin...

FİKRET— (Ayni vaziyette) zayıf ve gayrı tabii...

LEYLA— Öyle ise ne demeli?

FİKRET— Ne diyeceğimi bilsem böyle ağrısı tutmuş gibi dolaşır mıyım?..

LEYLA— Allah kolaylık versin... Güzel bir eser yazmak hakîkaten güç... (birdenbire ellerini gözlerine götürerek) o kadar dolaşma rica ederim... Başım dönüyor..

FİKRET— Gözlerini kapayıver... Ben yazı yazarken sıkışınca böyle dolaşırım...

LEYLA— Yok yok... Yanıma gel...

FİKRET— Têmin ederim ki böyle daha iyi...

LEYLA— Hayır bir kitapta okumuştum... İsmi aklıma gelmeyen bir büyük şair masasının başına oturur:

muş, zevcesi ayaklarının dibine çömelirmiş... Adamcağız en güzel yazılarını böyle yazmış...

FİKRET— Leyla Allah aşkına şu büyük şairlerin maskaralıklarını brak... Seni têmin ederim ki hiç bir ciddî san'atkâr böyle münasibetsiz bir şekilde çalışmamıştır... "İlham perisi" denen şey hakîkaten mevcuttur... Fakat o gözle görülmez, elle dokunulmaz bir şey dir... İlham perileri böyle senin gibi ortada dolaşsa, şaire her dakîkada likör içirmeğe, börek yedirmeğe kalksa yer yüzünde şair kalmazdı... Çalışmak için sana ihtiyacım var... Bunun için yemin ederim... Fakat biraz uzakta olmalısın... Seni görmemeliyim, sadece uzakta mevcudiyetini hissetmeliyim...

LEYLA— O halde ne yapmak lâzımsa söyle de yapayım...

FIKRET— İyi bir yazı yazdığımı isteyorsan içeriki odada oturmalısın Leylacığım... Aksi halde güleriz, eyleniriz, fakat yazı yazamayız...

LEYLA— İçerde can sıkıntısından öleceğim... Fakat ne yapalım... "İlham perisi" olmak kolay mı?

FİKRET— (Onu okşaya okşaya kapıdan çıkarır) haydi canım, haydi gülüm, doğacak şah eserin asıl anası sen olacaksın...

LEYLA— Ne çare... peki...

(Leyla çıkar... Fikret bir cigara yakarak dolaşmağa başlar... İçerde gittikçe yükselmeğe başlayan bir şarkı sesi)

FİKRET— (Tekrar kapıyı açarak) Leyla... ne yapıyorsun?

LEYLA— (kapıda görünerek) hiç, şarkı söyleyorum.. Sana ilham vermek için... Beyenmiyor mısın?

FİKRET— Tekrar münakaşaya mı başlayacağız ya? Biliyorsun ki her şeyin gibi sesini de çok seviyorum... Fakat ben onu hakîkî kulağımla değil hayalimin kulağiyle dinlemeliyim...

LEYLA— Peki öyle olsun amma canım sıkılıyor...

FİKRET— Canım bizi şiir yazın, piyes yazın diye kim zorlayor...

Bırakalım şu işi... canın sıkılıyorsa sana piyes yerine şurada bir karagöz oynatayım...

LEYLA— Peki peki... ona da peki... Elverir ki sen bir güzel eser yaz... Görüyorsun ki hiç bir kadın kocasının büyük bir san'atkâr olması için bu kadar zahmete katlanmaz..

(Çıkıp kapıyı kapar)

FİKRET— (kendi kendine) görenler Allah için söylesin...

(Tekrar dolaşmağa başlar... Masa başına oturur... Tam yazmağa başlayacağı sirada kapıda bir hafif ses işidir, yerinden kalkar, birdenbire kapıyı açar, bir şankırtı)

LEYLA— Ne yaptın Fikret ne yaptın?

FİKRET— Ne yaptım?..

LEYLA— (elinde bir lastik boru ile) ne yapacaksın kapıyı birdenbire açınca pülverizatörü kırdın...

FİKRET— Bak şu olan işe... Pülverizatörün orada ne işi vardı?..

LEYLA— Hiç... Kapının deliğinden sana güzel kokular sıkıyordum... Kendisini bir bahar, bir bahçe havası içinde bulsun da daha iyi çalışsın diye...

FİKRET— Leyla... Böyle şey olur mu a çocuğum?

LEYLA— (Surat asarak) zaten ben ne desem sana batıyor... kapı deliğinden elimle en pahalı kokuları sıkıyorum da makbule geçmiyor... Matbaalarda, kahvelerde nargile kokuları içinde yazı yazmağa alışmış adam böyle şeylerden ne anlar...

FİKRET— İyi amma fakîrliğimi iki de bir de başıma kakarsan...

LEYLA— Yâni bu sözlerinle benim ailemin de esgiden fakîr olduğunu, benim sonradan gördüğümü mü anlatmak isteyorsun...

FİKRET— Suphanallah...

LEYLA— Anladım... Seninle mes'ut olamayacağımı bana zaten söylemişlerdi. Allaha ısmarladık, beni artık görmeyeceksin...

FİKRET— Leyla... Buraya gel...

(Leyla kapıyı kapar... Fikret biraz dolaşdıktan sonra umuzlarını silker)

FİKRET— (kendi kendine) ne dersiniz... Kadın...

(Fikret masanın başına geçer... Elinde kalemiyle düşünmeğe başlar, kapı açılır, ihtiyar bir hizmetci elinde bir küvet ile girer.)

FİKRET— Ayşe kadın o ne?

HİZMETCİ— Sıcak su...

FİKRET— Ben sıcak suyu ne yapayım?..

HİZMETCİ— Hanım tenbih etti de... Her saat başı beye sıcak su götür, dedi.

FİKRET— İyi amma bu sıcak su ile ne yapacağım.

HİZMETCİ— Hiç, sanki ayaklarını sokacak mısın...

FİKRET— Ayaklarımı mı sokacak mışım?

HİZMETCİ— Ayağın sıcak suya girerse aklın başına gelir de daha iyi yazı yazar mışsın?

FİKRET— Bu da hangi boyu devrilesice şairin marifeti imiş acaba? Ayşe kadın, o suyu al da buradan aş bakalım...

HİZMETCİ— Hanım tenbih etti... Sonra bana darılır...

FİKRET— (hiddet içinde) Ayşe kadın çabuk buradan def ol... Şimdi o kaynar su tenekesini başından aşağı dökerim...

HİZMETCİ— (teneke ile) Töbe Yarabbi... Töbe Yarabbi... Bey beni kızıl paskalya yumurtası gibi haşlaya koyacak... (çıkar)

FİKRET— Anlaşıldı bu evde yazı yazılmayacak... Biz galiba yine kahveye dadanacağız... (düşünerek) nerede o nargile gırgırları, tavla pulu şakırtıları içinde yazı yazdığım günler.. (defteri kapayıp bir çekmece gö-

züne atar... Altın kalemi muayene ederek) şunu bekârlıkta ele geçireydim parasiyle bir sene yaşardım ya...

Leylayı da fena halde kızdırdık... (kapıya yürür ve seslenir) Leyla... Leyla...,

(İçerde birdenbire bir tabanca patlar)

FİKRET— Bu ne?

(Şiddetle kapıyı açar, Leyla elinde bir tabanca ile içeri düşer... göksü kan içindedir)

FİKRET— (gulünç bir korku ile haykırarak)

Ulan Allah belasını versin... Karı kendini öldürdü... Aman Allah... imdat...

(Koşmak ister fakat Leyla birdenbire yerinden fırlar, gülmeğe başlar)

FİKRET— Ne oluyoruz, billahi çıldıracağım... bu ne rezalet...

LEYLA— Dur Fikretciğim... Yalan... Kendimi öldürmedim...

FİKRET— Bu kan ne?

LEYLA— Hiç... ruj şişemi boynuma döktüm...

FİKRET— Sen çıldırdın mı Allah aşkına...

LEYLA— Allah esirgesin... Neden çıldırayım... şaka yaptım...

FİKRET— Böyle zevzek şaka olur mu Allah aşkına... Aklımı mı alacaktın?..

LEYLA— (Kocasının ellerinden tutarak) dinle Fikret... Ne düşündüğümü, neye böyle yaptığımı sana anlatayım... Zevcesini ölmüş gören bir adamın ne söylemesi lâzım geleceğini bir türlü bulamıyor, üzülüyordun.. Senin "İlham perî" ânî sıfatıyla bir çare düşündüm... yalancıktan kendimi öldüreyim Fikret, karısını çok seven bir kocanın onun ânî ölümü karşısında duyacağı têsiri bizzat duysun... O esnada ne söylerse hakikat o dur, dedim...

FİKRET— Korku ile ne söylediğimin farkında mıyım ya?

LEYLA— (acı acı gülümseyerek) ben maalesef onları birbir aklımda tuttum... "Ulan Allah belasını versin... Karı kendini öldürdü" dedin...

FİKRET— (fevkalâde mêyus ve mahcup bir tavurla saçlarını çekerek) eyvah bir paralık oldum... Bak şu yaptığım münasibetsizliğe...

LEYLA— (mahzun bir tebessümle) üzülme Fikret.. Sen o sözleri şaşkınlıktan, hattâ teessürünün şiddetinden söyledin... Buna eminim...

FİKRET— Hay Allah razı olsun...

LEYLA— Demek ki böyle fevkalâde bir heycana uğrayan adam öyle zannettiğimiz gibi pek şairane sözler söyleyemeyor...

FİKRET— Leyla Allah senden razı olsun... Gayet doğru bir şey söyledin... ve beni müşkül bir mevkiden kurtardın... Hakikat maatteessüf böyledir... Edebiyat hayattan büsbütün başka bir şeydir... Bu vak'a benim sana bir türlü anlatamayacağım bir çok şeyleri daha anlatıyor... Otur yanıma... Beni dikkatle dinle... Şiir yahut nesi yazan bir adam zengin olsun, fakîr olsnn, son derece acınacak bir adamdır... İlham diş ağrısı ile kaba kulak arası bir şey dir... Onun sükût ve sükûnetten başka bir şeye ihtiyacı yoktur... Yazı yazan adam ne ana baba düşünebilir, ne çoluk çocuk...

LEYLA— Peki amma ya ilham perisi?..

FİKRET— Onun vazifesi işten evel ve işten sonra dır.. Peri' şairi elinden tutarak masasının başına götürür ve ona "çalış cicim" der.. hiç bir zaman çalışalım cicim demez... Sonra gürültüsüzce silinip gider...

LEYLA— Bir daha gelmez mi?

FİKRET— Gelir, fakat iş yâni yazı bittikten sonra... O vakît fevkalâde tatlı sözler söyler...

LEYLA— Meselâ ne der?

FİKRET— Ne mi der? Ne bileyim işte bir takım tatlı sözler... Meselâ "yemek hazır" der "yarın sinemaya gidelim" der... "bak yine pijamanın üstüne mürekkep damlatmışsın" der... Hasılı ilham perisi o zaman ne söylerse hoş düşer... İlham perisi nasıl bir mahlûktur bilir misin? tatlı, güzel, sokulgan bir kadın... tıpkı senin gibi..

LEYLA— (müteessir) ah benim cicim...

FİKRET— Eğer güzel bir şey yazdığımı isteyorsan bana yalnız sükût ve sükûnet têmin etmelisin? (masadaki eşyayı göstererek) bu oyuncakların iyi yazmak için iki paralık bir têsiri yoktur... Kırık bir kurşun kalem boş bir cigara kutusu, adamına göre, bu altın kalemlerden bu atlas kâatlardan çok fazla iş görür..

LEYLA— Fakat ben sana mutlaka bir yardım etmeliyim...

FİKRET— O halde sen de çalışırsın... Başka bir odada meselâ kitap okursun, dikiş dikersin, bahçede çiçek sularsın... Hattâ uyursan da olur...

LEYLA— Hakîkaten çok tuhaf... Bense neler düşünmüştüm... Yazacağın her yazı parçası için sana bir model hazırlayım diyordım...

FİKRET— Maalesef bütün yazacaklarım o melûn "vay Allah belasını versin... Karı kendini öldürdü" kıymetinde hakîkatlar olurdu... Bereket versin ki vaktinde anlaştık...

LEYLA— Niçin?

FİKRET— Meselâ piyesin dördüncü perdesinde bir yangın var... İhtimal sen bana hakîkî bir yangın heyecanı hazırlamak için evi kundaklamağa kalkışacaktın...

LEYLA— Belki... Çünkü ev sigurtalıdır...

SON

Uyku ve Uykusuzlar

Dr. İHSAN ŞÜKRÜ

İnsanların tabiî vazifelerinden biri olan uyku bir nevi şuursuzluk halidir. Beyin ancak bu andadir ki sükûna kavuşmuştur. Vücudün her uzvu her zaman istirahat edebilir. Fakat dimağ yalnız uykuda istirahattadır. Diğer zamanlar her hangi bir suretle olursa olsun daima çalışır, durur. Nasıl uyuyoruz? Uykunun mekanizması nedir? Bu bahis bir sürü münakaşalara, nazariyelere yol açmıştır.

Fazla yorgunluktan, dimağ hücrelerinin aralarındaki irtibatı temin eden istitalelerinin yekdiğerinden uzaklaşmasından, dimağa fazla kan gelmesinden veya dimağın kansız kalmasından ilâ..... uyku meydana geldiği ileri sürülmüş ve buna müşabih daha bir sürü nazariyeler ortaya atılmıştır.

Son keşifler ve tetkikler bu hususta bizi oldukca aydınlattı. Bugün uykuda dimağın iki tarzda müessir olduğu görülüyor: Birincisi ruhî faaliyetleri idare eden dimağ kışrı vasıtası ledir. Bu ihtiyarî yâni kendi irademize bağlıdır. Napoliyon gibi bazı müstesna insanların kendi iradelerile istedikleri zaman uyuyabildiklerini iyzah ancak bu suretle kabil olabildiği gibi bazı şahısların kendilerini telkin ile uyky hali hasıl etmeleri de anlaşılmış oluyor.

İkincisi ihtiyar ve irademiz haricinde olan dimağî müessirdir ki bu son senelerde bilhasa uyku hastalığının iyice mütalaasından sonra keşfedilmiş olan dımağın orta ve altındakikamı nuhamî isimli sempati merkezdir. Burasının uyku ile alâkası tecrübelerle de gösterilmiş ve tesbit edilmiştir. Bu meyanda kedilere boyalı klorür dö kalsiyom mahlülü şırınga edilirse bir müddet sonra da öldürülürse kamı nuhamîde bu mahlülü buluyoruz ki kediler şırıngadan sonra mükemmel uykuya varıyorlar.

Bu merkezin ne tarzda uykuyu hasıl ettiği mes'elesine gelince bunun için uyanıkken çalışan vücudün hasıl ettiği ve günlerce uykusuz bırakılan köpeklerin kanında bilkimya isbat edilen ve hypnotoxin ismi verilen zehirin uyku merkezine te'sir etmesi düşünülüyor ki en akla ve ilme yakîni de budur.

Uykunun mekanizmasında dahilî ifraz guddeleri de mühim rol oynarlar. Biz bilirizki ki vücudümüzde ifrazlarını kana akıtan bir takım (gudde-bez) ler vardır. Bunların bir tanesi beynin altında ve kamı nuhamîye merbut olan nuhamî gudde, diğeri gırtlağın etrafındaki derakî gudde, bir diğeri böbreklerin üstündeki gudde, ve nihayet sonuncusu da erkeklerde husyeler, kadınlarda yumurtalıklardır.

Bunların hepsinin ifrazı bir hekemonya teşkil eder ki her hangi biri bozulsa diğerlerini de bozar. Tesirleri hayatî mahiyettedir.

Derekî guddeleri iyi çalışamıyanlarda uykuya büyük bir düşkünlük vardır. Bunlar gudde hülâsası verince hemen açılırlar. Aynile bu guddenin fazla çalışması da uykusuzluğe sebebiyet verir. Bazı insanlar biliriz ki sabahları bir türlü yataklardan kalkamazlar, ancak onlar için hayat faaliyeti öğlenden sonra başlar. Akşama doğru büsbütün açılırlar, gece ise mükemmel çalışırlar. Ancak sabaha karşı uyuyabilirler. Bu nectambul-akşamcı denen insanlarda derekî guddeler ve sempati sistemi bozuktur. Ve düzeltilmeğe mühtaçtır.

Aynile böbrek üstündeki surrenal guddesinin ifrazı azalırsa uyku basdırır, çoğalırsa uykusuzluk belirir. Bir vorğunluk bile duymadan günlerce uykusuz kalabilirler. Bir hasta vardı geceleri hiç uyuyamadığından şikâyet ederdi. Kendisinde bu guddelerin fazla ifrazda bulunduğu görüldü. Mukabil tedavi ile uykusu mükemmelen tanzim edildi.

Bazi kadınlarda aybaşı zamanlarında bir asabiyet, bir uykusuzluk belirir. Yine kadınlarda adet-

ler kesildikten sonra bazan uykusuzluk, hırçınlık bazan fazla, uyuşukluk halleri görülmektedir. Aynile husyeleri çalışmıyan erkeklerde miskintik, uyku kusurları başgösterir. Bunlarda husye ve yumurtalık hülâsaları ile yapılan tedaviler pek iyi neticeler vermektedir. Bu da uyku ile alakalarını gösterir.

Dimağın altındaki muhamî guddenin faaliyeti azaldığı zaman bazan uykusuzluk çoğaldığı zaman fazla uyku görüyoruz, ve bu guddenin hülâsalarile böyle uykusuzluklara mani olabiliyoruz.

***

Görülüyor ki uyku ve uyku ve uykusuzluk bir çok sebeplere merbut hadiselerdir.

Uykuda kalp, çiğerler yavaş çalışırlar. Vücut istirahattedir. Kâhil bir insan 24 saatin dörtte bir müddetinde uyumalıdır. Yeni doğan çocuklar ise üçte ikisini uykude geçirmelidirler.

Uyku sessizlik ve karanlıkta olmalıdır. Yatan bir insan derhal uyumaz, hele sinirliler pek geç uyurlar. Sağlam insanlar hemen uykuya varır. Uyku ne kadar muntazam olursa o kadar sıhate delâlet eder. İnsanlar açlığa uykusuzluktan daha fazla tehammül edebiliyorlar.

Uyku bir nevi' şuursuzluk hali demiştik. Buna rağmen bazan insan arzu ettiği her hangi bir saatte uyanabilir ki bu da uykunun kısmen ruhî tesirlere tâbî olabileceğini gösterir.

Delilerde uyku çok bozuktur. Ruhî teheyyüç uykuyu selp ediyor. Öyle hastalar biliriz ki günlerce uykusuz kalırlar. Ancak mütemadi banyolar, kuvvetli münevvimlerle zoraki ve kısa bir uykuya varırlar. Tabiî insanlar uykusuz geçen üçüncü günden sonra vücutca ve akılca çok düşkün ve kudretsiz kalıyorlar.

Şunu daima hatırlamalıyız ki vücudümüz gıda kadar uykuya mühtaçtır. Ve rahat bir uyku tabiî bir dimağın sıhhatinin delilidir.

***

Uyku bahsinde rüyaya temas etmeden geçmek imkânı yoktur. Uykusunda rüya görmiyen hemen yok gibidir. Bazıları bunun aksini iddia ediyorlarsa da isbatı kabil değildir. Rüyanın asıln husule geldiğini tamamile iyzah imkân haricindedir. Muhakkak olan bir şey varsa insanlar yaşadıkları hayatın akislerini bazan pek karışık, bazan muntazam olarak rüyada görüyorlar. Yolda görüpte bekdiğiniz ve tahteşşuurunuze geçen tanımadığınız bir şahsın simasını rüyada görüyorsunuz. Bunu şuurunuzla arayıp bulamıyorsunuz. Fakat herhalde tahteşşurunuza gizlenmiştir. Rüyalardaki meçhul ve müphem kısımları bu suretle iyzah kabildir. Bir de hayalleriniz duyupta unuttuğunuz hadiseler rüyanıza bizzat yaşamışsınız gibi girebilir. Şu halde rüyada görülenler günlük hadiselerle muhakkak alâkadardır. Fazla sinirli olanlarda rüyalar pek karışıktır. Onları tahlil etmek çok güçtür. Bu yüzden rüyaları tahlil ile ruhî hastalıklara nüfuza çalışan Froydizm sistemi emin bir tarz degildir.

Rüya bahsi bir parça da maverai olduğundan önüne gelen bir sürü nazariye savurmuştur. Bunların hepsini tekrarlamak lüzumsuz ve faidesizdir.

Rüyadan bir sürü mânalar çıkarmak, metapsişik hayallere kapılmak ciddi ilim adamlarına yakısmıyan bir nevi' falcılık, remilciliktir.

HARPTEN SONRA

Sapanının başında düşünürken yarını,
Sürsen kara taşlara sen o yanık bağrını,
Yine dindiremezsin bu bitmez kalp ağrını,
Son ılık teselliyi sen tarlanda bulursun.

Karanlık buluyorsan yürüdüğün yolunu,
Kesdiler diye eğer yaslı isen kolunu
Kurtarmak için verdin güzel "Anadolunu"
Sen kara sapanınla çalışır yorulursun.

Gözlerimin önünde sen heybetli bir dağsın,
Senin de saçlarına bırakkı karlar yağsın;
Bir kolun yok, ne çıkar, değilmi ki sen sağsın
Sen gönülden çağlıyan heyecanla dolusun.

İHSAN NURİ

Sıhhiye Vekâletinin nazarı ehemmiyetine

Sıtma Mücadelesi

Mâruf bir sıtma mücadele mütehassısı, uzun tecrübelerden sonra bütün dünyayı sarsan, binlerce hayata milyarlarca liraya mal olan korkunç sıtmayı ortadan büsbütün nasıl kaldırmak kabil olduğunu anlatıyor.

Sivri sineklere karşı sivri sineklerle mücadele.

Yonca, sivri sineklerde sıtma mikrobunu öldürüyormu?

Sıtma yalınız bizim memleketimizi değil, bütün cihanı alâkadar eden mühim bir sıhhat meselesidir.

Sıtmayı, cılız vücutlarında taşıdıkları hastalık mikropları ile insanlara, insan kanına aşılayan sivri sineklere karşı bütün dünyada canla, başla devam eden bir mücadele açılmıştır. Bu mücadeleler bâzen iyi neticeler verdiği gibi bâzen de incir çekirdeği gibi küçük olan bu sinekler insanların bütün mücadele silahlarını ellerinden düşürerek neticeyi kendi lehlerine çeviriyorlar.

Hemen her memleket ve her memleketin ilim adamları muhtelif usullere baş vurmak suretiyle sıtmaya iylanı harp etmişlerdir.

Bir çok ilim adamları sıtma ve sivri sineklerin imhası hakkında usuller vaz'etmişler, cilt cilt kitaplar yazmışlardır. Bizim memleketimizde de sıtma mücadelesinin ehemmiyetini nazarı itibara alarak sıtma hakkında ve sivri sineklerin yaptıkları fenalıkların önüne geçmek için çok şayanı dikkat ve çok ehemmiyetli beyanatta bulunan bir mütehassısın fikirlerini Muhit sahifelerine naklediyoruz. Bu mütehassıs sabık Garbî Sibirya valisi ve Rusya ziraat nezaretinde spesyalist Doktor Theo. Kriyoto dur.

Bu mütehassıs, sıtmayı dünya yüzünden büsbütün kaldırmak hem sıtmadan hem de insan kanı içerek insanı zehirleyen sivri sineklerden cezrî surette burtulmak için bakın neler söyleyor:

«Ben, diyor, insanların sıtma denilen âfetten ve insan kanı içen sivri sineklerden korumа çaresini keşfettim. Şimdi bahsedeceğim usule bundan tam otuz üç sene evel tesadüfen vakıf oldum. Benim bu keşfim Avrupa, Asya, Afrika da muhtelif tecrübelerle ve bir çok mütehassısların elde etmiş oldukları en son nazariyelerle takviye edilmiştir. Daha sonra bizzat kendim sıtmanın ne olduğunu gayet iyi bilirim, çünkü bu hastalık beni tam on dokuz sene sarstı, tam on dokuz sene yakamı bırakmadı.

İnsanlarla sivri sinekler arasındaki mücadele pek eskidir. Müdekkîklere nazaran eski Roma imparatorluğunun sukutunun en mühim sebeplerinden biri de sıtma dır. Sivri sinek ve sıtma hakkında en büyük mücadeleler Panama kanalı civarında ve Cenubî Amerikanın bâzı kısımlarında olmuş ve muvaffakıyetli neticeler vermiştir.

Ancak ve maalesef bu gibi sistematik sivri sinek mücadeleleri büyük ve medenî şehirlere inhisar edebilir. Bütün cihana ve bilhassa nüfusu seyrek uzun mıntıkalara tatbik edilemez. Şehirlerde, açık duran sular muayene edilerek gaz, hususî ağlar, sivri sinek sürfelerini yiyen bâzı balıklar vasıtasıyle bu her hususta tehlikeli hayvanın yaşama ve türemesine mani' olunabilir. Fakat köylerde, kırlarda, ormanlı arazide ve yağmurlu mevsimlerde en ufak bir çukur, hattâ bir hayvan izine sular dolar, birikir ve bu biriken sular sivri sineklerin türemesine, üremesine vasıta olur. Böyle her tarafta zuhur edecek sineklerle mücadele, büyük şehirlerin kullandıkları vasıtalarla imkânsız

kalmıştır. Fakat benim şimdi göstereceğim usûl tatbik edilirse bu akîm kalmış mücadelenin de muvaffakîyetli netice vereceği kanaatindeyim.

Bundan otuz beş sene evel Batum civarında bir köyde yaşamakta idim. Burada ikamet eden altmış köylü içinde yalınız dördünden başkasının sıtmalı olduğunu gördüm.

Bu dört kişi Salih efendi isminde biri ile karısı ve iki çocuğu idi. Bu benim nazarı dikkatimi celbetti. Vaziyeti tetkîk ettim ve şu neticeye vardım:

Salih efendi evinin etrafında *fasulya* ve *Alfalfa* denilen bir nevi' yonca yetiştirmekte idi. Bundan sonra diğer bir köye gittim. Bu köyün evleri iki kısma ayrılmıştı. Evlerin bir kısmı bir tepenin bayır tarafına kurulmuştu.

Bu kısımda sıtma yoktu. Diğer kısım ise ovada bulunuyordu ve oldukca sıtmalı idi. Bu sıtmalı kısımdaki köylülerden biri bir gün tesadüfen tarlasında yonca yetiştirmiye başladı. Yonca yetiştirtikten sonra da burada sıtmadan eser kalmadı.

Bu iki tecrübe beni düşündürmiye başladı. Sivri sineklerin, nebatatın usarelerini emerek yaşadıklarını biliriz. Bilhassa erkekleri tamamen bu usare ile yaşarlar, başka bir şey yemezler. Dişilerine gelince, bunlar da kısmen nebat usareleri, kısmen de insan ve hayvan kanı ile geçinirler.

Tetkîkat neticesi sıtma geçiren sivri sinekler *Legüminöz* denilen yonca, fasulya, bezelye gibi nebatatın usarelerini emdikleri zaman artık hiç bir zarar kalmadığını, artık sıtma geçirmediklerini gördüm.

Bundan sonra Amerika, Asya ve Avrupa da bir çok tetkîk seyahatleri yaptım ve bu seyahatlerimin hepsi de bana *Legüminöz* denilen nebatların sıtmayı ortadan kaldırdığını öğretti.

Bu gibi nebatat *Coumarine* denilen öyle bir maddeyi havi dir ki bu madde insanlarda kininin yaptığı têsiri aynen sivri sineklerde husule getirir. Dünyanın en büyük mütehassıslarından ve *Yole* darülfünunu profesörlerinden *D'Herle* Cenubî Amerikanın Arjantin hükûmetinden bahsederken diyor ki: «Bu memlekette sıtma sivri sineği çok olduğu halde sıtma yoktur. Çünkü arazisinde ahalisinin *Tretol de lor* ismini verdikleri bir nevi' yabani yonca yetişir. Bu yonca sivri sineklerin türedikleri zaman zarfında yâni yazdan son bahara kadar çok güzel kokulu çiçek açar. Yonca da ise *Coumarine* bulunduğundan sineklerdeki sıtma mikrobunu öldürür.

Bundan başka D. Herelle Zelanda adalarında ve Şimali Hollanda da son zamanlarda artık sıtmaya tesadüf edilmediğini söyleyor ve şayanı dikkat olan şu ki buralarda sıtmanın ortadan kalkması *Legüminöz* nevi' nebatatın ekilmeğe başlandığı zamandan sonra olmuştur.

Mısırda mâruf mühendislerden *Sir Wiliams Willcorks* un bir eserini okudum. Bu eserde deniliyor ki: Mısır arazisinin yonca yetişen kısımlarında hiç sıtma yoktur. Fakat bu gibi nebat yetişmiyen mahallerde ahali Filistin ve Yunanistanda olduğu gibi sıtmadan kırılır.

Bu müşahedeler bize gösteriyor ki bir çok yerlerde yonca vasıtasıyla sıtma mücadelesi bilinmiyerek yapılmıştır.

Fakat Şimdi bu hakîkat mâlum olduktan sonra biz istediğimizi bilerek yapabiliriz, yâni *Legüminöz* fasilesine mensup nebatatı ekerek sivri sineklerin tahribatının önüne geçebiliriz.

Buraya kadar planımın ilk kısmından bahs ettim. Yâni sıtma mücadelesini sıtma yapan sivri sineklerde bu hastalık mikrobunun öldürmek suretiyle icrasını tavsiye ettim. Şimdi de bu mücadeleyi bir başka cepheden tetkîk edeceğim.

Sivri sineklere karşı sivri sineklerle mücadele.

Fransız Fen akademyası âzasından tabiiyat mütehassısı Mösyö J. Legendre bir makalesinde kendi tetkîkatından bahsederek diyor ki: «Bâzı sivri sineklerin insanlara değil, kendi cinslerinden olan sivri sineklere musallat olduklarını ve bunların sürfelerini yediklerini gördüm».

Mösyö *Legendre* Fransanın Şimal vilayetlerinde *Beretanya* da *Breton-Culex* isminin verdiği bir nevi' sivri sinek bulmuş. Bu hayvan

Devamı 158 inci sahifede

"Amentü"m

Doğru olmak isterim, yalancıya inan yok.
Temiz olmak isterim, saf olanı seven çok.
Güçlü olmak isterim, yenecek güçlükler çok.
Cesur olmak isterim, savaştan kurtuluş yok.

Barışıklık ne güzel, dost ile düşman ile.
Vermek ve unutmak, oh, ferah verir gönüle.
Mağrur olmak istemem, gurur benim neyime.
Alnım açık olsun, bu yetişir her şeyime.

"Howard Arnold Walter" den.

Klişe : Devlet Matbaası

MUHİT in İlavesi

KURTARAN!...

Ressam Landseer in eseri

İlk Temaşa Eserleri

Şair evlenmesi - Afife Anjelik - Vatan, yahut Silistre
Atala - Eyvah.. - Açık baş - Besa - Ecelikaza -
Hak - İntikam - Operetler.

Recai Zade Ekrem, Namık Kemal, Ahmet Mitat, Ebuzziya Tevfik, Şemsettin Sami, Hakkı Hoca, Âli Bey, Ahmet Vefik Paşa.

Yazan : REFİK AHMET

Sahnemizde ilk türkçe piyes, tercemedir. Gedikpaşa tiyatrosu faaliyete geçince orada da ayni şey yapıldı, garp lisanlarından türkçeye çevrilen eserlerin temsili ile işe başlandı. Fakat Gedikpaşa tiyatrosu o zamanın en mühim türk muharrirlerini de etrafına toplamış olduğu için kısa bir zaman zarfında sahnede têlif eserler, türk muharrirler tarafından türk dilinde yazılmış yerli eserler görülmiye başladı. Gerçi türkçe olarak yazılan ilk têlif piyes Şinasinin «şair evlenmesi» adlı eseridir, fakat bu piyes sahneye konmadığı için onu zikretmekle iktifa ediyoruz ve türk sahnesine ilk eseri vermek şerefinin Recai zade Mahmut Ekrem Beye ait olduğunu görüyoruz.

Gedikpaşa tiyatrosunda temsil edilen ve 1870 de kitap halinde intişar eden ilk türk dramı «Afife Anjelik» dir. Recai zade Ekrem Beyin genç bir kızın hayat ve arzularını, saf, samimî ve namuskâr aşkını tasvir eden bu ilk tecrübe hayli muvaffakîyet gördü. Bilahare sahnemize müteaddit eserler vermiş olan Ekrem Bey bu «ilk» eseri yazmış olmak gururunu haklı olarak duymuş ve bunu hissetmiştir. Yine ayni tiyatroda oynanan ve 1874 de kitap halinde basılan «Atala» piyesinin mukaddimesinde diyor ki:

«Bu gün dram, yâni facia olarak mevcut olan eserler dört sene evvel bilkülliye mefkut idi. Ben Afife Anjelik namile tertip eylediğim dramı neşreylemiştim. Afife Anjelik zamanı zuhurunda emsaline takdimen umumun nazarı itibarına mazhar olmuştu. Bugün Atala da nazirlerinin pek çokları derecesinde lâyıkı in'itafı nazar olur ümidindeyim. Atala da tertip ve intizama ait bir takım usuller vardır ki bu nevi asarın bugünkü günde en güzidelerinden ahzü iktibas olunmuştur.»

Atala —yahut Amerika vahşileri— ismini taşıyan bu piyesin mevzuu, ormanlarda Amerika yerlileri arasında geçen bir aşk macerasıdır ve Fransız muharrirlerinden Şato Briyanın

bir hikâyesinden alınmıştır. Ekrem Bey daha evvel bu hikâyeyi de terceme ederek neşretmişti.

Bu adaptasyon usulü yalnız Ekrem Bey tarafından tatbik edilmiyordu, düyunu umumiye idaresinde ve Trabzon valiliğinde bulunmuş olan Ali Beyle Ahmet Vefik paşa bu yolu bilhassa muvaffakîyetle tâkîp eden iki muharrirdir. Bu üstat muharrirlerin Molyerden yaptıkları adaptasyonlar bugün bile sahnemizde tekrarlanabiliyor. İlk temaşa eserlerimizden ayakta kalan piyesler de yalnız bunlardır.

Türk temaşa edebiyatına ilk eserleri vermiş olan müellifler arasında Namık Kemal Beyi hususî bir ehemmiyetle kaydetmek iycap eder. Yazdığı piyeslerin temsili Gedikpaşa tiyatrosunun hıncahınç dolmasını, ehalinin heyecandan çatlıyacak derecede sarsılmasını, coşup taşmasını mucip olan Namık Kemal Bey, san'atın içtimaî bir kıymet olduğunu, içtimaî bir vazifesi bulunduğunu anlamış ilk büyük muharririmizdir. Bu anlayışından dolayıdır ki Namık Kemal Bey, yazdığı makalelerinde tiyatronun büyük vazifesine işaret ediyor, onun milletlerin yalnız fikri seviyesi üzerinde değil, ayni zamanda mukadderatı üzerinde de müessir olabileceğini söylüyor. Namık Kemale göre san'at ve bu meyanda bittabi tiyatro, düşüncelerini halka telkîn etmek için bir vasıta idi. Bu itibarladır ki «Vatan», «Akif Bey», «Zavallı çocuk», «Gülnihal» piyeslerini yazdı.

«Vatan» piyesi kadın ve memleket aşklarını karşılaştırır, memleket tehlikede iken kadınların da erkekler gibi her zahmet ve meşakkati çekebileceklerini söyler. Gedikpaşa tiyatrosunda «Vatan» piyesinin temsili halkın büyük bir heyecana düşmesini mucip olmuştu; istipdat idaresi bu tezahürden korktu ve üçüncü temsilinden sonra bu eseri mennettirdi. Bir müddet sonra da Namık Kemal Bey padişah Aptülaziz tarafından Rodos adasına nefyolundu.

Namık Kemal Bey tiyatroya eser yazmakla beraber tiyatro hakkında da neşriyat yapmış, tiyatromuzun tâkip etmesi iycap eden yola, tiyatronun ihtiva etmesi lâzımgelen vasıflara dair makaleler yazmıştır. Bu arada tiyatro lisanının nasıl vücut bulacağına dair mütalaaları dikkate şayandır. Namık Kemalden evelki tiyatro eserlerinin ekserisi adapte idi, Namık Kemel bu yolu tehlikeli görüyordu, kendisi adaptasyona rağbet etmediği gibi bu tarzın aleyhinde bulundu ve temaşa edebiyatımızın zenginleşmesi için têlif eserlere ihtiyaç olduğunu yazdı.

Namık Kemalden sonra Ahmet Mitat Efendi bu yolun çalışkan, velut, feyizli bir muharriridir. Ahmet Mitat ta adaptasiyon aleyhtarı idi; têlif eserler vücuda getirdi, 1871 de yazdığı ilk piyesi olan «Eyvah...» temamen yerli hayattan alınmıştı. Ahmet Mitat burada safsatadan başka bir şey olmıyan bâzı garip ve batıl âdetlere, an'anelere târiz ediyordu. Bu eser bir çok eski düşünceli kimselerin genç muharrire düşman olmalarına sebebiyet verdi. Ahmet Mitat bir çok hücumlar karşısında kaldı. Onun bu teceddüt yo'undan döneceğini, hiç değilse susacağını umuyorlardı. Ahmet Mitat Efendi bu sefer «Açık baş» isimli bir piyes yazdı ve bütün târizlere şiddetli bir cevap verdi. Bu piyesin Gedikpaşa tiyatrosunda temsili büyük bir alâkayı dâvet etti, eser yüz defa tekrar edildi, bu rağbet yeniliğin zaferi, yeni fikirlerin halk tarafından kolaylıkla kabul edilmesi demekti.

Gedikpaşa tiyatrosu 1871 den 1873 e kadar iki sene pek heyecanlı bir edebî harekete sahne olmuştur. Bu arada Namık Kemal ve Ahmet Mitat tan başka Ebüzziya, Tevfik Bey, Hoca Hakkı Efendi, Şemsettin Sami Bey isimleri ihmal edilemiyecek olan piyes muharrirleridir. Ebüzziya Tevfik, tiyatro hayatını devamlı surette tâkip eden, tiyatro hareketleri hakkında makaleler yazan ve fikirlerine ehemmiyet verilen bir tiyatro münakkîdi idi. Ayni zamanda «Ecelikaza» isimli bir piyes te yazmış, Gedikpaşa tiyatrosunda temsil ettirmişti. Hoca Hakkı, sosyalist fikirleri olan bir adamdı, «Hak» ismiyle yazıp oynattığı piyes müsavat mevzuu etrafında vücuda getirilmişti. Şemsettin Sami Beyin arnavut hayat ve âdetlerini tasvir eden «Besa» isimli eseri de hayli rağbet gören ve bir çok defalar tekrar edilen eserlerdendir.

Eserlerinin uyandırdığı heyecan ve eserle-

rindeki yeni fikirlerin gördüğü rağbet, eski kafalı adamları, istibdat idaresini korkuttuğu için bu muharrirlerin daha fazla faaliyette bulunmalarına imkân verilmedi ve Namık Kemal gibi Ahmet Mitat ve Ebüzziya Tevfik te Rodos adasına sürüldüler. Bu, edebiyat ve tiyatro hayatına müthiş bir darbe idi. Genç nesil sustu, sahne uzun müddet têlif eserden mahrum kaldı, doğmak üzere olan temaşa edebiyatımız Aptülaziz ve etrafındaki müstebitler tarafından boğulmuştu. Sahnede bozuk düzen tercemeler görülmiye başladı, bunların arasında Molyer ve Şekspir tercemeleri halkın rağbetini kazanıyordu.

1876 da sultan Aptülaziz öldükten sonra yerine geçen Beşinci Murat Rodos menfilerinin serbest bırakılmalarını emretmiş, üç ay sonra padişah olan Aptülhamit te onları Rodostan getirip saraya almıştı. Aptülhamit, hürriyetperver görünerek ehaliyi aldatmak istiyordu. Hürriyet fikirlerini müdafaa etmekte olan muharrirlere ehemmiyet verişin asıl sebebi onlardan korkmakta olması idi. Bunun içindir ki onları bir nevi mükellef hapis altına aldı her birine sarayda daireler tahsis etti, onları bu suretle daima kontrol imkânını bulmuş olacaktı.

Menfi muharrirlerin Istanbula dönmesi üzerine tiyatro hayatı tekrar canlandı. Ahmet Mitat Rodosta üç piyes yazmıştı, bunlar sahneye konuldu, bunlardan «İntikam» isimli dört perdelik dram avam denilen sınıfa mensup kimselerin de insan olduklarını, onların da yüksek hisleri olabileceğini söylüyor, zadegân sınıfının karşısına bir başka insan kütlesi koyuyordu. Ahmet Mitat Efendi itibarlı, «esaletlu» bir gürcü ailesindendi, zadegândandı, bu itibarla «İntkam» piyesi pek ziyade iyi bir têsir bırakmış, müellifinin fikirleri asil bir feragat addolunmuştu.

Ahmet Mitat Efendi Osmanlı imparatorluğu erazisindeki muhtelif unsurların âdetlerini gösterir piyesler yazdı: Arnavutlar, Kürt kızı, Zeybekler...

Ahmet Mitat Efendi operetler de vücuda getirmiş, hattâ bunların notlarını da kısmen kendisi vücuda getirmiş.

Aptülhamit tahta çıktıktan ve menfi muharrirleri İstanbula getirttikten kısa bir zaman sonra bu hareketine nadim olmuş, Namık Kemali önce İstanbulda hapsetmiş, sonra Rodosa sürmüş, daha sonra da zindandan çıkararak Rodos mutasarıflığına tâyin edip buradan uzaklaştırmıştı, Aptülhamit zulüm ve tazyikını meydana vurmuş, hürriyet ve yeni fikir müdafi'leri zindanlara atılmıştı.

Namık Kemal 1882 Kânunuevvelinin ikinci günü kırksekiz yaşında Sakızda zatürreeden öldü. Ayni sene zarfında İstanbulda da Gedikpaşa tiyatrosu kapatılmıştı. Temaşa edebiyatımız da bu ölüm ve bu set hadiselerinden sonra kurudu, kaldı, hemen hemen meşrutiyet senelerine kadar hiç bir yeni eser vermedi. Gerçi Aptülhak Hamit Beyin manzum haileleri ve diger bâzı eserler vardı, fakat bunlar oynanmaktan ziyade okunmak için yazılmış şeylerdi ve tiyatrodan ziyade şiirin çerçivesi içinde mutalaa edilmeleri lâzımdır.

"GÖNÜL BAĞI"

Kalbimi dağlayan gurbet ardında
Hayalin olmasa eşim yoldaşım
Şu her gün değişen hayat kaydında
Kim bilir ne azap duyardı başım.

Çok engin denizde bir dalga gibi
Bitmeyen yolları beyhude aştım.
Her yolun sonunda bir öksüz gibi
Ağladım ağladım hicranla taştım.

Volkanlar lav dökse, kudursa deniz
Anladım gam değil mahşer olursa,
Mutlaka yapmazdım hayatta bir iz
Gönlünün gönlümde bağı olmasa.

MUZAFFER HAMDİ

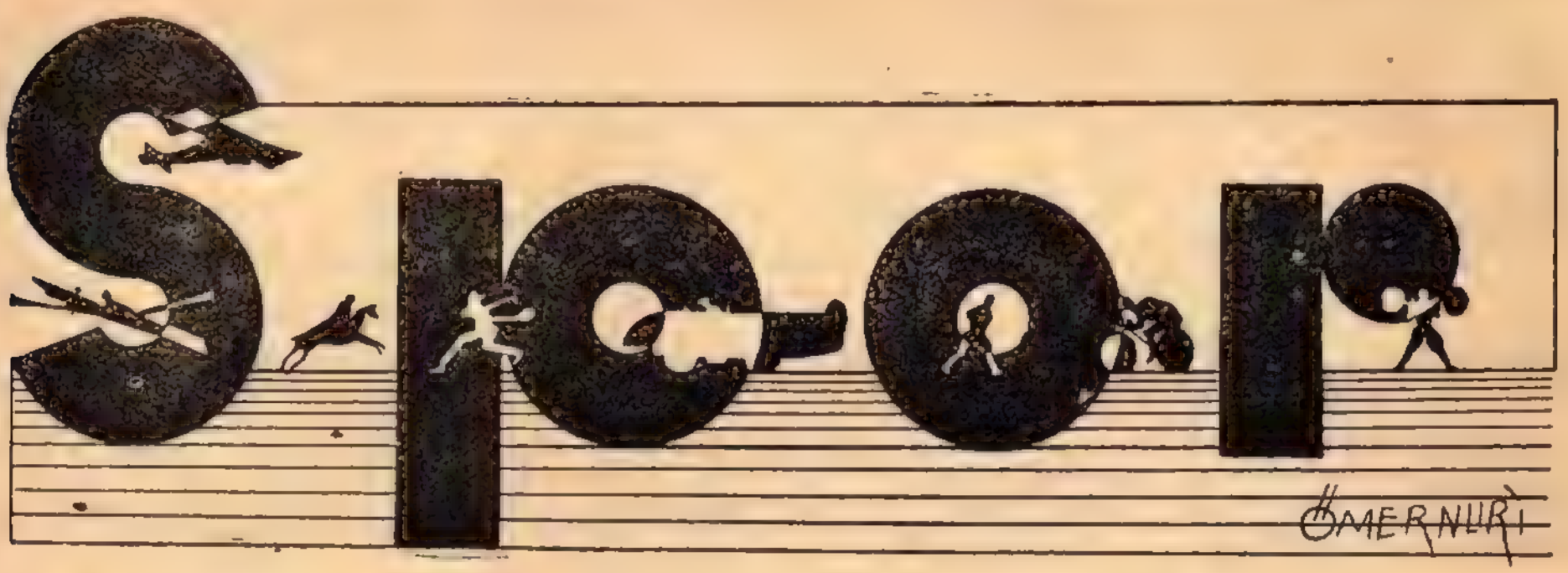

Başka Memleketlerde Spor

Yunanistanda Balkan Oyunları

Yazan : SELİM SIRRI

Eski Yunanistanda Olemp şehrinde her dört senede bir Olempiyat oyunları tertip edilirdi. Bu oyunlar pek yüksek bir maksada hizmet ediyordu. Her biri ayrı bir hükûmetle idare olunan Yunan siteleri bu büyük bayramı tes'it için her türlü muhasemata nihayet verirler, ve müsabıkaların devamı müddetince umumî bir sulh aktederlerdi. Her belde, yetiştirdiği en güzide insanları Olempe sevkeder ; orada bir jüri heyeti huzurunda her kes liyakat ve ehliyetinin derecesini gösterir, güleşte, yarışta, disk atmada, şiir okumada, heykel yapmada birinci olanlara defne dalından taçlar giydirilirdi. Manevî şanü şerefi maddi her nevi' mükâfatın fevkînde tuttuklarına bu en parlak bir delildir. Bu oyunların bir büyük faydasıda muhtelif memleketlere mensup insanların birbirleriyle tanışıp anlaşması idi. Gittikçe tekemmül eden Olempiyatlar tam 1,400 sene payidar olmuş, hıristiyanlığın taasubu neticesinde ortadan kalkmıştır. Aradan 1500 sene geçtikten sonra ayni maksatla yalnız bu sefer milletler arasında bir anlaşma ve uzlaşma kasti ile Fransız Baron de Coubertin beynelmilel yeni Olempiyatları 1,894 te yeniden te'sis etmiş ve birinci Olempiyadı mazideki şerefine hürmetle 1,896 da Atinada yapılmasını müteakip her dört senede bir Olempiyat oyunları tertip edilmeğe başlandı. Fakat büyük harp dolayısı ile yapılamadı 1914 ten 1918 ze kadar devam eden bu kanlı döğüşte 1912 de Stokholm stadyomunda elli bin kişi huzurunda kardeşlik yemini eden atletler bir birini boğazladılar, siyaset, dostluk ve samimiyete istinat eden rabıtaları sildi. Büyük menfaatlar karşısında hissiyata asrımızda hiç kıymet verilmiyor. 1920 Olempiyatları Anverste yalnız müttefik devletlerin atletleri arasında yapıldı. 1924 te sekizinci Olempiyatlar Pariste oldu. 1928 Olempiyatları Amsterdamda, 1932 Olempiyatları ise Los Ancelosta yapılacaktır. Olempiyatlar böyle beynelmilel bir mahiyyet alınca tabii asıl oyunların mübdii olan Atinalıların irapta mahalli kalmadı. Olempiyat tâbiri monopol altına alındığından, her ne şekilde olursa olsun Atinanın yeni Stadyomunda Olempiyat namı altında bir müsabıka tertibine imkân yoktu. Nihayet beynelmilel Olempiyat komitesi her sene tertip ettiği kongrelerden birinde muhtelif kit'ai arzda bulunan milletlerin iki senede bir aralarında müsabıkalar tertip edebileceklerini, ve bu oyunların icra olundukları mahallere nazaran isim alabileceklerini tahtı karara aldı meselâ Balkanlarda yapılacak nasip görmüştür. Ondan sonra 1,900 de Pariste, 1,904 te Sen Lui de 1,908 de Londrada, 1912 de

Stokholmda, 1916 da Berlinde olması mukarrer iken müsabıkalara Balkan oyunları, Afrikada yapılacaklara Afrika oyunları, Asyadakilere Asya oyunları denecektir. Onun için bazı gazetelerimizin Balkan Olempiyatları diye bir tâbir kullanmaları yanlıştır.

1927 senesi ilk baharında Bulgaristanın spor federasyonu Balkan milletleri arasında ufak mikyasta bir atletizm müsabıkaları tertip etmişti; bunu gören Yunanlılar derhal paçaları sıvadılar ve 1928 Kânunı Sanisinde Türkiye, Rumanya, Bulgaristan, Yugoslavya ve Arnavutluk spor federasyonlarına Yunan cimnastik ve atletizm ittifak hey'eti reisi nuzzardan Atanassiades imzası ile birer mektup göndererek şöyle bir teklifte bulundular :

"Beynelmilel Olempiyat müsabıkaları, teknik vasıtalarının tekemmülatını gösteren bir spor müsabıkasıdır. Zengin milletler bin türlü vesaite malik oldukiarından tabii atletlerini mükemmel hazırlayabiliyorlar. Mükemmel pistlere en modern sahalara malik olan bu devletlerin karşısına boy ölçmek üzre koşacak, pistleri değil idman edecek yerleri bile bulunmayan milletlerin atletlerini çıkarmak büyük bir haksızlıktır. Küçük devletlerin gençleri mağlubiyeti bile bile oraya gidiyor ve tabiatiyle mükemmel vasıtalarla hazırlanmış atletlere mağlup oluyorlar. Mukayese ayni şerait tahtında yetişen insanlar arasında olursa doğru olur. Biz Balkanlıların mali vaz'iyyetleri az çok birbirine yakındır. Aramızda tertip edeceğimiz müsabıkalar gençlerimiz arasında bir rekabet hissi uyandırabilir, o sayede daha mükemmel atletler yetiştirebiliriz."

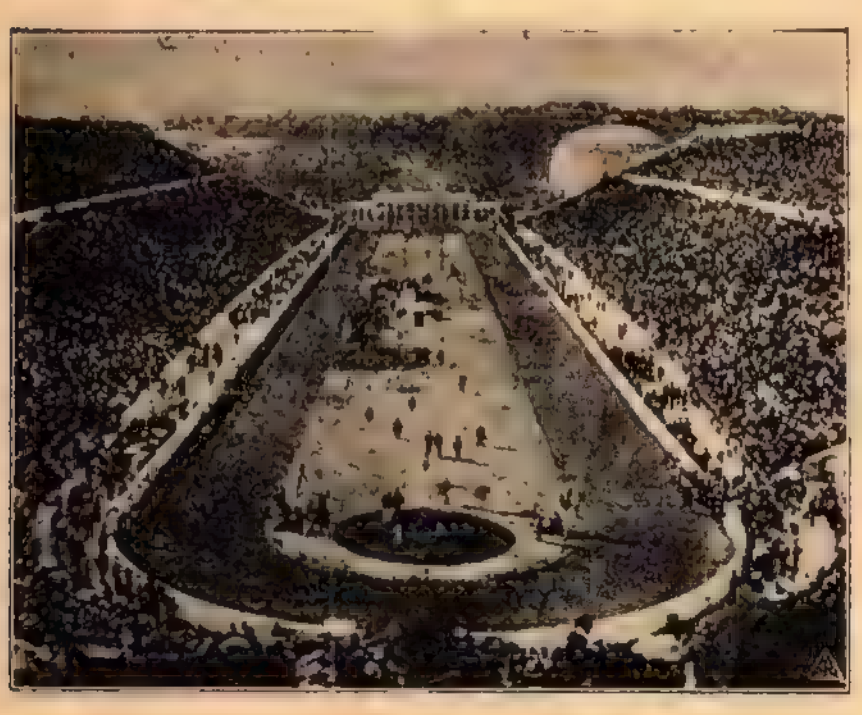

Bu teşebbüsü bütün Balkan milletleri memnuniyet ve meserretle karşıladılar, geçen sene son baharında Atina stadyomunda Sırp, Bulgar, Rumen ve Arnavut atletleri karşılaştılar. Galiba en müsait stadyom Atinada olduğundan bu yıl da Atinada yapılması kararlaştırıldı. Geçen sene Yunan ittifak heyeti reisi bana da bir davetiye yollamış ve bu müsabıkalara iştirak edecek gençlerden her spor için 15 kişinin İstanbuldan Atinaya gidip gelme yol masraflarını ve Atinada ikametleri müddetince otel ve lokanta masrafını Yunan ittifak heyeti üzerine alacağını bildirmişti. Tabiî bu fedakârlığı diğer milletlerin atletlerine karşı da yapmışlardı. Genç sporcularımızın Balkan oyunlarına iştirakini çok arzu ederiz, rakîpleriyle hiç değilse müsavi bir kudret göstermek şartı ile.

İktisadî Musahabe

Köy Kooperatifleri

Yazan : İSMAİL HUSREV

1. Köy Kooperatiflerinin zuhuru

Yetmiş seksen sene evveline gelinciye kadar Almanya'da ve Garbî Avrupa'nın diğer memleketlerinde köylü, kendi yağıyle kavrularak yaşıyordu. Yâni ihtiyaçlarının büyük bir kısmını evinde kendi vesaitiyle tatmin ediyordu. Meselâ karısı koyunlarından kırktığı yünden, aile efradının elbiselik bezini dokuyor, çorabını örüyordu. Pazardan elbise, kundura şapka gibi eşya almıya lüzum yoktu. Bunların hepsi ailenin fertleri tarafından yapılırdı. Hele yiyecek ve içecek meselesi düşünmiye bile değmezdi. Herkes etini, yağını, sütünü ahırındaki hayvanlardan têmin ederdi. Uzun sözün kısası, bir köylünün, yaşaması için para harcamasına hacet yoktu. Yalnız fazla gelen mahsul şehre götürülerek satılır ve mukabilinde demir edevat, tuz ve saire gibi köyde bulunmayan lüzumlu maddeler alınırdı. Köylülerin çiftçilik usulleri de çok fena ve iptidaî idi. Herkes babasından gördüğü gibi çiftçilik ederdi. Toprak kara sapanla sürülür ve harman sopalarla, basit dövenlerle dövülürdü. Satış için çiftçilik edilmediğinden herkes kendisinin ve ailesinin ihtiyacı nispetinde ekip biçerdi.

Fakat köylünün bu yaşama şekli 19 uncu asrın ikinci yarısında sür'atle değişmiye başladı. Şehirlerde fevkalâde ilerleyen ticaret, yâni bütün ihtiyaçları pazardan para vasıtasıyla tatmin etmek usulü köylere de girdi. Büyük sınaî şehirlerde toplanan nüfusun ziraî mahsulâta olan ihtiyacı gitgide arttı. En kuytu yerlerdeki köylere kadar sokulan para iktisadiyatı köylüye pazar için çalışmak yolunu gösterdi. Köylü, pazarın gittikçe artan taleplerine, iptidaî çiftçilik usulleriyle cevap veremiyordu. Yeni ilmî usullerle çalışmak, yâni yeni zirai makinalar, yapma gübreler ve saire kullanmak usullerini öğreniyordu. Fakat bunları her köylü tedarik edemezdi. Köylünün zengini de vardı fakîri de. Zengin köylü fennî terakkîyatı tâkîp edebiliyor ve yeni yeni zirai malzeme alabiliyordu. Bunları bulamayan küçük köylü ya toprağını terkederek şehre hicret ediyor, sefalete yuvarlanıyordu, yahut da öteden beriden borç alıyor, şöylelikle mevcudiyetini idameye çalışıyordu. Küçük köylünün bu elim vaziyetinden para ikraz eden murabahacılar çok istifade etliler. Bunlar muhtaç köylüye yüksek faizlerle para vermeye başladılar. Almanya İctimaî Yardım müessesesinin Alman köylerindeki murabahacılık hakkında yaptığı tetkîkat gösteriyor ki geçen asrın 80 inci senelerinde bile ikraz edilen sermayeden yüzde altmış, hattâ köylünün çok sıkışık zamanlarında yüzde yüz faiz alınırmış. Murabahacılar köylüyü böylece müthiş istismar ediyorlardı.

Buraya, geçen asrın 70 senelerinde zuhur edip yirmi sene kadar süren ve köylünün refahına yıkıcı darbeler indiren zirai buhranları da ilâve edersek köylünün nasıl katmerli bir felâket karşısında kalmış bulunduğunu görürüz. Bu zirai buhranların en mühim sebebi şu idi: Fenni terakkîyat, deniz ve kara nakliyatını fevkalâde ucuzlatmıştı. Bunun netiçesi olarak Amerika ve Rusya hububatı Avrupa pazarlarını istiyla etmiş ve hububat fiatlarını düşürmüştü. Bu fiat sukûtu geçen asrın 90 senelerine ğadar Avrupa köylüsünü bir taun gibi kasıp kavurmuştu.

Bu şiddetli iktisadi buhranlar karşısında

en ziyade mukavemeti azalan ve sefalete düçar olan Alman köylüsü, felâketinin tahfifine çareler gösterecek bir rehbere muhtaçtı. Hakîkaten çok geçmeden böyle bir rehber de yetişti. Bu rehber, bugünkü köy kooperatiflerinin babası olau Rayfayzen'di. Bu zat uzun seneler köylerde yaşamış ve köylünün iztıraplarını, ihtiyaçlarını, murabahacıların yaptıklarını çok yakından görmüştü. Anlamıştş ki köylüyü kurtarmrk için ona ucuz kredi, ucuz faizli sermaye bulmak ve bunları têmin edecek müesseseler vücude getirmek lâzımdır.

Hayfazyen bu maksatla faaliyete geçti. 1854 senesinde Heddesdorf kasabasında, «Heddesdorf Hayırsevenler Cemiyeti» namı altında bir müessese vücude getirdi. Bu Cemiyet hem hayırlı işler gürüyor, yâni fakîrlere yardım ediyor, hem de âzasına kredi açıyordu. Cemiyet zenginlerin teberrüatiyle fakîrlere muavenette bulunduğundan kısa bir zaman zarfında bir sadaka kasasına dönmüştü. Bu itibarla hayırlı işlerde muvaffakîyet gösteremedi. Cemiyet, hariçten para istikraz ederek âzasına kredi açtığından borç içinde kaldı. Parayı alan köylü bir daha cemiyetin semtine bile uğramayordu. 1863 senesinde akdolunan umumi içtimada cemiyetin borçlarının 25 bin «taler»i tecavüz ettiği görülünce hey'eti umumiyeyi telâş aldı ve borçların bu mîktarı daha fazla tecavüzü halinde cemiyetin kapatılmasına karar verildi. 1864 senesinde akdedilen diğer bir içtimâda cemiyetin büsbütün kapatılması ekseriyet rêyile kabul edildi.

Bu muvaffakîyetsizlik Rayfayzeni ümitsizliğe düşürmedi. Teşkilatlarının hayırperverlik esasları dahilinde inkişaf edemeyeceğini, yeni esaslar bulunmasının zaruri olduğunu anladı. Şehir esnaf kredi kooperatiflerini tetkîk ederek yeni prensipler dahilinde ve köy muhitine uygun bir kredi kooperatif sistemi vücude getirdi. Bugün fakîr köylü sınıfını, murabahacılara, şehir tacirlerine karşı büyük bir muvaffakîyetle müdafaa eden köy kredi kooperatifleri o zamandan beri Rayfayzenin ismini taşırlar.

Rayfayzen, 1877 senesinde münferit köy kredi kooperatiflerini etrafında toplayan iki merkez ihtas etti. Bu merkezlerden biri «Köy Kooperatifleri Umumi Birliği», diğeri de «Almanya Köy Merkezi Kredi Kasası» ünvanını taşır. Rayfayzen hayatının sonuna kadar bu birliklerin umum direktörü olarak çalıştı ve 1888 senesinde vefat etti.

2. Rayfayzen Prensipleri

Bu prensiplerin en mühimlerini hülâsa edelim.

Gayrı mahdut mesuliyet.

Kooperatif âzası, kooperatifin borçlarına karşı bütün servetlerini karşılık göstererek müşterek bir mes'uliyet deruhte ederler. Eğer âza zengin köylülerden ibaret bulunsaydı, tabiyatiyle böyle bir müşterek mes'uliyet şekline ihtiyaç kalmazdı. Herkes münferiden malının çokluğu derecesinde mes'ul olurdu. Fakîr bir köylünün yalnız başına vereceği têminat ne olabilir ki... Fakat birleşerek birbirlerine kefil olmuş yetmiş seksen köylünün, sermaye ikraz edenlere karşı têdiye kabiliyeti çok sağlamdır. Kooperatif ku sayede haricin emniyet ve iytimadını kazanır.

Kooperatifin eshamsız olması.

Almanyada Rayfayzen kooperatiflerine âza olan her köylü, kîymeti takriben 10 ilâ 15 markı tecavüz etmeyen senetlerine malik olabilir. Pahali hisse senetlerile kurulan bir kooperatifin fakîr âzaya hiç bir faidesi dokunmaz, Kooperatifin gayesi fakîr köylüye yardım etmekdir. Sene sonunda hisse senetlerine isabet eden temettüün mîkdarı, hariçten istîkraz tarîkiyle alınarak işletilmekte olan yâni âzaya dağıtılan sermayeye kooperatif tarafından têdiye edilen faiz mîktarını geçemez. Bu madde kooperatifin bir îkraz şirketi gibi kâr çekmek maksadiyle değil, âzasına sırf iktisadî muavenette bulunmak gayesiyle teşekkül ettiğini gösterir.

İlk zamanlar Rayfayzen kooperatifleri eshamsız kuruluyordu. Fakat Alman kooperatif kanunu eshamsız ve temettüsüz kooperatif teşkilini menedince, Rayfayzen kooperatifleri de esham istimali mecburiyetinde kaldılar. Maamafih Rayfayzenciler, eshamın kıymetini en küçük haddine indirmeye çalışmaktadırlar.

Faaliyet sahasının tahdidi.

Köylerde bu prensipin büyük faidesi vardır. Dar bir sahada çalışan booperatif mahallî ihtiyaçaları daha iyi görür ve sür'atle tatmin eder. Bir köy veya bir kasaba dahilinde köylüler birbirlerini gayet iyi tanırlar. Herkesin ahlâkî vaziyeti ve ihtiyaçları herkesçe mâlumdur.

Mesela Ahmet ağanın çalışkanmı yoksa serhoşun birimi olduğunu ve teaahhüdatını iyfa edip edemiyeceğini bütün köylü arkadaşları bilir. Kooperatif, faaliyet sahasını büyüttüğü takdirde âza üzerinde sıkı kontrol têmin edemez.

Köy kredi kooperatiflerinde tarla, ev gibi gayri menkul emvale para ikraz edilmez. Gübre, ziraat âlatı, çift hayvanatı için vuku'bulan müracaatlar kabul olunur.

Âzanın başka kooperatiflere duhulünün men'i.

Yukariki maddede söylediğimiz gibi kooperatif, âzasının iktisadî faaliyetini kontrol etmek mecburiyetindedir. Eğer âza başka kooperatiflere girerse, yapılan işler mürakaba edilemez. Nerelerde ve kimlere karşı borçlu olduğu bilinemez.

Mêmurların ücretsiz istihdamı.

Mêmurlara maaş verilmez. Yalnız muhasibin ücreti têdiye olunur. Esasen küçük bir mıntakada çalışan bir kooperatifin işleri bir sürü mêmurla görülecek kadar çok değildir. Aza, kooperatifin mesaisine gönüllü olarak iştirâk eder. Bunun için teşkilât dahilinde sıkı bir ahlâkî birliğin bulunması şarttır. Sık sık toplanan âzanın hizmetleri büyük fedakârlıklara bağlı değildir. Mahallî Rayfayzen kooperatifleri bu prensip sayesinde idare masraflarını kısarlar.

İhtiyat sermaye cem'i

Masraf ayrıldıktan sonra geri kalan fazla varidatın üçte ikisi daimi ve taksim olunmaz bir ihtiyat sermaye vücude getirmek üzre tefrik olunur. Şirket infisah ettiği zaman, bu ihtiyat sermaye âza arasında taksim edilmiyerek diğer bir kooperatife teberrü edilir. Rayfayzen bu ihtiyat sermeye ile içtimaî islâhat yapacağına ve hariçten sermaye istikraz etmeden çalışacağına kani'idi. Fakat bu prensip bugüne kadar kooperatifleri harice mühtaç olmaktan kurtaramamıştır.

Rayfayzen prensipleri ilk zamanlar büyük bir taassupla tatbik ediliyordu. Rayfayzenciler bunların münakaşasını bile caiz görmezlerdi. Fakat hayat şartları karşısında bu taassup eridi. Mesela büyük merkezî kredi kooperatifleri teşekkül edince ücretle mêmur çalıştırmak lâzım geldi. Rayfeyzen hareketinde doğan muhtelif cereyanlar, kooperatiflere ilk ahlâkî esasları yerine daha iktisadi bir şekil verdiler. Buğün diğer memleketlerde bu kooperatiflerin têsisinde mahallî şartlar nazarı-dikkate alınmaktadır.

Alman köy kredi kooperatifleri birliğinin nizamnamesinden aşağıya naklettiğimiz bir kaç madde Rayfeyzen kooperatiflerinin köylüye nasıl muavenette bulunduklarını pek güzel göstermektedir:

1— Kooperatif, âzasının tasarrufatını emanet olarak kabul eder. Kasada fazla serbest para bulunduğu takdirde, tevdiata mukabil münasip mıktarda faiz de verir.

2— Gayet cüz'i faizle para ikraz eder.

3— Azasının mühtaç olduğu eşyayı iştira eder. (sun'i gübre, yem, tohum,) İştira toptan yapılır.

4— Ziraatta kullanılan makine, âlat ve saire alınır. Bunların ıştırası umumun hesabına yapılır. Âza, bu eşyayı ufak bir ücret mukabilinde istiymal eder.

5— Toprakların terkedilmesine ve kuvvei-inbatiyesinin mahvolmasına karşı tedbirler alınır.

6— Âzanın iktisadi vaziyetini düzeltemek için taksim olunmaz umumi bir ihtiyat sermayesi toplanır.

7— Umumî dersler, konferanslar vasıtasıyle köylü arasında zirai mâlumatın intişarına çalışılır.

Meşhur Adamlar Galerisi

WAGNER

Yazan: **MEBRURE HURŞİT**

Büyük Alman bestekârı Richard Wagner 22 Mayıs 1813 de Leipzigte doğdu. Musikîye karşı küçük yaşta göstermeğe başladığı alâka ve istiydada rağmen tahsilini Dresde akademisinde ve Leipzig darülfünunda tamamlayabildi.

Musikî hayatına atılışını 1860 da bizzat şöyle yazmıştı:

«Fen vadisinde ciddi bir tahsil görüşüme rağmen çocukluğumdan beri tiyatro âlemine karşı sonsuz bir alâka duyarım. Hayatımın o heycanlı devreleri Charles-Marie de Weber in son senelerine tesadüf ediyor. O vakîtler Weber, Leipzigte operalarını oynatıyordu. İlk musikî ürpertisini bana bu büyük adam duyurdu. Canlandırdığı nağmelerle gaşoluyor, tabiat ve ahlakının güzelliğiyle de büyüleniyordum. Uzak bir memlekette öldüğü zaman yaşımın küçüklüğüne rağmen büyük bir yeise düştüm. Az zaman sonra Beethoven de dünyaya gözlerini yumdu. Ondan bahsedildiğini ilk defa o vakît işittim. Ölümünün üzerimde bıraktığı tesirle musikîsini tanımak istedim.

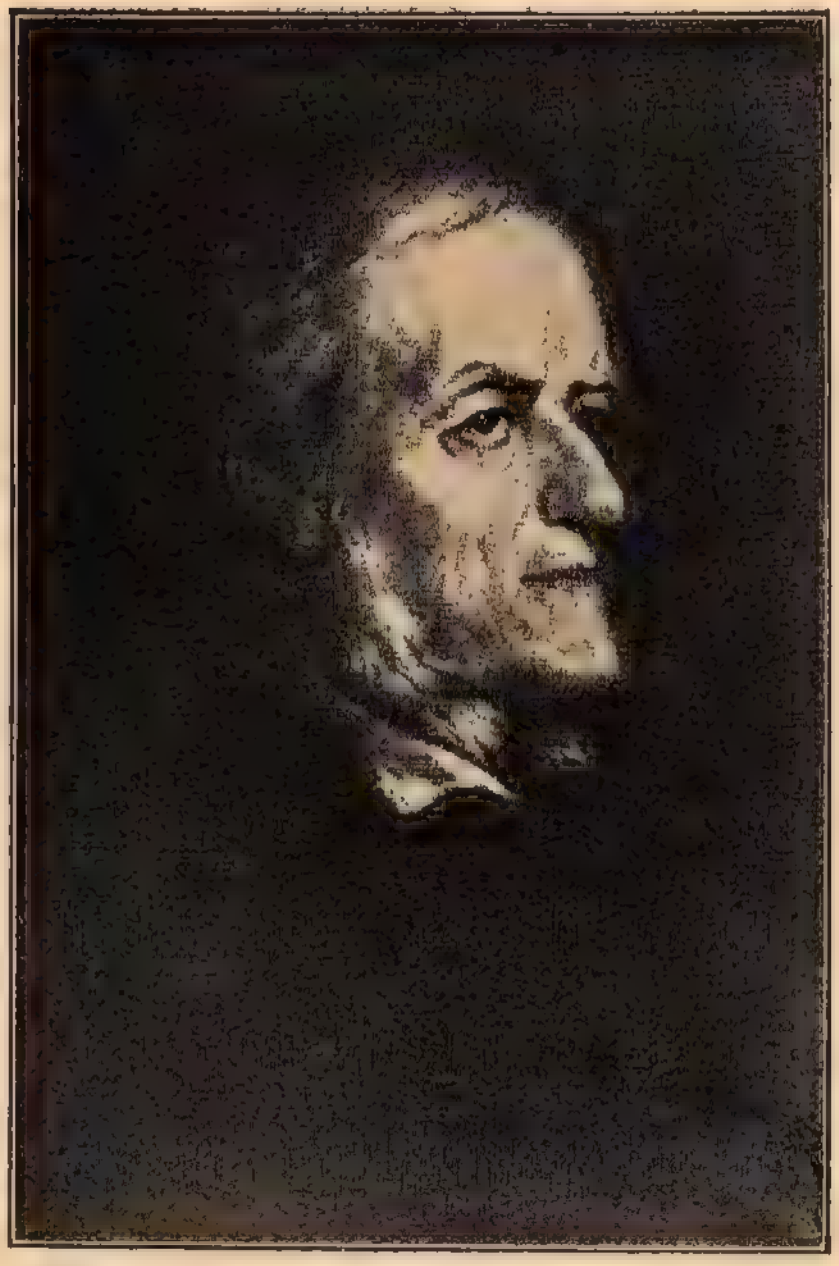

R. WAGNER

Beethovenin eserlerinde öyle bir sihir vardı ki musikîye karşı gittikçe artan bir sevgi ile bağlandım. Halbuki musikî tahsilime ancak çok sonra, mektepte tarihi edyanı tetkîke koyulduğmuz zaman başlıyabildim...»

***

1836 da Magdebourgta münhal kalan bir kilise orkestra şefliği Wagnerin san'at hayatına attığı ilk adım oldu. Ondan sonra dört sene muhtelif şehirlerde bulunarak hem tiyatro orkestralarına iştirak, hem de composition tahsiline devam etti. 1841 de kısa bir müddet Londrada kaldıktan sonra Parise gitti. Orada parasızlık ve sıkıntı içinde ilk operası Rienzi yi tamamladı. Vaisseau fantomeı da Pariste yazdı. 1843 de Dresde de temsil olunan Rienzi nin muvaffakıyeti sayesinde bu şehrin kilise orkestra şefliğini elde etti. İki yıl sonra 1845 de en şayanı dikkat eseri, Tanhauser intişar etti. Bu eser Almanyanın hemen bütün tiyatrolarında oynandı ve Wagnerin yarattığı musikî ihtilalinin en tam bir timsali olarak kaldı. 1852 de İsviçrede Lohengrin i yazdı ve oynattı. 1849 senesi Mayısında Dresde de çıkan si-

yaşı bazı vak'alara karışıtığından İsviçreye kaçmağa mecbur olmuştu.

Zurichte memnuniyetle karşılanmış ve tiyatro orkestrası ile musikî birliğinin müdiriyetini almıştı.

Bu şehirde «Tristan ve Yseult» ile «Niebelungen» operalarını yazdı 1855.

Richard Wagnerin musikîsi öncelerden beri gerek kendisi, gerek Alman münekkîtleri tarafından san'at âleminde ihtilâller doğuran bir istikbal musikîsi diye tanıtılmıştı. Fransa, bu yeni cereyana pek yabancı kalıyordu. Ancak 1857 senesinde iki Devlet hükümdarları Stuttgard da buluşarak huzurlarında Tanhauser çalındığı zaman Fransız gazetecileri halka musikînin uğradığı bu yeni değişiklikten bahsedebildiler. O günden sonra Wagnerin bazı parçaları Paris konserlerinde de çalınmağa başlandı. 1860 yılı kışında san'atkâr Parise giderek Théâtre-İtalien de eserinin bir kaç kısmını çaldırmış, ve o senenin sonunda da Tanhauser i «Opera» ya kabul ettirmişti.

Bu eser nihayet tantanalı bir surette 18 Mart 1861 de Paris Operasında temsil edildi. Fakat hiç hoşa gitmiyerek çok gürültülü üç temsilden sonra Opera programından silindi.

O vakîtten beri Wagnerin musikîsini Almanyada taparcasına sevenlerle beraber Fransada da müdafaa etmek isriyen bir kaç kişi çıktı. Hattâ M. Pasdeloup adlı daha ateşli biri sade sözde kalmıyarak onu halka tanıtıp sevdirmek istedi. Konserlerinde çaldığı parçalar tasavvur edilmiyecek kadar çirkin gürültülere sebep oldu ve Théâtre-Lyrique de temsil ettirdiği Rienzi operası tiyatroyu batırdı.

Almanyada Wagnerin eski operaları tekrar tekrar oynandı. 1864 de Rienzi eseri Kolonyada, «Vaisseau fantome» u Munichde muvaffakıyetle temsil edildi.

Bu son temsilden sonra Baviyeranın genç Kralı bestekârı sarayına aldı, dört bin floren aylık bağladı ve Payıtaht tiyatrosunu emrine amâde kıldı.

Wagner 1869 da Berlin Güzel San'atler Birliğine ecnebi âza olarak kabul olundu. O sıralarda kocasından boşanan Lisztin kızı Madam Hans de Bulow la evlendi. Liszt de Wagnerin musikîsine sonsuz bir hayranlık besliyenlerdendi.

Wagnerin «Maître chanteurs» ve «Rheingold» operaları 1868, 1869 da Almanyada temsil olundu. Hattâ ikincisi Munichte şiddetli münazaa ve ihtilaflara sebebiyet verdi. Artık etrafındakilerin hayranlık ve taktirleri ile gittikçe gurur ve kibri artan Wagner sırf kendi eserlerinin oynanacağı bir tiyatro inşasını tasarlamağa başladı. Bu gaye ile 1872 de bir şirket tesis etti ve tiyatrosunu Bayreuth de yaptırdı. 1876 senesi Nisanında bu tiyatronun küşat merasimi tes'it edildi; Rheingold, Walkyrie, Siegfried ve Crépuscule des dieux parçalarından müteşekkil Anneau des Niebelungen çalındı. Yapılan bütün reklamlara rağmen büyük bir rağbet kazanılamadı. O sene M. Pasdeloup verdiği bir konserde bu operaların birindeki matem havasını çalmak istedi, fakat halkın hiddet ve gayzı önünde vazgeçmek mecburiyetinde kaldı.

Fransada zaten hiç bir zaman pek o kadar sevilmemiş olan Wagner tam o sıralarda Parislilerin muhasıra altında kaldıkları zaman çektikleri ıztıraplarla çirkin bir tarzda alay eden bir komedi yazarak Fransızları tahkîre kalkışmıştı. Bu eserin tercümesi 1876 senesi Teşrini Sanisinde Paris gazetelerinden birinde neşrolunmuştu. Tam o günlerde de M. Pasdeloup nun Wagnerin parçalarını dinletmek isteyişi halkı çığrından çıkartmıştı.

Ayni zamanda şair ve münekkit olan Wagner, operalarının mevzularını da kendi yazardı.

Wagner görülmedik bir hürmet ve takdir içinde yaşadı. Çok kimseler ona bir ilâh gibi tapardı. 1883 senesi Şubatında Venedikte öldü.

Wagner şüphesiz büyük bir bestekârdı. Hârikulâde eserler yarattı. Lâkin kudret ve dehası ne kadar büyükse, kibir ve azemeti de o kadar sonsuzdu. Bu gururunu, itiraf edelim ki, hayranı olan Almanlar da çok körükledi. O hakîkaten bir musiki devi idi.

Bütün bunlara rağmen Wagnerin Fransızlara karşı duyduğu kin mantık ve muhakemenin hududunu aşıyordu. Bu hârikulâde adama da öfke ve nefret hisleri çok zamanlar çocukça saçmalar kaba düşüklükler yazdırdı.

Wagner ölümünden çok evel «Wahnfried» isimli köşküne ait sık ağaçlıklı küçük bir ormanın ortasında kurşunî mermerden bir mezar hazırlatmıştı. Naşı Venedikten oraya naklolundu.

Wagneri, daha doğrusu musikîsini öyle eşsiz bir iymanla sevenler vardı ki bazıları hayranlıklarını garip, hattâ gülünç tarzlarda isbata çalışırlardı.

Bunlardan biri Leipzigte bir takvim basdırmış üzerine de «Wagner takvimi» diye yazdırmıştı. Senenin günlerini gösteren 365 yaprağın her birinde, tarihin altında Wagnerin hayat ve hususiyetine ait bir vak'a anlatılıyordu. Bunların içinde tabiî çok garîplerinin de bulunmamasına imkân yoktu. Ziyra insan Wagner bile olsa bazı günler ve haftalar vardır ki âlemi hayrete düşürecek bir şey yapmayı verir. Fakat takvimin sahibi Wagnerin her hangi ehemmiyetsiz bir hareketinde bile büyük fevkalâdelikler saklı bulmuş olacak ki takvim yapraklarına sırasına göre, üstadın bir nota kâğıdı aldığını veya sadece başının ağrıdığını kaydetmekten çekinmemiş!

WAGNER - BİR DUA

Keman için

Lento.

16

p

mf con espressione

p

f *mf* *cresc*

f *più animato* *mf*

f *mf*

f

f *ff*

Tempo 1.

rit.

p *espr*

f *p*

In dieser Bearbeitung Eigentum des Verlegers für alle Länder.
Verlag von Anton J. Benjamin, Hamburg. A.J.B.4249

İŞİNİN

İngiliz Edebiyatından

Hayatını otuz sene mütemadiyen işine hasreden, fabrikasından başka bir şey düşünmiyerek ailesini bile ihmal eden bir adam, nihayet bu ihmalinden müteessir fabrikasını satıyor, kendini tamamen ailesine ve çocuklarına hasretmek istiyor.

Howard Podden otuz beş sene evvel tesis edip o vakitten beri hayatını vakfettiği fabrikasını çok kârlı bir fiate satarak ayrılırken bilâ ihtiyar gözlerini fabrikaya çevirmiş, yaptığı işe âdeta inanamıyordu.

Ailesine buna dair henüz bir şey söylememişti ve şimdi onların evde bu havadisi nasıl telâkki edeceklerini merak ediyordu.

Zevcesi Alis iyi huylu, zeki, mâlûmatlı bir kadındı. Yaşı elliyi bulduğu hâlde ancak kırk kadar görünüyor, cazibesiyle kızlarından ziyade göze çarpıyordu.

Hovard bu büyük günün hatırası olarak ona bir hediye götürmeği düşündü. Otomobilini bir kuyumcu dükkanı önünde durdurarak kıymettar bir pırlanta boroş satın aldı.

Evde kapıyı açan hizmetçi kız Howard'in sualine cevaben:

— Madam "Çocuklar Yurdu" meclisi idare içtimaına gitti, efendim, yemekte de orada kalacak. Sabahleyin kahve altı ederken size böyle söylediğini işitmiştim. Sonra çıkarken bize de aynı haberi bıraktı. Sizin bu akşam fabrika geceniz olduğunu da söylemişti.. dedi.

Howard hazırladığı sürprizin gecikmesine canı sıkılarak:

— Pek âlâ, pek âlâ.. Janie ile Louise nerede?

— Miss Louise hafta tatili için köye gitti. Miss Janie de yemeğe gelmiyeceğini demin telefon etmişti; fakat nerede olduğunu bilmiyorum.

Howard kendi kendine: "biri olsun bulunmalı değil miydi! Bahusus Alis!" diye mırıldanıyordu. Çaresiz yalnız başına sofraya oturup neş'esiz bir yemek yedi. Yemekten sonra evin içinde kararsız bir hâlde aşağı yukarı dolaşmağa başlamıştı. Fikri ikide birde fabrika işine saplanıyor, şimdi böyle bom boş nasıl vakit geçireceğini düşünüyordu. Nihayet zevcesinin geldiğini duyunca onu karşılamaya koştu:

— Çok geç kaldın, Alis!

Zevcesi bermûtat onu kucaklarken:

— Daha doğrusu sen çok erken gelmişsin! Bu nasıl oldu? Fabrikada iş yokmiydi?

— Fabrikaya gitmedim ki!

Alis mantosunu çıkarmış, üstündeki ipek mavi gri tuvaletiyle, zarif bir kelebeğin kozasından sıyrılışı gibi çıkmıştı. Kocasının son sözleri üzerine elindeki mantoyu bir tarafa fırlatarak heyecanla sordu:

— Neden? Hasta mısın?

Howard kütüphaneyi göstererek:

— İçeriye gidelim. Sana anlatacak çok şeylerim var!

dedi. Şimdi deminki asabiyeti geçmiş, sâkin ve neş'eli idi. Odada karısına:

— Alis, sana fabrikayı sattım desem inanır mısın?

ESİRİ

Terceme eden: M. KEMAL

Fakat... otuz sene aile muhitine yabancı kalması ve yalınız kendi işi ile meşgul olması bu iş adamını evine ısındırmıyor. Parası çok fakat işi yok olan, kendini artık tamamen evine vermek isteyen bu adam mes'ut olabilecekmi?

— Sahimi söylüyorsun?

— Hem inanılmıyacak derecede yüksek bir fiate sattım! Karıcığım, artık zenginiz!

— Fakat bana böyle bir tasavvurundan hiç bahs etmemiştim?

—Sürpriz yapmak istedim. İşte bunun hatırası olarak sana küçük bir hediye!

Alis, kocasının uzattığı kutuyu açmıyarak hayretle ona bakıyordu:

— Fabrikayı hakîkaten sattın mı? Howard, yoksa şakamı yapıyorsun? Bir türlü inanamıyorum. Sen bunu kabil değil yapamazsın!

— Bunda inanılmıyacak ne var? Bütün hayatımı esir gibi fabrikada geçirecek değildim ya!

— Haniya oğlunu yanına alıp orada yetiştireceğini söyliyordun?

— Onun için başka işmi bulunmıyacak! Zamanı gelsin de o kolay! Şimdi beni dinle Alis! fabrikayı on milyona sattım!

Bu milyonlu rakkam onun üzerinde bir tesîr yapmamıştı. Garip bir nazarle kocasına bakmakta devam ediyordu. Nihayet, dudaklarına hücum eden bin sualden bir tanesini intihap ederek:

— Peki ama, şimdi ne yapacaksın, neyle vakît geçireceksin? dedi.

— Ne bileyim! Fabrikayı daha bugün sattım. İstikbal için henüz bir planım yok. Buna belki de lüzum görmem. Elli altı yaşına geldim. Otuz sene didindikten sonra biraz istirahat ve eğlence hakkım değil mi?

Karısı sitemli, ağır bir sesle:

— Howard, hiç şimdiye kadar istirahat ve eğlenceyi hatırına getirdin mi?

—Buna vaktim oldu mu? On senede bir defa bile tatil yapamıyordum.. Bu da bittabi' senin ve çocukların hatırı içindi, öyle mi?

— Başka niçin olabilirdi?

Karısı ona acıyan bir nazarla baktı. Sonra neş'eli bir tavur takınarak geldi, onun boynuna sarılarak:

— Sevgili Howard, yaptığın işin doğru olduğuna kani' isen şüphesiz iyi yapmışsındır. Evvelce hiç bahsini etmediğin için birdenbire şaşıra kaldım. Şimdi anlat bana, fabrikayı nasıl ve kime sattın?

— Fakat hâlâ hediyene bakmadın!

Alis kutuyu açıp boroşu gördüğü zaman:

— Aman ne güzel şey! Howard, sen bu elmas için dünyanın parasını vermişsindir!„

dedi ve boroşu omuzuna iğneliyerek en yakın aynada kendine baktıktan sonra:

Sen, kendi fabrikanın işlerine o kadar dalmış ve bizi o kadar ihmal etmiştin ki...

— Şimdi anlaşıt artık! meraktan çatlıyorum! yukarıya çıksak daha iyi olacak. Üstümü değiştirip biraz rahat da etmiş olurum. Bu gün o kadar çok yoruldum ki!

dedi ve merdivenlerden çıkarken sözüne devam ile:

— Madem ki artık fabrika yok, kahve altıyı yine yedi buçukta istemezsin değil mi?. İşte buna memnun oldum! O halde kahve altı saati sekiz buçuk olsun, olmaz mı?„

diyordu.

* * *

Emektar çıngıraklı saatin her zamanki gibi kurulu olmamasına rağmen Howard ertesi sabah yine yedide uyanmıştı. Yataktan yavaş yavaş ortalığın aydınlanmasını seyrederek bir çeyrek kadar oyalandıktan sonra içi sıkılmaya başladı. Saat yedi buçuğa geldiği zaman daha fazla durmadı, yataktan fırladı. Vakit geçirmeğe faydası olsun diye banyosunu ve tuvaletini ağır ağır yapmak istediği halde itiyat sevkiyle çabucak işini bitirmiş, saat sekizde tamamiyle hazırdı.

Alis odanın kapısından başını uzatarak:

— Ben bunun böyle olacağını tahmin etmiştim!

dédi. Howard:

— Kahve altı zamanına kadar gidip gazeteleri okuyacağım!

diyerek aşağıya indi.

Yarım saat sonra kahve altı masasında Alis aceleacele sütünü içerken:

— Dokuz buçukta klübün komite içtimaı olacak. Daha evvel diciye uğrıyacağım. Sokağa çıkmazdan evvel de ev işleri için tenbihlerimi yapmak lâzım. Öyle yemeğinde evdesin, değil mi?

—Evet! Komite içtimaı ne kadar sürer zannedersin?

— Bilmiyorum.

— Her halde yemeğe geleceksin değil mi?

Alis tereddüt etti; çünkü bir muhibqesine dâvetliydi. Fakat kocasının yalnız kalırsa sinirleneceğini hissettiği için muhibbesine itizara karar vererek: "evet, geleceğim!" demekten kendini alamadı. Kocasiyle öteden beriden konuşurlarken Alis bir taraftan mektuplarını gözden geçiriyor, notlar alıyordu. Kahve altısını bitirir bitirmez kalktı. Howard onun dışarda hizmetçilere o günkü işlere dair emirler verdiğini işitiyordu. Sonra şapkası başında, mantosu arkasında, tekrar odaya girdi ve biraz müteessirane:

— Allaha ısmarladık, Howard! seni yalnız bırakmak istemezdim ama çıkmasam olmıyacak. Jani nerede ise iner. Büyük havadisi ona da anlatırsın. Şüphesiz o da şaşacaktır.„

dedi.

Howard saate baktı; ancak dokuzdu. Salonda yine gazeteleri karıştırmağa başladı.

Muttasıl fabrikayı hatırlıyor, bu düşünceyi bir türlü fikrinden atamıyordu.

Nihayet, Janinin gelmesini beklemekten usanarak, yürüye yürüye bankaya kadar gitti. Saatler geçmek bilmiyordu. İhtimal bu, ilk işsiz günü olduğu için ona böyle uzun geliyor diye düşünüyor, bir müddet sonra alışacağına şüphe etmiyordu.

Eve dönüşün Janiyi yine bulamadı; yemeğe gelmek üzre sokağa çıkmıştı. Alis de henüz yoktu. Ev bom boş, ıssızdı. Kütüphanede fikrini eğlendirecek bir kitap aradı. İşte artık istediği kitapları okumağa bol bol vakti olacaktı. Gençliğinde mütaleayı çok severdi; fakat fabrika ile meşgul olmağa başladığından beri buna vakit bulamamıştı. Beğendiği muharrirlerden bir kaç cilt ayırdı ve bir tanesini okumağa başladı. Ümidi hilafında, bu eskiden pek sevdiği muharriri sıkıcı, tatsız buluyordu. Bereket versin bu aralık dışarda Alis ile Janinin seslerini işitmişti.

* * *

Jani babasını kucaklıyarak:

— Ömrümde hiç bir şeye bunun kadar şaşmamıştım! Böyle kimseye haber vermeden.

— Kimden duydun? Annen mi söyledi? Sana bunu ben kendim haber verecektim ama sabahleyin yataktan kalkmak bilmiyorsun ki!

— Hayır, annemden duymadım. Bir arkadaşım söyledi. İptida inanmadım. Sonra ciddi olduğunu anlayınca haberim varmış gibi davranmağa mecbur oldum. Sofraya oturalım da orada anlatırsın!

Alis bir şey söylemeyor, endişe ve şefkat okunan nazarlarla kocasını tetkik ediyordu. Sofrada Janienin sualleri karşısında Howard fabrikayı nasıl sattığını yeni baştan anlattı.

Jani:

— Fakat, baba, biliyor musun ki şimdi senin dehşetli surette canın sıkılacak. Eminim ki yaptığın işe pişman olacaksın!

Alis kaşlarını çatmış, kızına susmasını işaret ediyordu.

— Alis! sana fabrikamı sattım, artık tamamen evime döndüm dersem bana inanırmısın?...

Howard:

— Neden pişman olayım! Bilakis pek memnunum?

Jani annesinin işaretini görmemişti. Gülerek:

— Kendini aldatıyorsun, baba! sen bütün ömrünü fabrikana hasrettin. Şimdi onsuz nasıl edeceksin? Ne politika işleri ne de mütalea, resim, musikî, spor seni alâkadar etmez! Başka eğlence de sevmezsin! O halde..

Burada Alis müdahaleye mecbur oldu:

— Jani, unutma ki baban fabrikasını bu günkü haline getirip çok yüksek bir para mukabilinde satmağa muvaffak oldu. Şimdi ne yapacağını elbette senden daha iyi bilir!

Howard, karısının sözlerine ilave etti..

— Yapacak çok iş bulabilirim. Sen merak etme!

Janie omuzlarını silkerek;

— Baba! Benim fikrime kalırsa..

Birdenbire hayretle sözünü kesti; annesi masanın altından ayağiyle dürtüyordu! Kendini toplayarak:

— Şüphesiz, baba, sen ne yapacağını hepimizden daha iyi bilirsin. Ben her zaman olduğu gibi aklıma eseni söyleyordum..

Howard canının sıkıntısını zaptedemeyerek:

— Anlamadığım bir şey varsa o da hepinizin böyle benim nasıl vakît geçireceğimin, ne iş yapacağımı mes'ele yapıp onu dilinize dolamanızdır.

Alis:

— Canım, kadınlar meraklı olur da ondan! Bunda sinirlenecek bir şey yok!„ dedi.

***

Yemekten sonra Howard içecek sigarı kalmadığını görerek sokağa çıkmıştı. Zaten Alisin de evde bir komite içtiması vardı. Howard terzisine kadar uzayıp bir kostüm ısmarlamayı da düşündü. Başka yapacak bir iş bulamıyordu. Terzide uzun uzadiye kumaşları gözden geçirdi. Şimdiye kadar hiç bir dükkânda bu kadar kaldığı vakî' değildi.

Eve avdetinde, Alis komite azasiyle beraber dışarı çıkıyordu. Yemek saatine kadar oyalanmak için akşam gazetelerini gözden geçirmeğe başladı. Çok güçlükle geçirebildiği bu uzun saatlerde faideli bir iş göremediği için kendinde nihayetsiz bir azap hissediyordu.

Biraralık Janie fırtına gibi eve gelmiş ve alelacele esvap değiştirip akşama geç geleceğini haber bıraktıktan sonra yine bırakıp gitmişti.

Harold akşam yemeğini Alisle beraber yalnız yiyerek sinemaya gittiler. Gösterilen film eğlenceli bir şey değildi ve sinema bitip eve döndükleri zaman Howard bir yükten kurtulmuş gibi sevinmişti.

Ertesi günü pazardı. Öyleden sonra bir çok misafir geldi. Bunların bir kısmı yemeğede kaldılar. Acaba karısı bu kalabalık halkı onu oyalansın diye mi dâvet etmişti! Çünkü bu kadar misafirin birden gelmesi tesadüfe atfolunmazdı. Şüphesiz Alis onu meşgûl etmek, eğlendirmek istiyordu. Howard bundan memnun olmadı; o şimdiye kadar bütün müşküllerini kendi kendine ve bir taraftan yardım görmeksizin halletmeğe alışmıştı. Pazartesi yağmurlu bir gün oldu. Saat ona doğru otomobiline binerek iptida avokatına, oradan bir simsara, sonra da bankaya uğradı. Buralarda gördüğü hümmalı faaliyet onu sinirlendiriyordu. Öyle yemeğini klüpde yemeğe karar verdi. Bu, onun senelerden beri yapmadığı bir şeydi. Orada tesadüf ettiği işsiz ihtiyarların saçma sapan muhaverelerinden çok sıkıldı. Acaba o da onlar gibi mi olacaktı?

Mèyus bir halde eve döndü. Biraz uyuklıyarak, biraz da kitapları karıştırarak vakît geçirdi. İçdiği cigaraların haddü hesabı yoktu.

Alis sokaktan geldiği zaman ona akşama yine misafirler geleceğini haber verdi. Karısı ona bililtizam: "Nasıl, sıkılmadın ya? neyle vakît geçirdin?" demekten ihtiraz ediyordu. Bu ikinci suali bil'akis kocası ona sordu. Alis cevaben:

— Meşgûldüm. Komite içtimaları ve saire. Bu günlerde politika işleri de kızışıyor! dedi.

Howard mütehayyirane:

— Politika ile de mi meşgûl oluyorsun! Bundan hiç haberim yoktu!

— Evet, merkezi komitede ve Şehremaneti meclisinde azayım.

— Anlamıyorum, neden üstüne bu yükleri alıyorsun? Bunlardan bir zevk mi duyuyorsun?

— Hoşuma gidiyor!

— Daha başka meşguliyetlerin de var mı?„

Karısı güldü:

— Güzel san'atler müzesinin müdürlerinden biriyim. Aynı zamanda kasadarıyım da! "Çocuklar Yurdu' ve " İhtiyarlar Yurdu " idare meclislerinde de azayım Daha bir kaç yerde ve muhtelif klüplerde de alâkam var..

— Hiç bilmiyordum.. Çok garip!. Halbuki ben akşamları geldiğim vakît seni daima evde buluyordum! Bana bu meşguliyetlerinden hiç bahsetmiştin!

— Buna emin misin? Ben sana bunlardan ne kadar çok kere bahsettim ama.. "

Howard karısının tereddüt ettiğini görerek:

— Ey?

— ... hiç bir zaman sen benim söylediklerimi dinlemiyordun ki! kendi fabrikanın işlerine o kadar dalmıştın ki benim işlerim seni hiç alâkadar etmiyordu.

—Bunlara da iş mi diyeceğiz, Alis? Bunların hepsi neye yarar?

— Howard, senin fabrikan neye yaradı?

— Benim fabrikam seni ve çocuklarımızı refah içinde yaşatmağa yaradı!. Sonra onu satarak elde ettiğim para ile de hayatımızın bundan sonrasını rahatca geçirmek imkânını têmin ettim!

— Hayır, o ciheti demek istemiyorum. Fabrika senin kendi şahsın için neye yaradı? Yâni sana güzel bir hayat verdi mi? Sana paradan başka ne getirecekti?

— Fabrika bana paradan başka ne getirecekti?

— Howard, zannetmiyor mısın ki hayattan bir haz duymak için bizim bâzan paradan başka şeylere de ihtiyacımız vardır? Benim fikrimce fabrika sana verdiğinden çok daha ziyadesini senden aldı!

— Alis, aklını mı kaçırıyorsun?

— Zannetmem.. Fakat bu mes'eleyi daha fazla mü-

nakâşa etmiyeceğim. Kendi kendine düşünüp bulabilirsin.. şimdi yemek için giyinmek lâzım !.

* * *

Hafta, Howard için çok ağır ilerliyordu. Salı günü öteki kızı Louise gelmişti. Fakat nişanlısı ve yaklaşan izdivacı ile o kadar meşguldü ki başka bir şeye alâka gösteremiyordu. Janie de bermutat eve bir girip çıkıyordu.

Howard bir defa karısına:

— Bu kız eve yalnız yatmaya geliyor! Yemeklerde bile ekseriya evde yok! „

diye söylemek istemiş, Alis :

— Mektebini ikmal ettiğinden beri nasıl haraket ediyorsa şimdi de tamamiyle öyledir. Halinde hiç bir deyişim görmiyorum !

mukabelesinde bulunmuştu.. Karısiyle beraber dost ziyaretlerine gittikleri zaman Howard konuşulan mevzular hakkında hiç bir malûmatı olmadığını görerek sükût etmeğe mecbur oluyor ve bu halinin şimdiye kadar farkına varmamış olmasına şaşıyordu.

Fabrikayı satmazdan evvel Alis ile birlikte çıkarlarsa ya sinemaya giderler veya teklifsiz dostları ziyaret ederek erkekler, kadınlardan ayrı, kendi aralarında iş konuşurlardı.

Şimdi karısının muteber mahafilde hürmet ve takdir ile kabul edildiğini ve zekâsı, mesaisi sayesinde şehrin en güzide tabakasından addedildiğini görüyor, içinde bir kıskançlık hissi eziliyordu. Kendisi de onun gibi hayatını kazanmak ihtiyacından vareste ve öyle israf edecek vakti olsaydı o da şimdi mümtaz bir şahsiyet olamaz mıydi !.

Artık huysuzluklar iycat ediyor, evin işlerinde kusurlar buluyor, sık sık kızlarına çıkışıyordu. Alis kocasının asabiyetlerine tatlılıkla mukabele ederek elinden geldiği kadar onu yatıştırmağa çalışıyordu. Fakat Janie öyle değildi.

Hattâ bir gün:

— Baba, dedi, ahlâkın çok değişti. Korkarım ki sihhatinde bir arıza olmasın! Bir doktora gitsen fena etmezsin !

Acaba Janie nin hakkı mı vardı! Bu fikir onu bir kaç gün işgal etti ve nihayet, gizlice bir doktora gitmeğe karar verdi.

Doktor uzun uzadiye muayeneden sonra:

— İki ay her gün muntazaman golf oynamanızı tavsiye ederim ! dedi.

— Bu dediğinizi yaparsam büsbütün yorgun düşmez miyim?

— Her halde şimdiki yorgunluklarımızdan çok daha iyidir. Siz dediğimi yapıp iki ay sonra tekrar bana geliniz !

Ve Howardın başka söz söylemesine vakit bırakmadan zili çalarak hizmetçi kıza, sırası gelen hastayı getirmesini emretti.

Howard, doktorun yanından asık bir çehre ile çıkmıştı. Evine avdetinde kütüphanede başını elleri arasına aldı.

O kadar dalgın idi ki odaya Alis in geldiğinin farkında bile olmamıştı. Karısı birden bire onu omuzuna dokunarak:

— Vaz geç bu hayattan, Howard ! Sen yine hakiki evine, hakîkî karına avdet et ! dedi.

O, şaşkın şaşkın başını kaldırarak:

—Ne demek istiyorsun, Alis ? Hakîkî evim hangisi ?

Fabrikayı demek istiyorum ! Git, yine onu geri satın al, eski hayatına rücu et ! Onsuz yaşayamıyacaksın ! Seni günlerden beri tetkîk ediyorum. İptida biraz ümide düşmüştüm.. Evet, ümit ettimdi ki fabrikayı sattıktan sonra belki biraz bana ve başka şeylere alâka gösterirsin ! Fakat beyhude ! Öyle değil mi ? Howard, doğrusunu söyle ! Çok bedbahtsın değil mi ?

— Cehennemde yaşıyor gibiyim !

Alis onun yanına oturup kolundan tuttu. Tebessüm etmeğe çalışıyordu ; fakat gözleri yaşla dolmuş, dudakları titriyordu:

— Bilmezsin sevgili Howard, ne kadar müteessir oluyorum ! Fakat çare ne ? Bütün hayatını fabrikanda geçirdin, kendini oraya gömdün ! Kabil değil artık ondan ayrılamıyacaksın ! Seni fabrika haricinde de hayata alâkadar etmek için çok oğraştım ! Teşebbüslerimin hepsi de boşa çıktı. Ne zaman bir iki gün kalmak için uzakca bir tarafa gittikse her defasında hemen için sıkılıyor ve ancak avdet için trene ayağını attığın vakit neş'en yerine geliyordu ! İzdivacınızın ilk senelerinde haftada bir akşamını, sonraları iki akşamını, daha sonra üç akşamını da fabrikaya hasrettim. Pazar günlerinin büyük bir kısmını da orada geçiriyordun ! Çocuklarını sevdiğini zannederim ; fakat Harriet doğduğu akşam sana fabrikaya telefonla haber vermek lâzım gelmişti ! Çok bedbaht oluyordum. Hattâ bu hale tahammül etmemeği, senden ayrılmayı bile düşünmüştün..

— Alis !

— Evet bunu düşünmüştüm.. Sonra vaziyeti olduğu gibi kabul etmeğe, kendimce hayatımı tanzim eylemeğe karar verdim. Beraber yapacağımızı ümit etmiş olduğum şeyleri yalnız başıma yapmağa başladım. Böyle haraketimle sana hayatımda müstakil olduğumu, sana tabi olmadığımı da göstermek istiyordum. Fakat sen bunun farkına bile varmadın ! Belki son zamanlarda biraz. „

Howard burada tastik makamında başını eğdi.

Devamı 159 uncu sahifede

Adem Oğlu

Hakkındaki Tenkîdimize Ruşen Eşref Beyfendinin Cevabı

Ahmet Cevat Bey efendi,

Şu son aylar içinde tercümesini neşrettiğim «Âdem oğlu-İbnül insan» hakkındaki uzun bir tenkîdinizi «Muhit» in bana göndermek iltifatında bulunduğunuz Nisan 1930 tarihli bir nüshasında okudum. Bu tercümeyi tetkîk hususunda göstermiş olduğunuz alâkadan dolayı size teşekkür ederim. Fakat sizi yormuş ve sizi gramerinize istediğiniz gibi misal bulamadan «Âdem oğlu'nun mütalaasını bitirmiş olduğunuz için en büyük yêse» düşürmüş olduğumdan dolayı da özür dilerim. Gerek Âdem oğlu'nun, gerek her hangi bir kitabın sırf bir lâyihaya malzeme olmak noktasından tenkîde uğrayacağını hiç aklına getirmemiştim. Yoksa bu tercümeyi bir esbabı mucibe lâyıhası ile birlikte neşretmek daha doğru olurdu. Beş altı eseri cedit kâğıdı dolduran tetkîdinizden ettiğim en büyük istifade, bu kitabı nasıl bir usulle tercüme etmiş olduğumu, okuyanlara arzetmekte kusur göstermiş bulunduğumu anlamaklığımdır. Bunu herkes sezer diye tahmin ettiğim için muhataplarımı fazla sözlerle yormaktan çekinmiştim. Fakat görüyorum ki tafsilât lâzımmış, zira bunları kavramıyanlar da bulunuyormuş. Meselâ: Âdem oğlunun Fransızcasında Bibl'den ve İncilden alınmış olan cümleleri ben de, türkceye geçirirken, kitabı Mukaddes ile İncil'in türkce tercümelerinden arayarak aynen aldığımı yazmış olsaydım ihtimal ki zatı âlinizi makalenizin ve itirazlarınızın yarısından kurtarmış bulunacaktım. Bu suretle bana kondurduğunuz eksikliklerden bir kısmını üstümden atmış olacaktım. Zatı âliniz de bu kitabı bir tek ve dar çerçeve içinden görüp bütün beğenilecek noktalarını bir kenara atmaktan belki vaz geçerek bir az daha san'at, üslup ve çeşni gözü ile bakmış olacaktınız. Bununla beraber madem ki şimdi böyle bir fırsat çıkmış bulunuyor, kitabın başında vermediğim iyzahatı müsaadenizle burada arza çalışayım, hem de sizin kullandığınız usul ve sıraya uymağa gayret ederek...

Ahmet Cevat Bey Efendi! Kitabın adını «Âdem oğlu» diye biraz kadim, fakat doğru bir çeşni ile tercüme ettikten sonra «İbnül insan» tâbirini de bir kavis içinde altına ilâve edişim bu tâbir önce Bibl' de Daniyal tarafından kullanılmış, sonra İsa tarafından da zikredildiği dört incilde tekrar edilmiş olmasından ileri geliyor, yoksa tefsire çalıştığımız gibi «İbnül insan» tâbirinin, türkcesine müreccah tutulmasından ve «bu türkce terkibin tam istenilen tasavvufî mânayı eda edemediğine teessüf edilmiş gibi olmasından» değil.

Bunun böyle olduğu anlaşılınca tebşir, beşaret, mahraka, zebiha, müteal gibi bir çok kelimenin de İncil tercümesinden alınmış olduğunu ve çoğu o tercüme cümleleri içinde kullanılmış bulunduğunu sezmekte zorluk çekilmez.

Melekûtüssema, melekûtullah tâbirlerini ben iycat etmedim ki; hep orada buldum! Yoksa gökler ülkesi, Tanrı diyarı demekte benim için hiç güçlük yoktu.

Kuddüsül Akdas tabirini ise Avram Galanti efendiden tahkîk ettim, hattâ dikkat buyruldu ise yanıma (Kodeş -a- Kodaşım) diye ibranicesini de yazdım ki Fransızcasında bu yoktur. Kavmullah ta İncilde vardır.

Ümmeti Muhammet denir, anlaşılır da, Ümmet Ullah denirse «peuple de Dieu» anlaşılmaz mı?

«Allahü Ahad» deyişim, mânayı, bence, «bir Allah veya bir tek Tanrı» ya demekten daha ziyade anlayışlı bir hale kor diye addedildiği için dir. Çünkü orada «bir» bir nevi müphemlik tesiri de verebilir ve meselâ:

«Bir nefes tevhitten ayrılmadım, *Allah bir*» mısraındaki kuvveti haiz olamaz. Sonra da «Kulhüvallahü ahad» i her işitmiş ve dinlemiş olan, bunun ne demek olduğunu kolayca sezer!

Fransızca «Manteau» kelimesi yerine örtü mü demeli idim? Aba mı? cüppe mi? puşide mi?... Örtü bu mânayı etrafı ile anlatamıyacağı için, kullanmağa mecbur kaldığım yabancı sözlerden «hilât»i ötekilere değiş ettim. Zira bu tâbire ta eskiden beri kulak alışıklığı vardır.

Yahudilerin din reislerine «Papaz» demiyorlar, Ahmet Cevat Bey Efendi! «Papaz», hıristiyanların ruhanîlerine diyorlar. Yahudiler kendi din reislerine «Kâhin» diyorlar; isterseniz dört İncil'e de bakın, Avram Galanti Efendiye de sorun. Bu kâhinlerin başına ise «kâhini a'zam» derler; isterseniz Meta-İncilinin 26 ıncı babındaki 57 inci cümleyi okuyun: «ve İsa'yı tutanlar anı kâhini a'zam kayafa'nın yanına götürdüler.»

«Pak ve napak» gerçi türkce değildir, fakat duyulmağa çok alışmış birer tâbirdir; hattâ paklrnmak; pake çıkmak; paklamak; yüzü ak, alnı pak diye de en canlı halk muhaveresi cümlelerinde

kullanıla gelmektedir. Fazla olarak ben bu tâbiri şunun için «kirli» ye de, «pise» e de, hattâ «mundar» a da tercih ettim ki: kadın yedi gün mü pistir, on dört gün mü kirlidir? sözleri, yeni doğurmuş bir kadın hakkındaki dinî tâbir nüktesini anlatmaktan ziyade fizyolojî bir hadiseyi akla getirebilir.

«Peder ve baba» yerine, hattâ İncil'in bir kaç yerinde «Peder» tâbiri kullanıldığı halde «Eb» deyişim, zaten türkce olmıyan «peder» kelimesinden fazla «Eb»bin, eskiden beri türkcede bu husus için erbabınca kullanıla gelmiş olan teslis mefhumuna âdeta klişe olduğu içindir: «Eb, ibin, ruhûl kudüs Le père, le fils et le Saint Esprit!»

«Melik ve melekût» kelimeleri nasıl İncil'den alındı ise: «beyit, heykel ve beriyye» tâbirleri de öylece İncil' tercûmesinden alınmıştır. Meta'nın İncil'inin 12 inci babında «beytullah» sözü vardır. İncil'in daha bir çok yerinde de bu tâbir geçer. Fransızcada «la salle» denilebilirse de türkcede «mabet odası» demenin pek zevkine varamıyorum. Çoğrafiya haritasında herkes «Beriyetüşşam» tâbirini görmiyor mu?

«Neccar» dedim. Çünkü eskiden beri «Yusufü neccar» tâbiri, erbabınca alem ola gelmiştir. Eğer bunun daha türkcesini kullanmış olsaydım, makalenizde tavsiye buyurduğunuz gibi «marangoz» demezdim; çünkü bunun fransızcası «le menuuisier» dir; fakat bir iki yerde İncil'de de söylendiği üzre «dülger» derdim: «dülger Yusuf=Josephe le *Charpentier.*»

«İmdi» tâbirini, sırası gelince kendi üslubumda da memnuniyetle kullanırım; fakat gerek İncil tercümesinde, gerek Kısası Enbiya'da, gerek başka tasavvufî yazılarda bunun çok kullanıldığını gördüğüm içindir ki ben de bu kitaptaki «donc»un karşılığını «imdi» diye yazdım. Eğer bunda bir mihanîlik varsa tercümeyı kolaylaştırmış olmasından değil, hale mevzua uygun düşmüş olmasındandır.

Müsaadenizle söyleyim ki; «habîr» tâbiri, bu vaziyete ve bu çeşniye göre, «kulağı delik» ten daha türkce değilse bile daha uygundur, «Alîm, habîr» tabirleri yalnız amcalarımıza değil, tasavvufî ve dinî mevzua merakı olan yegenlerimize ve belki torunlarımıza da yabancı gelmiyecektir. Ben bu tercümede bu kelimenin türkce karşılığını aramakla mükellef değildim; bunu erbabı, ve salâhiyetlileri, lüzum görürse, benden daha muvaffakîyetli bir surette yapabilir, fakat her halde zannederim ki «kulağı delik» demez. Ben, sadece, elde bulunandan istifade ettim. Netekim zatı âliniz de «asırlarca süren bir inkişafın lisana mal ettiği her türlü vasıta ve işaretlerden istifade etmek çok doğru ve lüzumludur» buyuruyorsunuz.

«Hafif meşreplik» denir biçimli olur da «hercai kararlık» denirse biçimsiz mi oluyor? Niçin?

Niçin «şehzade» demeyip «melik oğlu» dediğime şaşıyorsunuz. Fransızcası niçin «prince» demeyip te «fils de roı» demiş? İsa kendini şehzade telakki etmiyor, melik oğlu tasavvur ediyor da onun için...

«Geldikte, gittikte» şeklindeki sıygamın kullanılması, bilhassa tarihî eserlerde hoş olur. Şayet günün birinde eski bir tarih eseri tercüme buyuracak olursanız bunu böyle kullanmanızı zatı âlinize de samimiyetle tavsiyeye müsaraat ederim. Kaldı ki bu şekil bu gün bile İstanbul'un ve bir çok vilâyetin konuşma dilinde vardır: Ben sana söyleyim de sen onu gördüğünde tekrar edersin» derler. Fazla olarak, ben bu şekli kullandımsa her mevzuda da her muharrir bunu mutlak böyle kullansın diye bir iddiada da bulunmadım a!

Muhatabınıza öyle geliyor ki «medik» lâhikası ile biten «participe»ler muayyen bir kaç formüle münhasır değildir:

«*Değişmez* fen mi vardır, müstakîr eşya mı kalmıştır?»

«Cihanda aksi sabit *olmadık* dâva mı kalmıştır?» mısralarını yazan Namık Kemal acaba türkce mi bilmiyordu?

«Bu adama yapılmadık fenalık kalmamıştır»; «biçareye reva görmedikleri hakaret yok»; «aranılmadık yer kalmadı»; aşılmadık dağ bırakmadın»; «hiç bilinmedik bir yere gelindiği zaman çok dikkatli bulunmak iycap eder» v.s. mükemmel türkcedir zannederim.

«Candan sevmek» kalıbı üzerinden: «Allahı bütün kalbinden ve bütün canından ve bütün fikrinden ve bütün kuvetinden sevesin» cümlesinin tercümesini ben yapmadım Ahmet Cevat Bey Efendi. Onu ben, Markos İncil'inin 12 inci babındaki 30 nümerolu cümlede, ve Meta'nın 22 inci babındaki 37 nümerolu cümlede buldum, hoşuma gitti ve olduğu gibi aldım. Şayet bu şekil yanlışsa bile, ki bence değildir, san'at ve zevk çeşnisindeki eskiliğinden ve iptidalığından «primitif» gelme bir güzelliği var ki, doğrusunu isterseniz bir nice dil veya sarf hocasının telkîninden ve titizliğinden üstündür. Kaldı ki türkcemizde bu şekli bu gün bile kullanı-

rız: «Beni kalbinden sev, öyle yüzünden değil»; «azından ver, çoğundan ver, elverir ki gönlünden ver.»

Sığınak, seçgin gibi bir iki kelime tecrübesi yapmaklığımı başıma kakmak doğru mudur? Bu tâbirler beğenilir ve tutarsa dilin güzelliğine zarar mı gelir?

Bir yandan açık türkce konuşurken, hattâ «hırsı cah, aksi seda» gibi eski farisî terkipleri «cah hırsı, seda aksi şekline komakla nasıl sadeleştirici bir yol tuttuğum anlaşılınca bir yandan da bâzı eski tâbirleri cümleler icinde bırakmış olmaklığım iki de bir usul değiştirmekliğime hamledilmesin, «ziyafet vermek veya çekmek» yerine «ziyafet etmek» demişsem bunun İncil tercümesinde bu yolda söylenmiş olduğu ve kitabın çaşnisine pek uygun düştüğü hatırlansın. «Les lévites'in ahdı atik'indeki 27 inci bapta arayın; nasıl ki «mükedder ve gamnak» ta İncil'de vardır. Keza:

— Sen şol peygamber misin?

— O dahi değilim.

ile başlayan muhaverenin yalnız şu kısmı üzerine bende, müsaadenizle Yohanna İncil'i tercümesinin birinci babındaki 21 nümerolu cümleye müracaatte bulunmanız recası ile dikkatinizi celbe cesaret edeyim, efendim.

Hasılı Ahmet Cevat Bey Efendi, bu tercümeye biraz da zevk ve san'at gözü ile bakmağa katlanmış olsa idiniz, kendinizi «çatlak eski vazolarla en çiğ renkli çanakların karma karışık şuraya buraya serpiştirilmiş bir antikacı mağazasında» sanacağınıza bir İncil'i veya bir peygamber hayatını canlandıran renkli camlardan veya mozaik duvarlardan biri karşısında addederdiniz zannederim.

***

Gelelim nahiv bahslerine: Bu noktalarda dikkate yarar tahlilleriniz var. Fakat bir veya iki cumle alarak kitabın bütün cümleleri hakkında ahkâm çıkarmak gibi istintaçlarda bulunmuşsunuz. Teşrih ettiğiniz cümleyi yüksek sesle ve entonasiyona riayet ederek okursanız, noktalı virgüllerle ayrılmış olan muhtelif parçaların mânayı tamamladığını görürsünüz. Bu cümle fransızcasında da böyle uzun ve periodlı olduğundan bir tecrübe mahiyetinde olmak üzre böyle yapılmıştır.

Haşiv saydığımız noktaların çoğunda bu tekrar usulüne, vuzuhu bir kat daha kolaylaştırmak için müracaat edilmiştir. Bunun bence ziyanından fazla faydası vardır, dilce de yanlışlığı yoktur; ahenge, sizin tâbirinizle daha «arkait» bir tat verir. Bazı noktalardâ hitabet şekli aldığını söylediğiniz şeyler bilâkis tahkiye şekline daha yaraşık aldığı için müreccah tutulmuştur. Meselâ: «Bu kervanlar âlimler getirir, merak sahibi adamlar getirir, zenginler getirir, hahamlar getirir» şekli hitabet şeklinden ziyade masal ve tahkiye şeklidir. Keza: «Zenaat sahibidirler, yemişcidirler, köylüdürler, çobandırlar, arıcıdırlar» da öyledir... Haşiv ve tekrar diye gösterdiğiniz bu şekilleri ben, türkcenin, öteki dillere de nasip olmıyan hususî güzelliklerinden diye görüyorum, ve bu şekilleri çok seviyorum.

Küçük zühuller serlâvhası altında zikrettiğiniz bir cümleyi tenkîtte haksız değilsiniz. Bunu ben de tercüme ederken görmüştüm. Fakat üslup hatırı için mânadan hafif bir fedakârlık mecburiyetinde kaldım. Yâni: «Nasın kalbinden berrak sevgi kaynağı fışkırtan sözleri, o zamana kadar görünmiyen dipteki akıntıları yüze çıkararak berraklığı bulandıran sarımtrak sulu bir nehir olmuş» yerine: «sözünün, nasın kalbinden fışkırttığı berrak sevgi kaynağı, o zamana kadar görünmiyen dipteki akıntıları yüze çıkararak berraklığı bulandıran sarımtrak sulu bir nehir olmuş» tarzında tercüme edilebilirdi. Fakat bu iki şekilden hangisi anlayışı daha kolaylaştırıyor, itiraf ederim ki şimdi bile henüz tamami ile tâyin edememekteyim.

«Sarımtrak sulu» tâbirine gelince... Bir kere cümlenin içindeki vaziyeti bunun böyle söylenmesini icap ettiriyor. Sonra da türkçede böyle bir şey kullanılırsa yanlış olmaz. Ne biçim sulu bir göl: tuzlu sulu mu? Yeşil sulu mu? Sarımtrak sulu mu?... Yerine ve icabına göre: Suyu tuzlu, suyu yeşil de denebilir; yeşil sulu, sarımtrak sulu da denebilir fikrindeyim. Kullandığım şekli ihtiyar ettiğim için türkceyi bozdum gibi bir eza duymıyorum, Ahmet Cevat Bey Efendi!

Geniş bir nehrin sulu olduğunu söylemekte, sizin iddia ettiğiniz vech ile garabet yoktur. Kazara olmuş olsa idi bile, siz de kabul buyurursunuz ki bu suçu tercüme edenden ziyade kitabı yazmış olana yüklemek muvafık olurdu. Halbuki böyle bir garabet yoktur. Zira bir nehrin suları çekilmiş olabileceği gibi yatağı tamamı ile kurumuşta olabilir, bahusus Yehudiyye'de...

Bir de şu vefasız bahsına bakalım: Niçin düşmana hain demek vefasız demekten daha muvafık

düşsün? Perfide, méchant mıdır? Türkcede: Düşmandan vefa umma! sözü çok kullanılır bir söz değil midir? O halde düşman ne olur? Vefasız... Öyle değil mi?

«Dost *bivefa*, düşman kavi, tali' zebun» tarzında zikrederek bana vermek istediğiniz irşat dersinden istifade edemedim. Çünkü galiba bu sözle Fuzulî nin bir beytine telmih etmek istemişsiniz. O beyit ise, hatırımda kaldığına göre şöyledir:

«Dost *biperva*, felek bi rahm, devran bi sükûn».

«Dert çok, hem dert yok, düşman *kavi*, tali' zebun». Bu iki mısrâda «bivefa» sözüne rast gelmiyoruz, gelse idik te vezne uymazdı.

«Ermek... ve «erdirmek» bahsinde itirazımıza o kadar mahal yoktur, zira: «ben filân işi yapmakla muradıma erdim» demekle, «filân işi yapmak beni muradıma erdirdi» demek arasında mânaca fark yoktur.

İsyana teşvik etmek, zannımca başka mânadadır; Provoquer ile conseiller ayni manada olmadığı gibi...

Bazı tâbirleri iki defa kullanmaklığım hangisinin daha muvafık olduğunu kestiremediğimden değildir, yeni mânalarının daha henüz eyice anlaşılamaması korkusu ile yanlarına eskilerini de ilâve ettim: Reybi, inansız gibi... Bu yolda şeylere fransızca tercümelerde de rast geldiğim olmuştur... Siyaset *kombinezonları* türkce midir ki tavsiye ediyorsunuz? Siyasî *halitalar* demekte ne mahzur var!

Şemsettin Sami Beyin lugatinde «çiftci» nin yanı başında mültezim kelimesini ben de gördüm; fakat ne biri, ne de öteki bence o kadar ehemmiyetli ve anlaşılır bir mâna ifade etmediği için mültezimi bırakıp çiftciyi aldım. Mültezimden daha memnunsanız onu koruz, ne çıkar.

***

«Âdem oğlu» nun tercümesini bu yolda tenkît ettikten sonra nesirlerime «her kes gibi hayran olduğunuzu» söyleyor ve bana «büyük edip» adını vermekle iltifatta bulunuyorsunuz. Kendim böyle bir şey olduğuma inanmadığım için bu sözünüzü, gönlümü almak üzre bir teveccühte bulunmak mânasına ihtiyar buyurduğunuzu anlamakla beraber nezâketinize çok teşekkür ederim. «Büyük edip» olmadığıma o kadar kaniim ve başkalarının, şayet buyurduğunuz gibi «hayran» kalarak okuyorlarsa iltifatta bulundukları nesirlerimin eksikliklerine öyle kailim ki vakti ile «Milliyet» te neşrettiğim ve bu kere tenkidnamenizi ihtiva eden nüshada «Muhit» e mahsus olmak üzre yeni yazılmış bir mekale şeklinde gördüğüm o eski yazıyı alâcağınızı bana önceden lûtfen bildirmiş olsaydınız, hiç olmazsa ayni makalenin «Seçme yazılar» da biraz daha düzgün çıkmış olan bir nüshasını takdim ederdim. Halbuki «Boğaz içi tahassüsleri» ne dair çıkarmak istediğim bir kitapta onu da tekrar gözden geçirip daha az kusurlu bir şekle sokmağa çalışacağım.

Fakat bu tercümenin lisana tehlike teşkil edeceğini zannetmiyorum. Lâkin dar bir çerçeveden bakılarak sebepleri ve menbâları araştırılmaksızın yapılan tenkîtlerin selim duyguları şaşırtmak tehlikesi göstereceğine kani' değil misiniz Ahmet Cevat Bey Efendi?

RUŞEN EŞREF

***

Tenkîdin en değerli eserlere ve en büyük muharrirlere tevcih edildiğini, ve tenkît demek husumet demek olmadığını ispat eden bir makale yazmış olduğumuzu zannediyoruz. Aldığımız cevabın en büyük kısmını tercümede kullanılan lugatlerin ve mistik tâbirlerin gayrımênüslüğünü İncil tercümesine dayanarak müdafaa etmek teşkil ediyor. Bunlar gayrımênüstür, mistiktir, ama, biz onları İncilin muhtelif yerlerinden aldık, deniliyor. O halde Âdem Oğlunu okuyup zevkîne varabilmek için İncil edebiyatiyle ünsiyet sahibi olmalıdır. Halbuki, değil İncili, Kasası-Enbiyayi okumuş ve mistik zevkîne varmış kaç türk vardır? Emil Ludviğin eseri hiç de böyle dar bir mistik zümre için yazılmamıştır; tercümenin esasını teşkil eden fransızcasını bu lisanı her bilen zevk ile okur, ve idealist bir insanın hayatına nüfuz eder. Kaldı ki İncil tercümesi Türk edebiyat tarihinde bir âbide değildir; hattâ o garip türkçenin dürüstlüğünü bile bilmem ki Ruşen Eşref Beyfendi garanti ederlermi?

Nahvi teşkil ve tercüme hakkında dokunduğumuz noktalar ancak misal kabilindedir. Esere dair bedîî fikir tahlili yapılamazdı, çünkü bizi yalnız tercümesi alakadar eder.

Medik sıgasının istiymali hakkında mufassal bir makale neşrine ihtiyaç vardır. Ne benim tenkîtteki kısa mütaleam, ne cevaptaki mülahazalar bu bahsi tenvire kâfidir.

Tenkîdimizin zihinlerde yanlış fikirler yerleştirecek mahiyette olduğuna kani' değiliz; takdirlerini aldığımız bir çok edebiyat müntesipleri de kanaatimizi teyit etmiştir.

Ruşen Eşref Beyefendinin diğer mütalaaları hakkında hiç bir şey söyleyecek değiliz; her noktanın asıl tenkîdimizle karşılıştırılması zahmetinin ihtiyar edilmesini alâkadar kari'lerden istirham ederiz.

A. Ç.

Milli Türk Destanı

OĞUZ HAN

Yazan : KEMALETTİN ŞÜKRÜ

— 1 —

Kara Han

Bundan tam iki bin iki yüz sene evvel. Asya da, Asyanın göbeğinde, zümrüt gibi ovaları, gök yüzündeki bulutlara karışan ormanları, şakırtıları günlerce uzak yollardan duyulan çağlayanları ile dillere destan olmuş Altın dağ eteklerinde Altın yurt isminde bir şehir vardı.

Bu şehir o zaman bütün orta Asya ya hükmeden büyük ve kuvetli bir devletin idare merkezi idi.

Kara Han... bu kuvetli ve büyük devletin reisi bu sabah bütün Altın yurt halkını Altın dağının zümrüt eteğinde topladı. Gök gürültüsünü gölgede bırakacak gûr, heybetli sesi ile:

— Arkadaşlar !.. dedi.. Senelerden beri bu Altın dağ eteğinde, Altın yurdumuzda yaşayoruz.. Altın ordumuz Sibiryadan Çin surlarına kadar şanımızı ve namımızı taşıyor. Sizi asla doğru yoldan ayırmadım. İşleyen oklarınıza haksızlık hiç bir vakît hedef olmadı. Tibet ovalarından kasırga gibi uçan atlarımız hep mazlûmu değil, zalimi kovaladı. Gölgemize sığınanlara kardeş dedik. Bize hücum edenlere en kuvetli çelikten daha sağlam göğsümüz kalkan oldu. Hepimizin başımız dik ve alnımız temizdir. Öyle değil mi ?

KEMALETTİN ŞÜKRÜ Bey

Altın dağın altın başaklı ovasını dolduran yüz binlerce halk hep bir ağızdan haykırdılar :

— Doğru dur !..

Sonra bu haykırış, dünyayı yerinden oynatacak bir kuvetle Altın dağı temelinden sarstı :

— Ey Kara Han !. Ey ulu hakan !. Bu gün nam ve şanımız Sibiryadan Çine yayılıyorsa.. Bu gün keskin kılıçlarımız mazlumlara siper oluyorsa, bu gün gergin oklarımız ancak haksızlığa karşı işleyorsa, bugün hepimizin göğsü yine hepimiz ve Altın yurdumuz için bir kalkan ise bunları biz, ey ulular ulusu olan ulu reisimiz, hep sana borçluyuz. Ve sen bu kos koca ülkenin hakimi, bütün Asyanın tek başına sahibisin, bununla iftihar et, bununla mes'ut ol ey Kara Han, ey ulu Hakan !.

Kara Han, yüz binlerce tab'asının bu hürmet, sadakat tezahürü karşısında memnun oldu. Fakat aynı zamanda da yüzünün çelik gibi sert ve esmer derisi buruştu. Bir

bakışıyle karşısındakini yere serecek kadar kuvetli nazarları göz uçlarında toplanan göz yaşı nemlerinin buharı altında kuvetini kaybetti.

Kara Han.. Ulu Hakan ağlayordu...

Altın dağın Altın ovasını dolduran Altın ordu yüce reislerinin göz yaşları karşısında birer aslan gibi gökrediler:

— Şanlı Hakanımız! Neden ağlayorsun. Göz yaşların kalbimize akıyor. Ne derdin, ne kederin var? Sen ki cihanın en mes'ut bir hakanısın, senin gözlerinden akacak tek bir damla yaşa mani' olmak için hepimiz kanımızı seve seve akıtırız.. Söyle, neden ağlayorsun.

Kara Han başını kaldırdı. Nemli gözleri ile Altın ordunun Altın yürekli evlatlarına baktı. Sesi artık heybetli değildi. Sözleri artık gök gürler gibi gürlemiyor, çağlayan gibi hazin hazin dudaklarından dökülüyordu:

— Arkadaşlar. Evet hakkınız var. Bugün bütün Asya bizim kılıcımız, kargımız, okumuz altında kendi öz malımız dır. Ve ben mes'ut olmalıyım. Fakat... mes'ut değilim.

— Söyle Hakan söyle, senin sert yüzünü buruşturan, mert ruhunu karartan, şanına tasa katan nedir? Oklarımız, kargılarımız, kalplerimiz hep.. hep senin içindir.

— Heyhat.. benim tasam öyle bir tasa ki.. onu hiç birinizin hiç bir silahı üzerimden alamaz. Bu tasa eldeki kargı, kılıçla değil, yürekteki temiz duygu ile belki zail olur. Esasen bugün burada, milletimizin kaynağı olan bu Altın dağ eteğinde sizleri bunun için topladım.

Kara Han nefes almak için sustu.

Altın ova sanki tek bir insan yokmuş gibi sükût içinde idi. Herkes, çok sevdikleri Hakanlarının büyük tasasını bir an evel öğrenmek için susmuşlar, nefes bile almıyorlardı.

Kara Han tekrar söze başladı.

— Artık ihtiyarlamaya başlıyorum. Öldüğüm, gözlerimi kapadığım zaman Hakanlığı bırakacak bir erkek evladım yok. İşte büyük ve biricik tasam bu. Çok temiz yüreğinizle çok sevdiğinizi bildiğim hakanınıza bir erkek evlat vermesi için dua edin. Sizleri buraya bunun için topladım.

Hakan daha sözünü henüz bitirmişti ki Atlın ovayı dolduran yüzbinlerce Altın ordulu aynı haraketle bellerinden kılıçlarını çektiler, aynı haraketle toprağa saplanmış kılıçların önünde diz çökerek Tanrı diye taptıkları kılıca karşı Hakanları için dua ettiler:

— Ey Tanrımız dediler, seni ellerimizde taşıdık, bileklerimize verdiğin kuvetle namını bütün Asyaya yaydık. Şimdi de önünde diz çöküp sana yalvarıyoruz, Hakanımıza bir erkek evlat ver. Altın ordunun Altın tahtı hakansız kalmasın...

***

— 2 —

Oğuzun Doğuşu...

Bir sene sonra.

Yine altın ovada bir sene evelkinden daha büyük, daha kalabalık bir toplanma vardı. *Volga* ve *Ural* nehirlerinin bol suları ile yıkanan *Pamir* yaylasından, *Isık göl* den, *Ala dağ* dan, *Yedi su* dan gelen halk hep Altın dağın eteğindeki Altın yurda toplanmıştı.

Bu halk, Kara hanın tab'asını teşkil eden bu mert bakışlı, temiz ve yüksek alınlı, kahraman ruhlu halk, asırlarca evvel *Pamir* yaylasının Şimalinde *Isık göl* ünde vatan kuran *Türk* isminde bir kahramanın nesli idi.

Türk, Hz. Nuhun torunu ve *Yafes* in oğlu idi. Türk, tek başına bir aile yuvası kurduğu *Isık göl* den evvela bir aşiret sonra da bir millet çıkarmış, bu millete ilanihaye tarihin sahifelerinde mertlikle yaşayacak olan kendi ismini, Türk ismini vermişti.

İşte bizim ilk ceddimiz budur.

Türk milletini teşkil eden *Türk* ün evlatları bugün reisleri olan *Kara han* ın av hayvanı derilerinden yapılmış koca çadırı etrafında halka olmuşlardı.

Niçin?

Yeni bir akın mı vardı? Kimseye fenalığı dokunmadan kendi toprağında kendi haline yaşayan bu necip halkın zümrüt gibi yaylasına, çağlıyanlı, ormanlarına yoksa bir göz diken vardı da *Savaş*a mı hazırlanmışlardı?

Hayır.

Bu toplanma ne akın, ne savaş içindi.

Ucu bucağı görünmiyen geniş ovayı doldurmuş bu halk kalabalığı, kılıçlarını bellerinden çıkarmışlar, önüne diz çökmüşlerdi.

Bu mert insanlar *Tanrı* diye kalplerini bağladıkları kılıçlarına bu gün can ve yürekten teşekkür ediyorlardı.

Çünkü bir sene evelki duaları kabul edilmiş ve bugün *Kara Han* ın bir erkek oğlu dünyaya gelmişti.

Çocuk o kadar güzeldi ki, annesinin kucağında çadırdan çıktığı zaman Altın ovayı kaplayan halkın gözünü kamaştırdı.

Usüldendi: Doğan erkek çocuklara annesi ilk memeyi kabilesi efradı karşısında verir, ondan sonra da çocuğa yine kabile tarafından ad konurdu.

Kara Han, oğlunu kucağında taşıyan karısının yanında ilerledi.

Yüksek bir yer hazırlanmıştı.

Buraya çıktı. Yeni doğmuş evladını annesinin kucağından aldı. Havaya kaldırdı.

Heybetli sesi ile:

— Arkadaşlar, diye bağırdı, bir sene evel temiz yüreğinizle ettiğiniz duayı *Tanrı* kabul etti. Artık bundan sonra mes'udum. Hiç bir kederim kalmadı.

Sonra, evladını bağrına bastırıp öptü ve ilk memeyi emmesi için annesine uzattı.

Çocuğun dudakları annesinin memesine henüz değmişti, ilk süt yudumu henüz boğazından geçmişti, ki hiç beklenmedik bir hadise oldu. Bütün gözler kadın ile çocuğa çevrilmişti.

Doğalı bir kaç saat olmamış bu yavru, annesinin memesinden ilk yudum sütü emdikten sonra bir daha emmemiş, ayağa kalkmış, babasına doğru yürümüş ve bir musikîden daha tatlı bir sesle:

— Baba!.. demişti. Ben meme emmem. Bana sizin yediğiniz yemeklerden verin.

Bu bir hârika idi.

Yeni doğmuş bir çocuk söz söylesin, yemek istesin ve hemen yürümeğe başlasın!..

Kimse gözüne inanmıyordu. Fakat hakîkattı. Kara Han, oğlunu tekrar kucağına aldı, öptü, sevdi, kendisine böyle hârika bir evlat nasip ettiği için Tanrıya tekrar tekrar teşekkür etti. Sonra, şahit oldukları hadisenin şaşkınlığı içinde mephut kalmış olan halka hitaben:

— Oğlumun adını koyun!..

diye bağırdı.

Babasının kucağında mini mini ellerini oynatan yavrucuğun ufacık ağzı tekrar açıldı, gül rengi dudakları tekrar haraket etti.

Çok latif bir ses, hafif esen rüzgârla altın ovayı dolduran halkın üzerinden geçti, Altın dağın gümüş çağlayanlı eteklerine yayıldı:

— Benim ismim OĞUZ dur!

Bu sese aksi seda halinde ucu bucağı görünmez ovanın insan kalabalığı gök gürler gibi cevap verdi:

— Oğuz!.. Oğuz.. Oğuz!..

Ve bu tarihten itibaren de *Oğuz* ismi Türk tarihinin ilk sahifesine geçti...

— 3 —

Tanrı Peşinde...

Aradan haftalar geçti. Bu geçen haftalar bir hârika halinde doğan ve dünyaya gözünü açar açmaz yürümiye, söz söylemeğe başlayan çocuğun hayatı üzerinde ay, hattâ sene têsirini yaptı.

Kendi ismini kendi koyan küçük Oğuz bir kaç ay içinde sekiz dokuz yaşında imiş gibi büyümüştü.

Artık koşup oynayor, ata biniyor, ok atıyor, izinsiz olarak Altın dağın güzel ormanlarında geyik avına gidiyordu.

Altın ova onun şen sesi ile çın çın ötüyor, gümüş köpüklü çağlayanlar başında şarkı söylediği zaman bülbüller susuyordu.

Oğuz, her hususta bir hârika idi. Büyüdükçe, boy atıp kuvet buldukca zekâsı da artıyor, düşüncesi senelerden beri tecrübe görmüş en âlimlerin düşüncelerini bastırıyordu.

Oğlunun bu halinden babası Kara Han o kadar memnundu, o kadar sevininiyordu ki bir gün Oğuza:

— Evladım, dedi, seni bana veren Tanrı ya ne kadar şükür etsem az dır.

Oğuz, Tanrı diye bir şey tanımıyordu.

— Baba, dedi, Tanrı ne dir?

— Yavrum, seni, beni, yeri, gökü yaratan büyük kuvet. Ben, bütün Altın ordu halkıyle o kuvete yalvardım. O da seni bana verdi.

— Peki baba, bu Tanrı nerede?

— Hepimizin elinde ve belindeki şu çelik kılıç yok mu? İşte büyük Tanrımız odur.

Oğuzu bir düşünce aldı. Babasının söyledikleri onun küçük kafasında pek büyük têsirler bırakmıştı. Hiç cevap vermeden Kara Hanın yanından çıktı.

Babasının büyük kılıcını kuşandı. Ak atına bindi, Altın dağın yolunu tuttu. Dar geçitlerden geçti, sarp yamaçlardan aştı.

Altın dağın en yüksek tepesinde bir kara taş vardı, onun yanına geldi. Ak atından yere atladı. Babasının Tanrı dediği kılıcı altın kabzasından iki eli ile yakaladı, vücudünden beklenmiyecek bir çeviklik, mini mini kollarından umulmıyacak bir kuvetle kılıcı başı üstüne kaldırdı ve hızla kara taşın üzerine indirdi.

Çelikin sert taşa hızla inmesinden acı bir ses çıktı, kıvılcımlar saçıldı, kılıç parça parça oldu. Oğuz, kabzası elinde kalmış kılıcın kırılmış, ayağının ucuna düşmüş parçalarına baktı. Gözlerinde bir zekâ ışığı çaktı. Dudaklarında acı bir gülüş yer buldu:

— Tanrı bu mu? dedi. Babamın en büyük kuvet diye taptığı Tanrı bu benim elimde parçalanan çelik parçası mı? Hayır, hayır, yeri gökü yaratan, insanları halk eden bir Tanrı varsa bu Tanrı yine insanlar elinde böyle kırılmaz. Ben böyle kılıçtan bir Tanrı tanımıyorum.

Elindeki kırık kılıcın altın kabzasını fırlatıp attıktan sonra Ak atına atladı:

— Ben, kendi Tanrımı, hakîkî Tanrıyı kendim arayacağım ve... bulacağım..

diyerek Altın dağından aşağı ak atını sürdü.

(Bitmedi)

BİR GEZİNTİ

Ellerime cebimden başka yer olmayınca
Nasıl sıra ağaçlar giderse yol boyunca
Ben de aynı sükûnla gider ve sayıklarım.

Böyle yürürken, yalnız, iki kat bükülerek
Dudağımdan bir şerit halinde dökülerek
Arkamda bir iz gibi sürünür ıslıklarım.

SABRİ ESAT

BAĞDA

Kütükler sıralanır birbirinin peşinden.
Asma fitilerinde son bahar güneşinden
Kalan son pırıltılar gün batınca silinir.

Salkımlarla dopdolu kollarını açarak
Üzüm tanelerini son kuşlara saçarak
Bir bostan korkuluğu uzun uzun gerinir.

SABRİ ESAT

Güzel san'atlar resim tarihinde yüksek bir şöhret.

MİLLE

İlhamını yalnız tabiatın güzel manzaralarından, köy hayatının saf, temiz, samîmî haraketlerinden alan bu san'atkârın eserleri bugüne kadar layemutluklarını muhafaza etmişlerdir.

Fransanın on sekizinci asırdan itibaren üç şûbeye ayrılan ve her şûbede her asır ayrı ayrı üstatlar yetiştiren resim tarihi, denebilir ki *Mille* gibi şöhretleri pek nadir kaydeder.

Mille on dokuzuncu asrın evladı ve on dokuzuncu asır resim san'atının Fransa için şerefi dir. Tabiatın güzelliklerini fırça ile tespit etmek, köy ve köylü hayatını yağlı boya muşambası üstünde canlandırmak cereyanı daha on yedinci asırda iken başlamıştı; o zaman bu tarzın şöyretleri *Vouet, Bourdon, Le nain* idi.

Mamafi bu asırda resim san'atı hemen hemen Fransa sarayının têsiri altında idi. Kıralların canı hangi mevzûda resim isterse ressamlar onu yapmak ve yahut müstakîl olarak yaptıkları eserleri herkesten evel kırallara beğendirmek mecburiyetinde idiler.

On sekizinci asırda Resim san'atı Saray çenberinden kurtuldu, fakat bu sefer de zenginlerin, Parisin kibar halkının esaretine düştü. Bu esaret zincirini ilk kırıp parçalayan meşhur *Davit* olmuştur. *Davit*, doğrudan doğruya tabiattan ilham alan realist bir san'atkâr olduğu için eserleri âdeta yeni bir san'at mektebinin esasını kurmuştur denebilir. On yedinci asırdan sonra ihmal edilen Tabiat, köylü hayatı, köy sahneleri yine meydana çıktı ve bu

mektebin açtığı çığırda yürüyenler içinde on dokuzuncu asrın iptidalarında bir şöhret yıldızı parladı. İşte bu yıldız *Mille* nin yıldızı idi.

Fransada peyizajistler, yâni tabiattan ilham alarak manzara resmi yapanlar, denebilir ki hiç bir asırda on dokuzuncu asır kadar muvaffak olamamışlardır. Ve bu yolda yetişen *Mille* tek başına fırçasiyle bu yeniden canlanan cereyanın başında müstakil bir cephe aldı.

Jan - Fransuva - Mille, Manş denizi üzerinde *Greville* şehrinde 1815 senesinde doğmuştur. Tahsilini *Delaroche* un nezareti altında yaptı ve ilk eserini 1844 senesinde 30 yaşında iken meydana getirdi. Mille, daha pek genç yaşta

Yem Verirken..

iken tabiatın güzelliğine meftun olmuş, köy hayatının samîmiyeti içinde yaşayan köylülerin, çobanların yaşama tarzlarına bayılmıştı. İşte bu sevgi dir ki genç ressamın fırçasına hep bu yolda işlemek zevk ve arzusunu aşıladı. Artık kararını vermişti.

İlhamını sade tabiatın güzel manzaralarından, köy hayatının saf, temiz haraketlerinden alacaktı. Bunun için *Barbizon* a yerleşti. Burada istediği gibi tetkîk edebilecek bir sahe vardı. Tabiat, sanki bütün güzelliklerini burada, *Fontainebleau* ormanı civarına toplamıştı. Köylülerle beraber yaşadı. Ormanlarda, kırlarda gezdi, dolaştı. Büyük aşkı onu her güzel manzara karşısında çok hassas yapmıştı. Bu hassasiyet ile dir ki sade Fransa resim tarihinde değil

Yayık Başında..

Harmancılar

Aşı Yapan Adam

cihan güzel san'atlar âlemi içinde sayılı şöhretlerden oldu. Eserleri beynelmilel bir takdir ile karşılandı ve bunlar bugüne kadar layemutluklarını muhafaza ettiler.

Mille nin büyük bir hususiyeti de görüşteki kuvet kabiliyeti dir.

Bir çok köy ve köylü sahnelerini bir görüşte dımağına nakşeder ve sonra bunları en ufak teferruatına kadar unutmadan modelsiz olarak ve sırf hayaline yerleştirdiği manzara ilhamiyle aynen yapardı.

Çok mâruf bir eseri olan harmancılar tablosu Luvr müzesinin en güzel eserlerinden biridir.

İlk Adım !

Ressam, bir çokları gibi bu tabloyu da mahallinde yapmamıştır. Sadece krokisini almış, sonra haylinin kuveti ile atelyesinde yapmıştır.

Ağıla dönüş, - aşı yapan adam, yem verirken, yayık başında, eserleri de bu meşhur ressamın mâruf eserleridir.

Hele *ilk adım* tablosundaki safiyet ve samîmiyet tabiattan ilhan alan bu yüksek san'atkârın kabiliyeti hakkında tam bir fikir verir.

Mille 60 yaşında ve 1875 senesi 20 Kânunu sanisinde öldü. Bıraktığı eserler bugün en meşhur müzelerde şeref mevkiini almaktadir.

Ağıla Dönüş

LATİN EDEBİYATI

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

İnhitat Devri

İlme, edebiyata uzak kalan Roma gençliği kendini tamamen zevke, sefahate vermişti. Roma gençliğinin sağlam, mert seciyesi, ahlakı yerine eğlence, sahte ihtişam ve göz boyayıcı yaldızlar kaim olmuştu. Vücut bulan eserler hep bu sukut etmiş ahlakın istediği şekilde gayrı ciddî ve ahlakî eserlerdi. Böylece bir taraftan umumun zevkî bozulurken diğer taraftan Latin edebiyatının temiz cephesi de zayıf eserlerle kirlenerek kararıyordu.

İnhitatın Sebepleri

Auguste asrında çok yüksek bir mevcudiyet gösteren Latin edebiyatı, *Auguste* ten sonra gelen hükûmdarlar devrinde seri' bir sukut ile inhitata doğru yürüdü. Bu sukutun başlıca amilleri *imperyalizm istipdadı, ahlakın bozulması,* şairlerin, eserlerini umûmi mahallerde okuma mecburiyetleri ve Romaya akın eden ecnebilerdir. Sezarların istipdadı bir taraftan Romanın secyesini bozarken diğer taraftan ulvî ilhamları en müstaiit dımağlarda boğdu, söndürdü. *Senato* nun ihtişamlı kavgalarında, *Forum* un hiç eksik olmîyan hararetli müzakere ve münakaşalarında *Belâgat* mektebinin acemi talebeleri bir biri arkasına seslerini yükseltirken öz hatipler sustular.

Şiire gelince, onda da eski ahenk ve istiklal kalmadı. Şiirler hep *Tiber, Kaligula, Neron* gibi zalim ve müstebitlerin sefih arzularına uygun gelecek methiyelere inhisar etti.

Ahlak bozukluğu Roma halkının her tabakasında derin ve korkunç rahneler açarak gittikce artıyordu.

İlme, edebiyata, ciddi işlere uzak kalan Roma gençliği kendini tamamen zevke, sefahate vermişti. Sahte ihtişam, göz boyayıcı yaldızlar, eğlence eski Roma gençliğinin sağlam ve mert seciyesi, ahlakı yerine kaim olmuştu. Halk ise kendini hayvanî ihtiras kasırgası içinde bu ahlaksızlık denizine kolaylıkla atmıştı.

Ara sıra eski devrin henüz tamamen sönmemiş dehâları ortaya güzel eserler koymıyorlar değildi.

Fakat bu eserleri, kendi duygu ve düşüncelerine, ahlaksız hislerine uygun görmiyen halk çok souk karşılayordu.

Bu devirdeki büyükler sadece ihtişam ve sefahet düşünüyorlar, halk da yalınız iki şeyin peşinde koşuyordu: Ekmek ve eğlence...

***

Latin edebiyatının inhitatına umûmî mahallerde mecburî kıraatlerinde têsiri oldu demiştik.

Bu mecburiyet *Auguste* asrında başlamış ve müteakîp devirlerde çok fazla şümulleşmiştir.

Auguste ün kurduğu bu usûl haddi zatında fena bir usul değildi.

Şairlerin, ediplerin eserlerini el yazısı ile kopya ederek her tarafa dağıtmak ve yaymak imkânının güçlüğü *Auguste* ü bu pratik usulü tatbike sevketmişti. İlim ve edebiyat adamları eserlerini toplu halk guruplarına karşı alenen ve bizzat kendileri okurlar, bu suretle hem şairlerin şöhreti artar hem de halk huzur içinde böyle güzel şeyler dinleyerek faideli bir surette vakît geçirirlerdi. Hatta bu umûmi kıraat toplanmalarında *Neron* bile hazır bulunmuş, kendi yaptığı şiirleri halka karşı bizzat okumuştur.

İşte *Auguste* ün çok iyi ve yüksek düşüncelerle kurmuş ve tatbik etmiş olduğu bu usûl *Latin edebiyatının* inhitatında büyük amil olmuştur.

Bakınız nasıl... Halkta eski Romanın metin ahlak esasları sarsılmağa başladığı için artık yüksek ilim, edebiyat ve ahlak eserleri revaçtan düşmüştü. Böyle eserleri alenen okuyanlar alkış yerine lakaydî ve hatta hakaret bile görmeğe başladılar.

Bunun üzerine şairler de halkın hoşuua gidecek mevzu'larda ve hoşa gidecek şekillerde eserler yazıp okudular.

Tabiî bu eserler hep sukut etmiş olan ahlakın istediği şekilde gayrı ciddî ve gayrı ahlakî şeylerdi. İşte böylece hem bir taraftan umûmî zevk bozuluyor hem de kuvetli Latin edebiyatının temiz cephesi zayıf eserlerle kirlenerek sukût ediyordu.

***

Ecnebilerin daimî surette Romaya akınları da bu inhitatta ihmal edilmez bir amil olmuştur.

Lisânın temizliği bozulmuş, Latin lehcesi *Sezar* ların, *Virjil* lerin, *Horas* ların o basit fakat muhteşem şeklini tedricen kaybetmiye başlamıştır.

Sukut Devrinin Edipleri

Tam dört asır süren bu sukut hengâmesinde ve saydığımız amiller arasında bütün güçlüğe rağmen yine bâzı yüksek zekâlar yetişmedi değil. Bunların eserleri her nekadar *Auguste* asrı ile mukayese edilmiyecek kadar az ise de pek çok ahlakî ve siyasî müşkilat içinde yaşayan bir devir için ehemiyetli, kıymetli ve hatta çoktur bile.

Dasitâni şiirde *Lucain*, Hicviyelerde *Perse*, *Juvenal*, *Petrone*, dramatik şiirlerde *Seneque* başlı başına şöhret kazanmışlardır.

Hükûmdarların istipdadı ve halkın hürriyeti elinden alınmış olması *Belağât* ve *Hitabet* inde sesini kıstı. Edebiyatın bu şubesine artık felsefe ve tarih eserlerinde tesadüf olunuyordu.

Tacite ise tarih ilmini tek başına ve rakîpsiz olarak o devirde kimsenin yetisemiyeceği bir san'at mevkiine yükseltti.

GEÇEN DAKİKALARIM

Kim bilir nerdesiniz,
Geçen dakîkalarım,
Kim bilir nerdesiniz?

Yıldızların, korkarım,
Düştüğü yerdesiniz,
Geçen dakîkalarım.

Aceba tütsü yaksam,
Görünür mü yüzünüz,
Aceba tütsü yaksam.

Siz benim yüzümsünüz,
İyilip suya baksam,
Görünür mü yüzünüz?

Gitti bütün güzeller,
Sararmış biri kaldı,
Gitti bütün güzeller.

Gün geldi saat çaldı,
Aranızda verin yer!
Sararmış biri kaldı.

— Biz nedamet çekeriz —
Bizden vefasız onlar,
Biz nedamet çekeriz.

Görüp de dönmiyorlar,
Bizi son gün çaresiz,
Bizden vefasız onlar...

NECİP FAZIL

Servantes-Hayatı ve Eserleri

Servantes Madritin Cenubunda Alkala kasabasında 1547 senesinde doğmuştur.

Servantes, ticaretle geçinen bir ailenin çocuğu olduğu için edebî hiç bir teşvik görmedi. Babası bir hukukcu iken gözleri olmadığından dolayı mesleğini bırakarak dükkân açmıştı.

Servantes mektepte şiire karşı büyük bir incizap duyuyordu. Heves ettiği bilhassa o müptezel şövalye masalları idi. Onlar için yüzlerce tiyatro yazmak isterdi. Bir takım tecrübeler yaptı. Kendi rivayetine göre sayısı 25 i bulan bu tecrübelerin çoğu kaybolmuştur, mevcutları da bize bunların hemen hiç bir edebî kıymeti olmadığını gösterecek mahiyettedir.

Servantes Sone yazdı. Fakat vasi' muhayyilesi ve dahiyane hassasiyeti mısrâların minyatür gibi ince san'atına sığacak kudreti gösteremedi.

Servantes, babası tarafından mütemadiyen maişetini têmin etmesi için sıkıştırılmakta idi. Nihayet zaruri olarak askerlik meslekine girdi. Bahriye destgâhlarına giderek o zaman Türklerle harbeden ve yarı korsan, yarı amiral vaziyetinde bulunan Aguna Viva ya müracaat etti.

Servantes 1570 de sefere çıktı, bu sefer 1580 senesine kadar devam etti. Bu on sene zarfında Servantes en sergüzeştcuyane vak'alara iştirâk etti. Lepant muharebesinde Don Juanla beraber bulundu.

Nis, Navarin, Tunus muharebelerinde Türklerin karşısında idi. İki defa yaralandı. Sol elini kaybetti. (Ebedî eserimi yazmak için sağ elimi muhafaza ediyorum) dediği meşhurdur.

Bütün bu müddet zarfında deniz harplerine ait tasvirleri, methiye ve mersiyeleri havi bir takım şiirler yazmaktan geri kalmadı. 1580 de maişetini têmin edecek kadar bir iyrat yaptıktan sonra İspanyaya dönerken yolda kor-

Servantes'in Madritteki Heykeli.

sanlar tarafından yakalandı. Korsanlar onu Cezayire götürerek sattılar. Orada bir çok esaret seneleri yaşadı. Bir aralık onu çöle yakın vahalardan birisine kadar sevkettiler.

Servantes orada bir misyonere tesadüf etti. Misyoner bir esir rahibin hayatını kurtarmak için fidye vermiş, fakat bu para rahibin hayatını kurtarmağa kâfi gelmemiş olduğu için onun yerine Servantesi azat ettiler. Bu suretle Servantes 17 senelik kadar uzun bir sergüzeştten sonra memleketine döndü, tekrar yazmağa başladı. Artık hayatını tiyatrolariyle kazanacağını

ümit ediyordu. Bu sıralarda (Galeteanın birinci kısmı) ismindeki eserini neşretti. Bu eser onun şöhretinin mukaddemesidir. Maamafi, bu eser hayatının sonuna kadar natamam kaldı. O sırada bir çok tiyatrolar yazdı. Bunlardan en meşhuru (Nümançiya) dır. Nümançiya, Roma kumandanı Sypyon tarafından İspanyadaki Nümans şehrinin 4 senelik bir muhasaradan sonra zaptını gösterir. Bu kahramanane vak'anın arasında bir de Moranda ve Lida nın aşklarını tasvir eden romans vardır. Eser, Shakespeare de gördüğümüz tiyatro san'atının tohumlarını ihtiva etmektedir. O kuvvette olmamakla beraber ona yakın bâzı sahneleri ihtiva eder.

İngiliz şairi Shelley, bu eser için, Shakespeare'i okuduğum zevkle okuyorum demişti. Alman filozoflarından Fihte, (Alman milletine mev'izeler) ismindeki nutuklarında Servantesin bu eserinden çok mülhem olmuştur. Bir müddet sonra tiyatro müdürleri Servantes'in eserlerini almamağa başladılar. O, bu sahada maişetini têmin edemeyeceğini anlayınca buğday ticareti yaptı. İkinci Filip o sıralarda kraliçe Elizabet'e iylanıharp etmişti. Büyük Armada'yı İngiltereye yolladı, bu harbe Servantes de iştirâk etti, yaralandı; dönüşte tekrar buğday ticareti yapmağa başladı. Tam para kazandığı sıralarda müsaadesiz buğday sattığı için hapse atıldı. Kastil hapishanesinde yattı. Mahpes hayatı bir iki sene devam etti. Takriben 1591 den 1604 e kadar Servantesin eserine tesadüf etmiyoruz. Bu devre zarfında hayatı mahpes ve nisyan içinde geçmiştir. Fakat hakîkatte bu senelerde büyük eserini hazırlıyormuş. Onun ilk müsveddelerini hapisanede yazdığı muhakaktır. Büyük eser (Don Kişot) ismini taşıyordu. Don Kişot, İlyada, Hamlet, Faust ayarında bir eserdir; bütün bir milletin edebiyat tarihini lâyemut kılmağa kâfidir. Don Kişot sayesinde İspanya Don Kişotluktan kurtulmuştur.

Don Kişot saftır, idealist devirle realist devir arasında intikal merhalesidir. Don Kişot idealizm ve realizmin en mükemmel bir teşkilidir. Edebî eserler içerisinde onun kadar çok taklit edilen, lehinde veya aleyhinde yazılmış olan eser azdır. Daha tab'ından bir sene sonra muhtelif lisanlara tercüme edilmiştir. Servantes, Don Kişotu 1605 de bitirdi. Eser, müellifin mukaddemede söylediği gibi bütün renesans edebiyatını dolduran şövalye masallarının telkîninden halkı kurtarmak ve onları tehzil etmek için yazılmıştır.

Bu teşebbüs evvelce diğer bâzı san'atkârlar tarafından da yapılmıştı. Mesela İngiliz şairlerinden Kauser de şövalye romanlariyle alay etmişti. Fakat bu alelade bir hicviyeden başka bir şey değildir. Halbuki Don Kişot bir şaheserdir. Servantes bütün bir devrin, bir tarihin timsali olan Don Kişotla alay etmiyor, belki onun gülünç, biçare taraflarını gösterirken aynı zamanda onu seviyor, onun kalbine giriyor, insanlığını tanıyor ve bütün kudreti bu tanıyışında, onun büyük kahramanlık tasavvur ettiği insanî zâflarını tasvir edişindedir. Bir çokları Don Kişotun bir telkîn ve bir terbiye kitabı olduğunu, bir takım istiare ve kinayelerle dolu bulunduğunu zannetmişlerdir. Halbuki Don Kişot sadece Don Kişottur. Fakir, kudretsiz, köyünün iki kilometre uzağına gidemeyen zavallı bir şövalyedir. Fakat o bütün insanlar gibi her şeyi yapacağını, ve bütün maniaların önüne geçeceğini zanneder. Arkadaşı Sanşo Fansa hiylekâr, hodbin, durendiş, ve korkak insan tipini temsil eder. O mefkûrecinin bâzan icra vasıtası, bâzan şevkını kıran, onu yolundan çevirmek isteyen bir korkak rolünü oynar. Bâzan bilakis onun ihtirasını, hülyalarına karşı duyduğu iştiyakını tahrik etmekten,onu lüzumsuz maceralara atmaktan zevkalır.

Servantes bir üslûpçu değildir. Onun için, kitabın baş taraflarında tesadüf edilen intizam ve tasvir kudreti ilerlendikçe zâfa uğrar, hattâ bâzı yerlerde müptezel bir hal alır. Fakat Servantes, üslûbunun bu temevvüçlerine rağmen eserinde başından sonuna kadar dünyanın en kuvvetli psikoloğunun eserini bize vermiştir. Servantes kadar aynı zamanda hem en milli, hem en beşeri eser vücuda getirmiş bir san'atkâr daha göstermek müşküldür.. Eğer Servantes, hayatını dolduran yüzlerce eseri yazmamış olsaydı yalnız başına Don Kişot onu lâyemut kılmağa kâfi gelirdi..

Cihan Edebiyatı Şaheserleri:

Don Kişot korkunç yeldeyirmenleri hadisesine nasıl nihayet verdi?

Servantes ten *Terceme eden: Vasfi Mahir*

Oaralık Don Kişot otuz kırk tane yeldeğirmeni gördü ve yaverine dönerek:

— Dostum, dedi, tâli bizim karşımıza çıkıyor. Şu ilerdeki müthiş devleri görüyor musun? Belki otuzdan fazla. Fakat ne ehemmiyeti var! Ben bu Allah ve insan düşmanlarına hücum edeceğim. Enkazları da bizi zengin edecektir.

Sanşo:

DON KİŞOT

— Ne devi? diye cevap verdi, şu yedi kulaç uzunluğundaki kollariyle ufukta kımıldanan şeyleri mi diyorsun? Fakat dikkat edin, efendim! Bunlar yeldeğirmenidir ve sizin o kol zannettiğiniz şeyler kanatlarından başka bir şey değil.

— Vah zavallı dostum. Anlaşılıyor ki macera geçirmekte henüz tecrübe sahibi olmamışın. Bunlar devdirler. Ben iyi görüyorum. Eğer korkuyorsan uzaklaş; ve ben bu tehlikeli kavgaya girişirken bir köşede secdeye yat!

Bu sözleri söyledikten sonra, gördüklerinin dev değil, yeldeğirmeni olduğunu bağıra bağıra kendini helâk eden zavallı Sanşoyu dinlemeksizin atını sürdü. Onlara yaklaşmasına rağmen aklı bir türlü başına gelmiyordu. Kendi kendine:

— Bekleyin! bekleyin beni alçak haydutlar, diyordu, bir şövalye yalnız başına size hücum ediyor.

Tam o esnada biraz rüzgâr çıktı ve kanatlar dönmeğe başladılar. Don Kişot:

— Vay!... dedi, nafile uğraşıyorsunuz. Kollarınızı istediğiniz kadar kımıldatın, cezanız daha az olacak değildir.

Bunu söyler söylemez kalkanını kaldırdı, mızrağını hazırladı ve kendisini sevgilisine emanet ederek ilk değirmenin kanadı üzerine atıldı. Koca kanat onu da atını da havaya kaldırarak birbirinden yirmi adım öteye fırlattı. Sanşo yetişmek için hayvanının son sür'atiyle ilerledi. Efendisinin sukutu o kadar ağır olmuştu ki kaldırıncıya kadar çok zahmet çekti:

— Ah! Allah bana yardım eylesin. Size bir saatten beri bağırıyorum ki onlar yeldeğirmenidir. Bunu derhal görmemek için insanın kafasında da yeldeğirmenleri olmalı.

Kahraman:

— Sus! sus, diye cevap verdi, insan taliin cilvelerine en ziyade kavgacılıkta mâruz kalır. Bilhassa düşmanı, benim bunca yıllık tecrübemi altüst eden bir sihirbaz olursa. Fakat yaptığını anladım: Bana devleri mağlup etmek şerefini vermemek için onları yeldeğirmeni şekline kalbetti. Biraz sabret! netice benim kılıcım onun kancıklığını muhakkak mağlup edecektir.

Sanşo şövalyeyi yerden kaldırarak topallamıya başlıyan atın üzerine bindirdikten sonra:

— İnşallah! diye cevap verdi.

Bizim kahraman ata binince, böyle kalabalık bir geçitte maceraların epiyce bol olduğuna hiç şüphe etmiyerek Lapice limanının yolunu tuttu. Değirmen kanadının mızrağını kırmasına pek teessüf ediyordu.

Hayatta Muvaffak Olmuş Kadınlardan :

HİNDİ KRALİÇESİ

Amerikanın garp ayaletinden «Aydaho» da hindi kralicesi nâmiyle iştihar etmiş bir kadın vardır.. Bu müteşebbis kadın altı sene evel o civardaki arâzi, hayvan sahiplerinden bir çoğunun zevceleri gibi bir kaç dolar para kazanmak için hindi yetiştirmeğe uğraşırdı... Bu gün 1800 âzası olan ve senede 150,000 dolarlık iş yapan bir teşkilatın başındadır ve hepsinden daha şayanı takdir meziyeti 1400 den fazla çiftci aile kadınına malî refah ve istîkbal têminine vasıta olan yegâne şahsiyettir...

1913 senesinde idi ki Aydaho vilayetinin «Bois» şehri sakinlerinden Misis «S. C. Brink yep yeni bir iş planı kurmağa başladı. Bu plan sayesinde, o zamanlar bir hiç olan «Bois» şehri, bu gün mühim bir ihracat merkezi haline gelmiştir... Misis Brinkin beslediği bir kaç hindi üremiş, koca bir sürü olmuştu...

Fakat sıra satışa gelince alıcı bulunamamıştı... Etraftaki hindi yetiştiren yüzlerce çiftci ailesi de aynı müşkilatla karşılaşmışlardı. Misis Brink düşündü: Bütün müstahsiller birleşip bir teşkilat yapsalar, böyle çok miktarda hindi yetiştirilmeyen Nev-York filan gibi kalabalık ticaret merkezlerindeki mütaahhitlerle bir mukavele yapsalar... Hindileri kesip temizledikten sonra toptan sevketseler acaba olmaz mıydı ?... Her halde teşebbüs edip uğraştık tan sonrapek alâ olurdu.

Misis Brink planını mevkîi tatbika koyabilmek için epeyce zaman büyük bir sebat, azm ve dikkatle çalıştı... Nihayet 14 âzâ ile bir teşkilat vücude getirildi. Mütaahhitlerle mukavele yapılarak temizlenmiş hindiler sevke başlanıldı..

İlk senesi Garp pazarlarına «Aydaho» müstahsillerinin umduklarından çok yüksek bir fiatle 3 buçuk vagon hindi sevkedildi. İkinci sene bu miktar 12 vagon yükselmişti. 1927 senesinde ise 65 vagon hindi sevkiyatı ile Misis Brink ve şürekâsı 750,000 dolarlık muamele yapmağa muvaffak oldu. Deniliyor ki, geçen sene koskoca Amerika müttehit hükümetlerinde hindi ticaret borsası Aydahodaki teşkilatın faaliyeti ve ihracatiyle tesbit olunmuş..

Şarkî «Oregon» Cenubî «Aydaho» ve daha bir iki büyük eyaletin başlıca hindi yetiştiren çiftlik sahipleri, Misis Brink tarafından temeli atılan bu muazzam teşkilatın âzâsı meyanındadırlar. Bu müstahsillerin yüzde seksenini çiftcilerin zevceleri olan kadınlar teşkil ediyor... Bütün bu müteşebbis hanımlar bizzat senede bir kaç bin hindi yetiştiren Misis Brinkten, hayvanlarının nasıl bakılacağını, hangi cinsleri intihap edeceklerini, ve en az masrafla, fennî bir şekilde nasıl üretileceğini öğreniyorlar.

ÇOCUK BAKIMI

Çocuklarda Kelebek Hastalığı

Sıhhi sahifeler mecmuasının 4 üncü sayısında gördüğümüz Dr. İhsan Hilmi beyin bu ehemmiyetli yazısının ihtisaren Muhit sahifelerine naklini faideli bulduk.

Bir kaç aydır şehrimizde bilhassa çocuklarda sari bir hastalık var.

Bu hastalığın başlıca ve yek nazarda tanılacak hali çocuğun burnundaki kırmızı bir döküntüdür. Bu lekeler bilhassa yanaklarda görülüyor. Böyle bir çocuğun her iki yanağıda, bahusus yataktan kalktığı veya sıcak bir odada bulunduğu veya banyo yaptığı zaman kıp kırmızı görünüyor. Dikkat edilirse bu lekenin tıpkı kelebek kanadını tanzir ettiği görülür. Hatta İsviçrede bundan 30 sene kadar evel bu hastalık ilk defa nazarı dikkatı celp ettiği zeman buna (kelebek) ismini vermişler.

Bu hastalığa tutulan çocukların ne keyfinde, ne iştihasında hiç bir halinde tagayyür yoktur. Ne ateş, ne öksürük, ne nezle, ne kırğınlık, ne ağrı vardır.

Hastalığa yakalandığının ilk günündenberi yüzde görülen bu döküntülerle beraber evela kollarda, bacaklarda, bilahare göğüsde, arkada, karında, kalça üzerinde başka döküntüler evela tıpkı kızamık lekelerine benzer.

Burundaki lekelerin bir kaç gün içinde gaip olmasına mukabil gerek yüzdeki ve gerek bacak ve kollardaki lekeler bir hafta, on gün imtidat ederler. Kaşıntı ekserya yoktur. Sekiz on gün zarfında gelip geçen ve bazı çocuklarda az bir ateş ancak yapan bu hastalık büyüklerde pek hafif döküntüler yapar. Bu döküntülerde bilhassa yüzdedir. Ciltleri pek nazik olan kimselerde bu döküntülerin vücutta kalması varittir. Bu hastalık çok sari dir. Bu sirayet haddizatında hastalığa mahsus bir alâmet olduğu gibi bu döküntülü hastalığın ateş ve kırğınlık gibi yatakta, evde kalmağı istilzam eden hiç bir âraz yapmaması dolayisıyle musaplar evde kalmayıp sokaklarda gezmek ve mektebe gitmek gibi mecmâ yerlere de çıktıklarından sirayet daha kolaylaşmış olur.

Bu hastalığın tefrih devresi 15—20 gündür. [tefrih devresi demek bu hastalığa müptela bir çocukla teması neticesi hastalık mikropları veya zehiri vücuda girdikten hastalığın ilk alametlerinin belirmesine kadar geçen bir zamana denir]. Bir kaç çocuğu olan ebeveynde bir çocukta görülen bu hastalıktan 15 gün sonra diğer kardeşlerde de görülmüştür.

Târif edeceğimiz bu hastalık tehlikeden arîdir, yalnız pek ender olarak romatizma, kalp ağrısı, zatürrie gibi ihtilatlar yaptırdığından çocuğun yatakta değilse bile bir kaç gün evde, sıcak bir yerde kalması münasiptir.

Hiç bir tedaviye ihtiyaç hasıl etmeden geçen bu hastalığa bütün müddet hayatınca bir defa tutuluyor. Yâni bunu geçirmek ebedî bir muafiyet verir. Fakat bunu geçirmenin diğer döküntülü hastalıklara karşı muafiyet vermesi varit değildir.

Bâzen bir çocuğun iki hattâ üç defa kızamık geçirdiğini işitmemiz onun belki evvelâ kızamık, sonra kızamıkçık ve üçncü defada bu kelebek hastalığı geçirmiş olmasındandır.

Her halde çocukların döküntülü hastalıkları meyanında kelebek hastalığı dediğimiz bu hastalığın da bir yeri olduğunu bilmek lâzımdır.

İtalyanın meşhur Sanderson itriyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmiyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabiî limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılılır. Tesiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhret vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

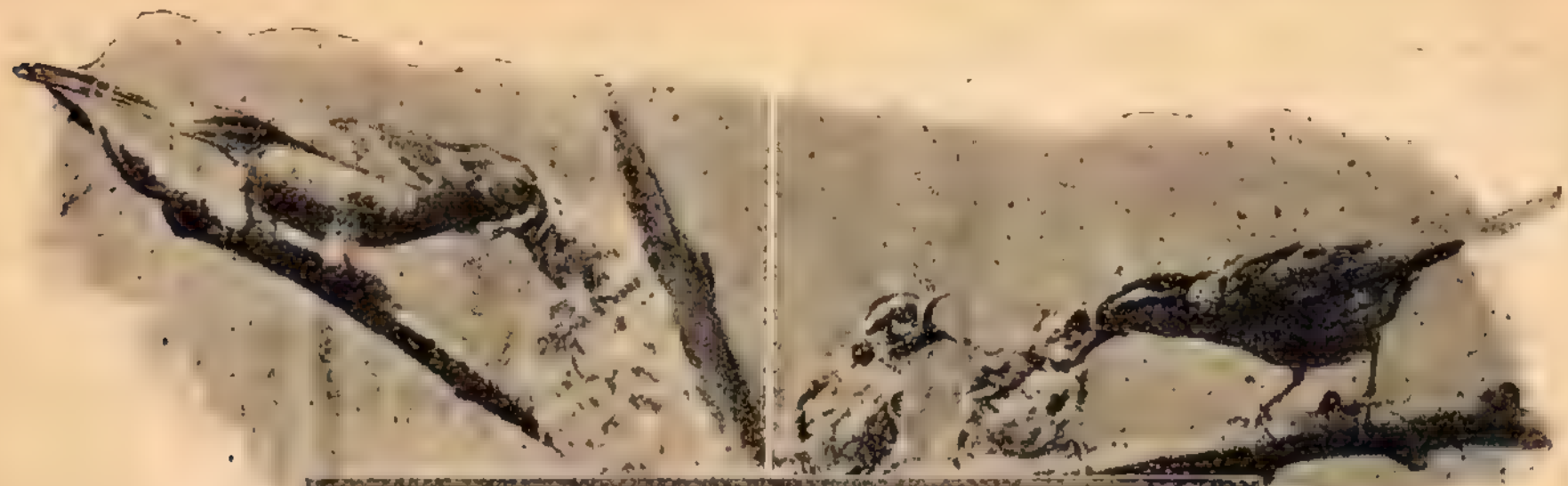

Anne Kuşlar Yavrularını Nasıl Beslerler?

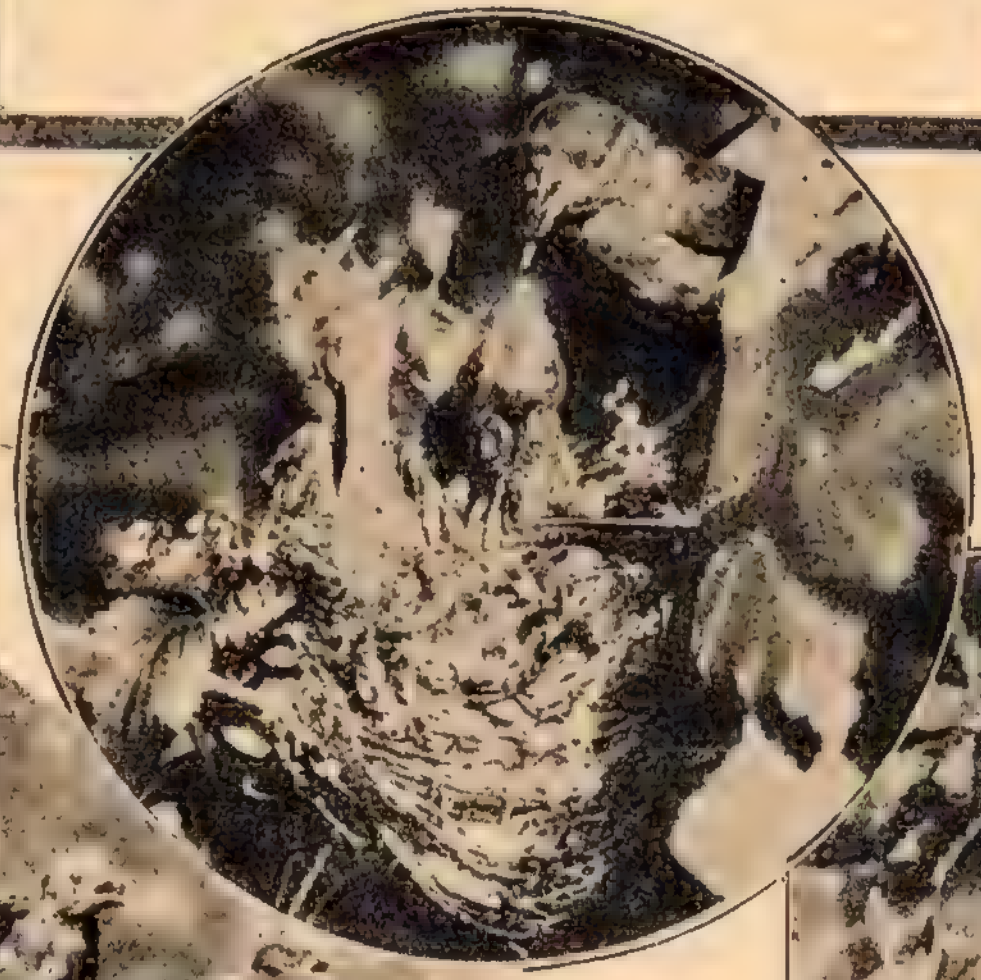

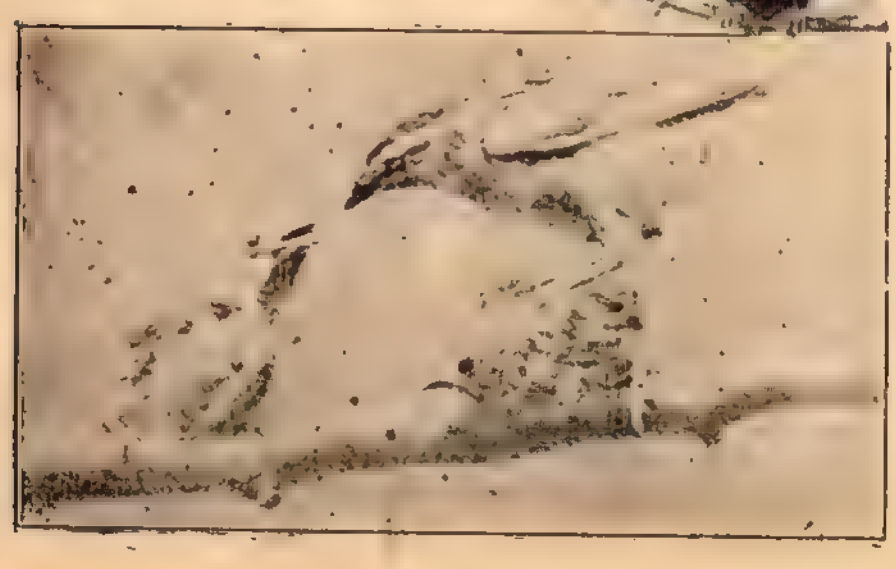

1— İyi kalpli üvey anne.— Tarla serçesi bilmiyerek sığırcık yumurtası üstüne oturmuş şimdi de vazifeşinas uvey anne küçücük civcivi öz evladı imiş gibi besliyor.

2— "Sıra benim!" Cıvıldayan yavru serçelerden birine bir lokma yemek verilirken öbürü büyük bir sabırsızlıkla sırasını bekliyor.

3— Solda: "Saka kuşu ailesinin beş kişilik "konseri" Anne kuş yiyeceği getirdiği zaman beş tane mini mini baş boyunlarının müsaade ettiği kadar uzatmışlar.

4— Aşağıda: Beş muganni sağdaki yuva sınıfını bitirdikten sonra, şimdi de uçmak dersi alıyorlar.

5— Solda: Anne serçe yavrusunu beslemek için diğer bir yavrunun üstüne çıkmış, onu destek gibi kullanıyor. Halbuki bu pek sağlam bir vaziyet değilmiş ki fotograf çekildikten bir saniye sonra üçü de aşağıya yuvarlandılar.

6— Ağaç kakan kuşu yavrularının yiyeceğini gagasında taşıyacağına, kısmen yutar sonra da gagasını yavrusunun gırtlağının içine sokarak onu beşler.

Aile Bahçesinde Haziran Ayı

Çiçek Bahçesi

Haziranda Mayıs ayında görülen işlere devam olunmakla beraber bu ayda çimenleri biçmeli, yolları temizlemeli. Tarhları çapalayıp geç çiçek dikilmemiş ise dikmeli.

Yeni dikilenlere bolca su vermeli. Bahçe çimenlerini hiç değilse on beş günde bir defa biçmeli. Gülleri, tekrar açmaları için budamalı. Bu ayda yaprak aşısı ve yabani güllerden çelik, karanfillerden daldırma yapılır. Sünbül, zerrin, Lâle, Fulya, Şakayık gibi yaprakları tamamen kurumuş çiçek sovanları sökülüp piçleri ayrılır ve rutubetli bir yerde saklanır.

Sebze Bahçesi

Mayısta başlanıp da bitmemiş ekme işlerine Haziranda da devam olunur. Kavun, domates, hıyar, kabakların tepeleri budanır.

Havalar sıcak olduğu için bu ayda dikilecek fideleri akşam üstü dikmeli. Enginarların diplerindeki sürgünler mahsul alındıktan sonra ayrılır. Bezelye ve fasulyelere sırık dikilir.

Bâzı yerlerde Haziranın on beşine kadar kış lahnalarıyla karnabahar ve pırasa fidanları dikilir.

Son mahsulü almak üzere çalı fasulyesi, kabak, hıyar, turp, semiz otu, kereviz, havuç, taze sovan ekilir. Bu ayda patlican ve sair sebzelere sık sık su vermeli, sabahları çok, akşamları mutedil olarak sulanmalıdır.

UYKU SİGORTASI

Tahta kurusu, sivri sinek ve bütün Haşerata karşı hayat, rahat ve sıhhatinizi sigorta eder. Her evde bulunması lazımdır.

FLİDA HASAN

Evde Ekler Yapmak

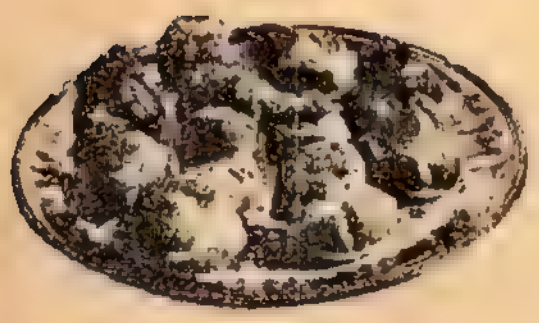

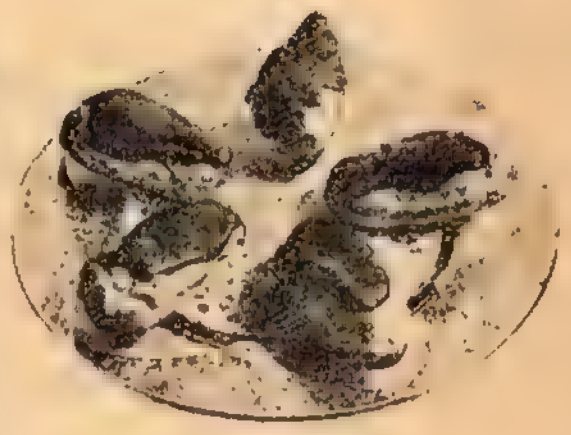

Ekler yapmak için kullanılacak eşyayı, yani bir bardak su, yarım bardak yağ, beş yumurta ve bir buçuk bardak iyi unu hazırlamalı, çünkü hamur pişerken bir az vakit geçerse ekler bozulur.

Su ile yağı bir kaba koyarak ateşe oturtun; yağ eriyip kaynamağa başlar başlamaz, hiç vakit geçirmeden, bütün unu birden içine boşaltın.

Pişmekte olan bu hamuru döve döve karıştırın ve kabın kenarına yapışmıyacak kıvama gelinceye kadar döve döve pişirin. Bunun için üç dört dakika kâfidir.

Hamuru kabın içinde yayın. Parmak dayanacak kadar soğumasını bekleyin.

Yumurtaları birer birer içine kırın. Her yumurtadan sonra hamuru iyice döğün.

Hamurdan birer çay kaşığı miktarı alarak kenarı alçak bir tepsiye dizin.

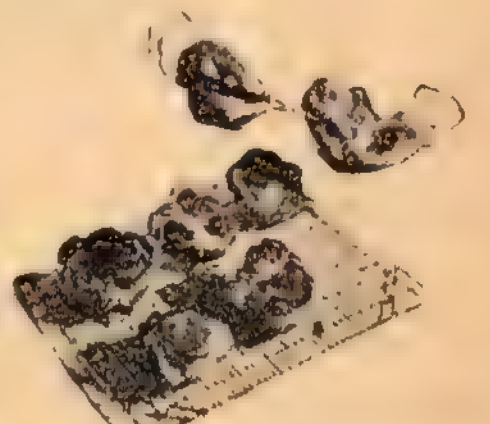

Gayet sert bir fırında bir çeyrek saat pişirin; bu müddetin nihayetinde ekler iyice kabarır. Bundan sonra fırını bir az hafifleterek daha bir çeyrek saat pişirin. Eklerler piştikleri zaman gayet kuru ve boylarına göre gayet hafif olurlar.

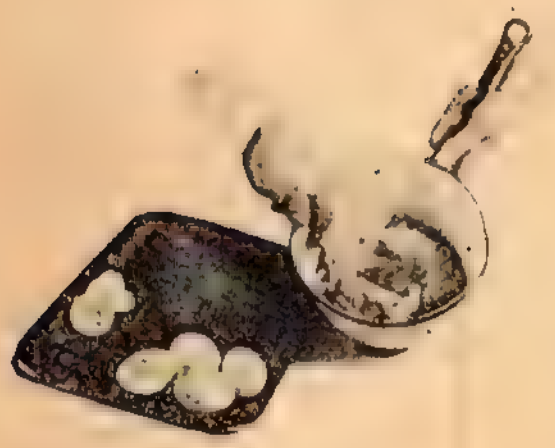

Fırından çıkarınca eklerleri bir telin üzerine dizerek soğumalarını bekleyin. Tamamiyle soğudukları zaman içlerine krema doldurmak üzere, bir yandan ufak bir yarık yarın. Ekler iki tarafından sıkınca bu yarık açılır. Kremayı bu yarıktan doldurup, hemen orasını sıkıp kapatın. Üzerlerine, toz şeker serpin.

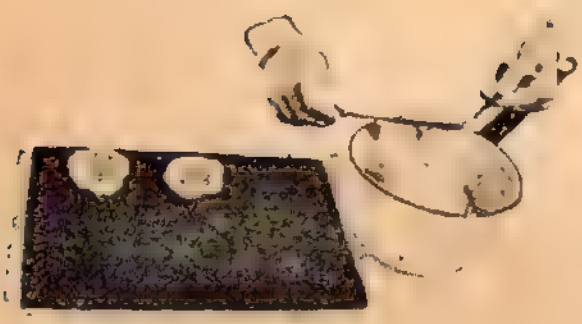

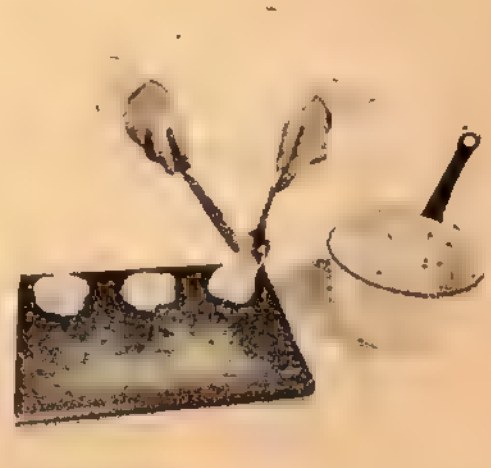

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalınız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Fiyatlerde yeni ve çok mühim tenzilat yapılmıştır.

Elbise Kalıbının Târifi

Karilerimize bu ay takdim ettiğimiz elbise kalıbı ile mevsimin moda hususiyetlerinin bir çoğunu ayni elbisede göstermiş oluyoruz; meselâ kemersiz bel yeri yapmak, bel yerindeki enine pliler, etek kısmında bir yanda yüksek ve tedriçen alçalan üstten takma ve plise şeklinde kloş parçalar bu baharın yenilikleridir.

Kumaşınızı biçerken kalıbın etek kısmında gördüğümüz kloş parçaların takılacağı oyuk yerleri yalnız sabunla işaret edin, sakın kesmeyin. Omuz ve yan dikişlerini diktikten sonra kloş parçaları takın ve dikişin bir az ötesinde ve elbisenin yüzünden bir sıra makina dikişi geçirin; bundan sonra kloş parçaların altında kalan kısmı derin kesmemek şartiyle çıkarın. Şimdi elbiseyi tekrar giyerek belinin ön ve yanlarındaki enine plileri prova ederek yapın. Jaboya ütü ile pli yaparak yerine yerleştirdikten sonra plastronun sivri uçları ile bu dikişi kapatın. Plastronun aşağı ucunu da beldeki plilerin üzerine yerleştirip kumaşınızın rengine muvafık düğmelerle süsleyin.

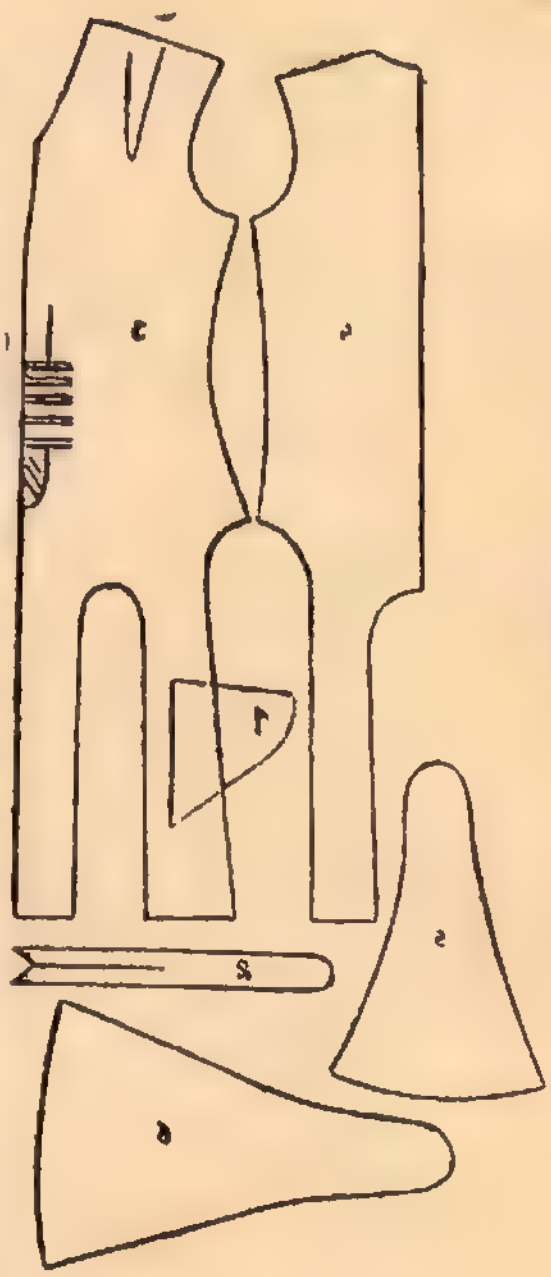

Devlet Matbaası Neşriyatından

Yeni harflerle doğru yazmak için

DİL ENCÜMENİ TARAFINDAN NEŞREDİLEN

İMLÂ LÛGATİ

ne müracaat etmelidir

Ciltli olarak bedeli 110 Kuruş

İstanbul haricinden isteyenler ilâveten % de 30 nisbetinde posta ücreti göndermelidirler.

MÜRACAAT MAHALLİ:

DEVLET MATBAASI

İSTANBUL

MODA

1.— İki kat büzgülü volanlı, küçük kız elbisesi. 2.— Bebek elbisesi. Yukarısına boyuna pli ve eteğinin üç kat volanının aralarına ve enine ince pliler yapılmış. Ayni zamanda roba vazifesini gören yakası ile arkadan sallanan boyun bağı beyaz elbise ise emprime ipekklidendir. 3.— Robası ile eteğinin kenarı düz renk ortası emprime etaminden kız çocuk elbisesi. 4.— Çok renkli benekli ipekliden büyücek kız elbisesi. Yakası beyazdır.. 5.— Benekli fulardan küçük kız elbisesi. Yakası beyazdır. 6.— Emprime kretondan japone robalı kız çocuk elbişesi kemeri beyaz deridendir. 7.— Emprime ipekliden be-

bek elbisesi. Eteğindeki rüşler plise, yakasının etrafı düz renktir. 8.— Camper biçiminde hafif bir yaz elbisesi. Emprime krep bu biçime muvafık olur. 9.— Düz ve çizgili ipekliyi iyi bir tarzda mezceden bir yaz elbisesi. Öndeki parça beyaz ipekli, düğmeler sedeftir. 10.— Emprime ipekli krepten godeli arkası uzunca sade ve zarif bir elbise. İnce pensler bel yerini gösteriyor. 11.— Emprime ipekliden hafif bir yazlık ziyaret elbisesi. Üst kısmı belin üzerine düşüktür. Boyun bağı robaşı ile beraber bir parçadan biçilmiştir.

Sıtma

111 nci sahifeden devam

insanları değil, hayvanları sokuyormuş. Bundan başka da diğer cins *Culex* sivri sineklerini de yiyormuş. *M. Legendre Breton-Culex* yumurtalarını insan kanı emen sivri sineklerin mebzulen bulunduğu bir yere götürmüş. Bir sene sonra aynı yerde bu sineklere diğer sineklerle beraber tesadüf etmiş.

Aradan beş sene geçtikten sonraki müşahedatı neticesi bu havalide *Breton-Culex* cinsi sivri sineklerin diğer sinekler üzerinde galip bir mevcudiyeti olduğunu görmüştür.

Yine bir çiftlik sahibi *M. Legendre* a müracaat ederek kendisini çok fazla tâzip eden sivri sineklerden kurtarmasını rica etmiş. *M. Legendre* burada da *Breton-Culex* cinsi sivri sinekler türetmiş, bir sene zarfında çiftciyi rahatsız eden müzir sineklerden eser kalmamış.

Şu halde sıtma ve dolayısıyle sivri sineklerle mücadelenin en muvaffakîyetli usulü iki dir. Birincisi *Leğüminöz* nebatatı ekmek, yetiştirmek, ki bu nisbeten daha yenidir, ikincisi de bir cins haşerat ile diğer bir cinsi imha etmek. Bu son usül bir çok yerlerde pek çok defalar muvaffakîyetle tatbik olunmuştur. Bu usüller sayesinde her memleket, bütün dünyayı sarsan, milyarlarca lira ve binlerce hayata mal olan korkunç ve tehlikeli sıtma hastalığından kurtulabilir

Sıhhat ve hayatın yegâne ilâcı

Dantos

Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. DANTOS diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avropada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birincili-ğini ispat eder. HASAN ECZA DEPOSU nda yirmi Kuruşa satılır.

KIYMETLİ BİR SAN'ATKÂRIMIZ ÖLDÜ

Esasen mevcudü az alan san'atkârlarımızdan birini daha kaybettik. Cinkograf ve ressam Necati öldü. Mecmuamızın bütün resim klişeleri elinden çıkan bu kıymetli san'atkâr, kızının mektep tenezzühüne iştirâk etmiş ve dönüşte üzerine birden bire fenalık gelerek vaporda terki hayat etmiştir. Sınai zehirlenme neticesi öldüğü anlaşılan ve bu suretle san'-ata kurban giden Necatinin ailesini tâziye ederiz.

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez mi siniz?

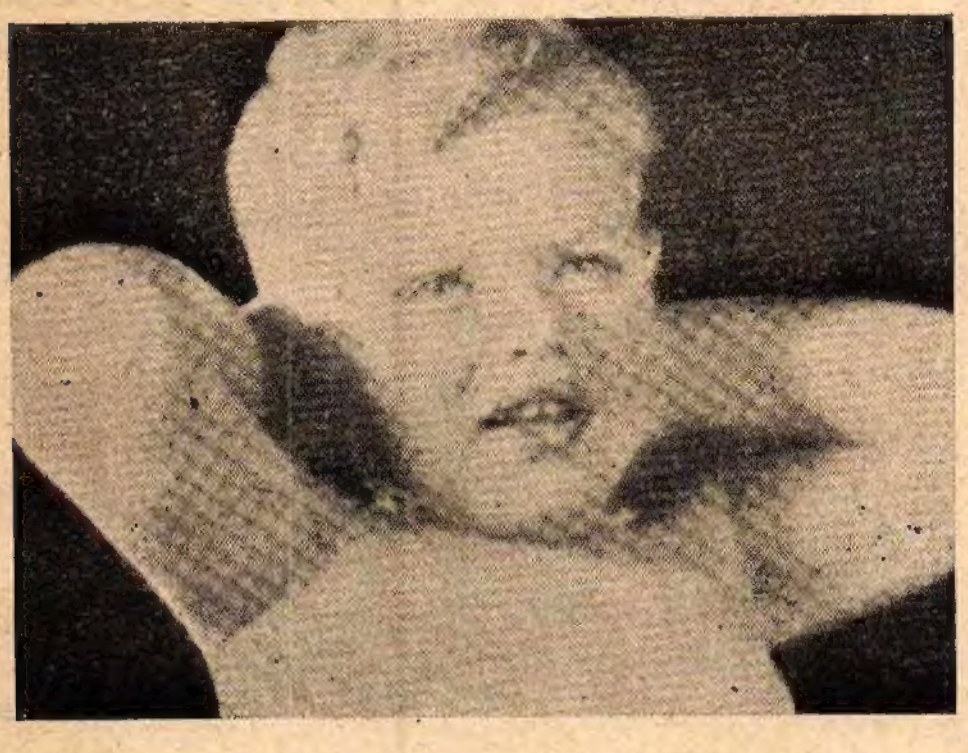

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün DOKTORLAR tastik ederler.

İşinin Esiri

(128 inci sahifeden devam)

Alis sözüne devam ile:

— Şimdi bu faal hayatımdan çok mes'udum! Bu meşguliyetlerimden ayrılacak olsam hayatımın boşluğuna tahammül edemem sanıyorum. Onun için senin vaziyetini tamamiyle anlıyorum ve sana: git, yine fabrikanın başına geç, diyorum!

— Fakat, Alis, bu kabil değil! artık fabrikayı satmazlar, yahut satsalarda iki mislini isterler.

— Hayır, zannetmem. Bu gün işittim; fabrikanın en büyük hissedarı olan Jardine hariçte bir çok para kaybetmiş. Binaenaleyh muvafık bir fiate uyuşmak ihtimali var. „

Howard karısına bakıyordu. Acaba bu söylediği doğrumıydı!

Alis devam ederek:

— Her halde bir tecrübe edersin. Bu, senin hayatını kurtaracaktır.. Böyle yaşayamazsın!

— Alis, demek o zamandan beri benim nasıl azap içinde yaşadığımın farkında idin?

— Şüphesiz dostum!

— Kendimi şimdiye kadar hayata karşı bu kadar bigâne bıraktığım için hata ettiğimi anlıyorum. Alis! fabrikayı tekrar ele geçirirsem yalnız fabrika işleri içinde boğulup kalmamak için bana yardım edecek misin? ve beni affediyor mısın? „

Karısı yalnız son sualine cevap verdi:

— Affetmek mes'elesi mevzuu bahis değil, dostum! Benim kanaatimce fabrikayı mutlaka almalısın!

— Fakat bu ne budalaca bir haraket olacak!

— Evet, öyle! Lakin hayatta herkes bazan budalalık edebilir. „

Howard, hayalinde kendini yine fabrikasında, senelerden beri alıştığı muhit ve insanlar arasında görürken kalbinde derin bir haz ve saadet duyuyor, daha sonra oğlunu da yanı başında yetiştireceğini düşünüyordu.

Elini telefona uzattı ve karısına dönerek:

— Alis, senin gibi bir kadın dünyaya gelmemiştir! Senin için şüphesiz çok elemli geçen otuz senenin acısını önümüzdeki uzun senelerde çıkaracağıma emin ol! Bu azmimin ne kadar kat'î olduğunu elbette hissediyorsun!„

Dedi. Bir havayı rikkat ve şefkat içinde dostane gülüştüler ve Howard telefonu alıp Jardine i isterken Alis kolunu onun omuzuna atmış, ona kuvvet ve cesaret veriyordu.

Edebiyatımız hakkında

(93 üncü sahifeden devam)

söylediklerimden, kitabın başkaları için de ayni ehemmiyeti ve ayni kıymeti haiz olacağı fikrine hizmet etmediğimi anlarsınız. Ancak, kitabın sahibi ile olan münasibetini söyliyorum.

Beyaz saçları arkaya doğru taranmış, göz kapakları, bulutlu bir ufuk kadar ağır bir hareketle gözleri üstüne alçalmış olan bu kıymetli başı, gözlerim bir az daha iyi görebilmek için âzamî bir vakît sarfediyor; ve konuşuyoruz:

— Şinasi-Namık Kemal, edebiyatı cedide, fecriâti, milli edebiyat... Bu devreleri yekdigerinden tamamiyle müfrez ve münfek görüyorum. Eğer bizde edebiyat teceddüdünün ilk banisini Şinasi telekkî edersek ondan sonra gelen ve muhtelif isimler alan mektepler hep yekdiğerinin birer tabiî devamıdır. Hattâ o kadar ki, bunların içinde erkândan addedilen şahsiyetlerin kısmen evel kısmen sonra gelen mekteplere mensup oldukları görülür ki, âdeta onlar, bir elini meselâ edebiyatı cedideden ayırmadan, diğer elini meselâ fecri atiye uzatarak arada tabîi birer bağ teşkil ederler...

Muhtelif edebî cereyanların bizde ne dereceye kadar tesiri olduğuna dair bir sualiniz var. Yunan ve Latin edebiyatının bizde bir tesiri mahsus olduğuna kail değilim. Yakup Kadri beyin o kadar şiddetle iltizam ettiği eski klasik edebiyat bizde daima mühmel kalmıştır. Tecessüs sevkîyle belki bunlara uğrayanlar olsa bile, hiç zanetmiyorum ki harekâtı edebiyeyi idare etmiş olanların, bu iki eski edebiyattan derinteessür mevcut olsun. Namık Kemal mektebi en ziyade Korney, Rasin, Hügu, Lamartin ve belki biraz Alfred Dumusenin tesirleri altında idiler. Hamit bey daha ziyade Şekspirden müteessir olmuşa benzer. Romantizm, realizm ve senbolizm mektepleri müctemien edebiatı cedide şairlerinin üzerinde icrai tesir etmiştir. Edebiyatı cedide hikâyecilerinin en ziyade Standal, Balzak, ve Zula tesiri altında bulunduklarını gördüm. Bunların içinde meselâ Hüseyin Cahit Dümapasandan pek ziyade mülhemdir. Şiir zeminlerinde Fransanın muhtelif şairlerinden alınan tesirata en ziyade mâkes olan Ahmet Haşimin yazılarıdır. Onu bilhassa Rudenbah ile Verharenin tesiri altında görüyorum.

Halit Ziya bey efendiye yeni neslin yazıları hakkında son bir sual sormak istedim.

— Bugün, dediler, beni görmek için gösterdiğiniz lutfukârlığa karşı pek mütahassısım.. Görüyorsunuz ki alegafle muvacihesinde bulunduğum suallerinize, hemen nasıl düşünüyorsam o anda tafsir edebildiğim ifade ile cevap vermek için tehalük gösterdim.

Son sualinize aksi suretle mukabele edeceğim. Yukardan beri söylediklerimin muhtelif yerlerinde yeni nesiller için ne kadar ümitvar olduğumu işaret etmiştim. Başlanmış ve artık faol hayattan çekilmiş olanlar için en büyük tesliyete ve inşiraha medar olacak şey, kendisinden sonra gelenleri alkışlamaya fırsat bulmaktır. Biz, büyüklerimizden böyle gördük.. Eğer edebiyatı cedidenin başında bizleri bir baba şefkatiyetle tâkip eden üzerimize Kanat geren Recai zade olmasaydı, bilmem bizler ne olurduk.. Recai zade bize öyle bir an'ane brakmıştır ki, ben onu tâkip etmek isterim. Benden sonra gelenlerin beni de, ben nasıl Recai zadeyi düşünüyorsam öyle düşünmesini isterim. Sorduğunuz suale cevap verirken şunun veya bunun ismini yadetmek, beni şunu veya bunu unutmak tehlikesine ilka eder. Bu tehlikeye girmemek için müsaadenizi rica edeceğim. Yalnız tekrar ediyorum: yeni nesil vaidlerle doludur. Fakat bunu, söylediklerime süslü bir hatime olsun diye söylemediğimi ispat için bir hakîkat ilâve edeceğim: Öyle bir kanaatım var ki: yeni nesil eski nesil kadar okumayor. Kendisinin verdiği vaıların tahakkuku, ancak eğer mevcut isebu noksanının tazmin edilmesine vabestedir.

***

Havanın bulutlu rengi iyiden iyiye kısılmıştı; kütüphaneden çıktık. Ayni merdivenleri iniyoruz; âdeta pamuk haline gelmiş bir sükûtun içinden tekrar geçtik; bağçedeyiz.

Belki de, iki taraflı taş merdivenmlerin altındaki tek kanatlı bir kapı, ne sesi ne de hiç bir seda çıkarmaksızın yeniden açılacak ve uzun boylu, süt kahvesi renginde, gözleri mavi taştan ve sabit bakışlı vücutla yeniden karşılaşacağız..

Fakat kapı açılmayor; kırmızı lalelerin tarh kenarlarında uzun ve gelmeyecek bir intizarla beklediği bağce tam bir sükût içinde..

Halit Ziya bey efendiye bu mülâkatı verdiklerinden dolayı minnetlerimi söyleyorum; ayrılıyoruz...

KENAN HULÛSİ

Babson İstatistik Müessesesi

(95 inci sahifeden devam)

Mr. Babson Avropayı, Cenubî ve vasatî Amerikayı iyi tanır ve kendi memleketini baştanbaşa gezmiş dolaşmış, ve müşterilerile daimî münasebette bulunarak, ticarî şeraiti devamlı bir surette tetkîk etmiştir.

Kışı Filorida da geçirir. Böyle olmakla beraber alâkası katiyen tenakus değil bilakis tezayüt etmiştir. Meselâ (10,000) eykır [bir eykır 4,047 metre murabaıdır] çiftlik almış ve bu çiftlitke bir kız koleci bina etmiştir. Şimdi de « Babson Parkı » namile mâruf yeni bir şehir têsisine başlamıştır. Ticaret odaları, mektepler ve üniversiteler tarafından vuku' bulan dâvetlere icabet etmek için binlerce mil mesafeyi, *masarifatı kendine ait olmak üzre* yorulmadan kateder *ve emeğine mukabil hiçbir nakti hediye kabul etmez.* Yağan dâvetlerin pek azını kabul etmeğe imkâan bulabilmiştir. Hitabet ve muharrirlikte kat,iyen mümaresesi olmamakla beraber, fikirlerini ifade hususunda bu iki mecradan azamî istifadeyi têmin edebilmiş ve bu keyfiyet onnn peyamberliğini pekçok teshil etmiştir.

Bu harikulade büyüme ve tekâmülün arkasında Mr. Babson ün biricik şahsiyeti vardır. Ateşîn ve her maniayı aşan bir enerji yapılan her işi istiylâ ve istiap etmiştir. Değerli bir iş yapmak için hissedilen mukavemetsiz bir arzu, icraatının mühim âmillerindendir. İçtimaî mesuliyet hissi onun idare yollarını tenvir eder. Kudretli bir muhayile birçok insanların nüfuz edemiyeceği perdeyi kaldırır. Renkli ve hassas bir tabiat kat'i ve kuvvetli bir fi'le zemin teşkil eder.

Takdirde hassas fakat tenkîtte insafsızdır. Vasıtaları hüsnü istimalde büyük bir hüner sahibidir ve hayatın hakîkî kıymetlerini takdirde sağlam bir isabeti vardır.

Fataneti memleketinin bir hassası dır. Tab'en bir iş adamı olarak doğmuştur. Mücadele için hissettiği kuvetli bir aşk ahlakî cesaretinin hududunu genişletmiştir. Kendisini arkadaşlarına vakfetmiştir. Ruhunda kin yer tutmamıştır. Hatasını tashihe daima hazırdır. Hiç oyun oynamamıştır; fakat ata binmesini, yörümesini ve dağa tırmanmasını sever. En büyük sevinci bir iş meydana getirmektir. Aile hayatında mes'uttur. Değerli bir kızı ve sevimli torunlariyle bir iftihar duyar. Şahsî masraflarında mütevazi, fakat teberrularında daima alicenaptır. Bu sahada bir salahiyet sahibi olan ve ticaret statistik yolunu aydınlatan bu kudretli şahsın bir kısım vasıfları bunlardır. Fakat Mr. Babsouun bütün faziletleri nefsinde cemettiğini zannetmeyiniz. Hakikatta müfrit bir insandır. İşte onun içindirkî pekçok def'alar yanlış anlaşılmış ve hakkında yanlış kararlar verilmiştir. Kendisi birçok hislerin mecmai halindedir. Fakat bunlar her zaman için maksada kâfi değildir. Selâmünaleyküm körkadı diyecek kadar doğrudur. Hatta doğruluğu bâzen okadar ileri götürürki, fatanet ve kıyasetini bile unutur. İtikatlarında okadar kavidirki bâzen ihtiraslarından vazgeçer. Zihninde tasarladığı hedefi bilmeyenler onun gayeye vüsul için istymali lâzım gelen vasıtalardan ne surette istifade ettiğini anlayamazlar. Mr. Babsonu bizlere benzeten bu nakîsalar, ticarî hayatı bir çoklara sahih olarak anlatmağa yardım etmiştir.

Mr. Babson daha küçük iken hayatı ciddi telâkki etmeğe başlamıştı. Diğer çocuklar gibi top oynayacağına büyük babasının çifliğinde çalışmış, kapı kapı süt dağıtmış ve bir araba sürerek sebze satmıştır. Bunları severek yapmış ve daha o zamanden beri işe karşı büyük bir muhabbet beslemiştir. Bugün bile bağcede çalışmağı bir lastik topu tekmelemeğe tercih eder. Herhangi bir işte hududu tecavüz ettiği zaman büyük babası çifliğin anbarının kenarına bir çivi çakar ve son derece değerli bir iş yaptığı zaman bu çivilerden birini çıkarırdı. Fakat düşünceli çocuğun gündengüne büyüyen kafasında, çıkarılan çivilerin bıraktığı delikler derin izler bırakmıştır. Çocukluğunda aldığı bu terbiye bütün ticarî hayatında devam etmiştir. Pederininin onun genç dımağına süzdüğü hakîmâne sözleri çok kere görüşürken tekrar eder. Bir iş adamı ve bir beşeriyet muhibbi sıfatiyle bu sözler onun hayat felsefesinin cüzüleridir.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ecnebi Memleketler
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT
Tahrir Müdürü: KEMALETTİN ŞÜKRÜ
Adres: *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*
Telefon: İstanbul, 4118

Her nüshada: bir elbise kalıbı veya metin haricinde renkli bir tablo bulunacaktır.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Büyük Türk İnkîlabı	*Ahmet Cevat*	81
Zümrüt Yalova Kaplıcaları		86
Edebiyat ve Tenkît:		
Edebiyatımız Hakkında Halit Ziya bey ne diyor?		91
Latin Edebiyatı	*Kemalettin Şükrü*	142
Adem Oğlu Tenkîdine Cevap	*Ruşen Eşref*	130
Şiir:		
Yaprak dökümü	*Cavidan Saim*	85
Baharın Doğuşu	*Kâzım Sevinç*	90
Ben ve O	*Hamit Macit*	93
Harpten Sonra	*İhsan Nuri*	109
Amentü'm		112
Gönül Bağı	*Muzaffer Hamdi*	115
Bir Gezinti	*Sabri Esat*	137
Bağda	» »	137
Geçen Dakîkalarım	*Necip Fazıl*	143
Hikâyeler:		
Bir Adalet Meselesi	*Yaşar Nabi*	100
İşinin Esiri (1)	*Sophie Kerr Undervood*	124
Don Kişot'tan bir parça	*Vasfi Mahir*	146
Roman:		
Oğuz Han	*Kemalettin Şükrü*	135
Spor:		
Yunanistanda Balkan Oyunları	*Selim Sırrı*	116

	Muharriri	Sahifesi
Büyük Adamlar:		
Mahatma Gandhi		97
Vagner	*Mebrure Hurşit*	121
Servantes, Hayat ve eserleri		144
Hayatta muvaffak olmuş kadınlardan (2)		147
Salon ve Mektep Temsili:		
İlham Perisi	*Reşat Nuri*	103
Tiyatro Bahisleri:		
Bizde İlk Temaşa eserleri	*Refik Ahmet*	113
Musikî:		
Vagnerin Keman için bir eseri: *Dua*		123
Güzel San'atlar:		
Mille ve Eserleri		138
İktisat Bahisleri:		
Köy Kooperatifleri	*İsmail Husrev*	118
Babson iktisat müessesesi		95
Sıhhat:		
Sıtma Mücadelesi (3)		110
Uyku ve Uykusuzlar	*Dr. İhsan Şhkrü*	108
Çocuklarda Kelebek Hastalığı	*Dr. İhsan Hilmi*	148
Müteferrik:		
Anne Kuşlar Yavrularını Nasıl Beslerler? (4)		149
Aile Bahçesinde Haziran Ayı		151
Evde Ekler Nasıl Yapılır?		150
Elbise Kalıbının Târifi		152
Moda Sahifesi		154

(1) Woman's Home Companion (2) Ladies Home Journal (3) Readers Digest (4) Popular Science.

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selâmet Matbaası